

Ülevaade tervishoiust ja tööohutusest
Eesti põllumajanduses

Ülevaade tervishoiust ja tööhutusest Eesti põllumajanduses

Autorid:

Marina Kempinen,
Estonian Occupational Health Centre,
Töetervishoiu Keskus

Kari Kurppa,
Finnish Institute of Occupational Health (FIOH)
Soome Töetervishoiu Instituut

Ülevaade valmis Eesti-Soome
töetervishoiuteenuste
partnerlusprojekti 2003-2004 raames

Tallinn 2004

Väljaandja: Töötervishoiu Keskus 2004

Tõlge eesti keelde, 2004

Tõlge: Pille Korpen
Keelekorrektuur: Luule German
Kaanekujundus: Raul Laugen
Toimetaja: Urmas Krass

© Töötervishoiu Keskus 2004

Euroopa Liidu Infokeskus
Roosikrantsi 17
10119 Tallinn
<http://www.euroopaliit.ee>

Euroopa Liit ei vastuta käesolevas trükises sisalduva teabe kasutamise eest

ISBN 9949-10-841-1

Estonia 2004

SISUKORD

UURIMUSE LÜHIKOKKUVÕTE.....	5
MÕISTED	8
ÜLDINFORMATSIOON.....	11
SISSEJUHATUS	12
Profiil	12
Eesmärgid.....	13
1. MUUTUSED PÕLLUMAJANDUSES VIIMASTEL AASTATEL.....	14
1.1 Eesti põllumajandus.....	14
1.2. Muutused põllumajanduses pärast Eesti taasiseseisvumist.....	16
2. EESTI PÕLLUMAJANDUSE TOOTMISSUUNAD JA ETTEVÕTETE STRUKTUUR.....	17
2.1. Esimese sektori ettevõtted.....	18
3. TAIMETOODANG	19
3.1. Teraviljatoodang.....	19
4. ELUSKARJA KASVATUS	20
4.1. Piimatööstus.....	20
5. PÕLLUMAJANDUSLIK TÖÖJÕUD EESTIS JA PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTTED.....	22
5.1. Tööjõud talumajapidamistes	23
5.2. Põllumajanduslik tööhõive	24
5.3. Põllumajanduslik tööhõive maakondades	24
5.4. Peretööhõive vanus ja tööaeg.....	24
5.5. Regulaarsete töötajate vanus ja tööaeg	25
5.6. Hooajalised töötajad	25
5.7. Põllumajandusettevõtted.....	26
5.8. Muutused maaelu tööhõive struktuuris	29
6. MAAELU ARENG.....	31
6.1. Ettevõtlusaktiivsus.....	31
6.2. Tööhõive maapiirkondades.....	31
6.3. Töötajad maapiirkondades.....	32
7. TÖÖTAJATE HÕLMATUS TÖÖTERVISHOIU TEENUSTEGA.....	36
8. KUTSEHAIGUSED JA TÖÖÕNNETUSED.....	39
8.1. Kutsehaigused põllumajanduses	39
8.2. Tööst põhjustatud haigused.....	41
8.3. Tööõnnetused põllumajanduses.....	42
8.3.1. Tööõnnetuse ja kutsehaiguse registreerimise, teavitamise ning uurimise kord	45
9. AGROKEMIKAALID EESTIS	47
9.1. Põllumajanduse mõju Eesti keskkonnale	49
9.1.1. Põllumajandus ja pinnase kaitse	50
9.1.2. Põllumajandus ja vee kaitse	51
9.1.3. Põllumajandus ja õhu kaitse.....	52
9.1.4. Põllumajanduse mõju maastikule	53
9.1.5. Põllumajandus ja bioloogiline liigirohkus	53
9.1.6. Keskkonna degradatsiooni mõju põllumajandusele	53
9.1.7. Üleriigiliste keskkonnaalaste organisatsioonide ja seltside tähtsus keskkonnapoliitikas	54
10. ÕNNETUSKINDLUSTUSSÜSTEEM EESTIS.....	55
11. TÖÖTAJATE TERVISEGA SEOTUD SOTSIAALSED JA MAJANDUSLIKUD	

KAHJUD EESTIS.....	57
12. EESTI PÕLLUMAJANDUSE TÖÖTERVISHOIU JA TÖÖOHUTUSE SWOT- ANALÜÜS	58
13. TÖÖTERVISHOIU SEKTORAALNE VÕRGUSTIK EESTI PÕLLUMAJANDUSES	61
14. TÖÖTERVISHOIUALANE KOOLITUS JA HARIDUS – PÕLLUMAJANDUSKOOLID..	65
Teadustöö põllumajanduses	65
15. PÕLLUMAJANDUSEGA TEGELEVAD ORGANISATSIOONID JA INFOKANALID.....	68
Nõustamisteenistus	71
16. OLULINE SEADUSANDLUS.....	75
Õigusaktid	75
KIRJANDUS:	77
LISA I TÖÖTERVISHOID JA TÖÖOHUTUS PÕLLUMAJANDUSES.....	79
LISA II TÖÖGA SEOTUD OHUD TALUS TÜÜPILISE TALU NÄIDIS	82
LISA III PÕLLUMAJANDUSEGA TEGELEVAD ORGANISATSIOONID.....	85
LISA IV KÜSIMUSTIK TÖÖKESKKONNA HINDAMISEKS – TÖÖTERVISHOID PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETES.....	86
LISA V OSALEVATE ORGANISATSIOONIDE STRUKTUURI JA ÜLEVAATE ANALÜÜS.....	98
LISA VI Projekt "Tööõnnetuste kulude mudeli arvutamine Eestis".....	108
EXECUTIVE SUMMARY	110

UURIMUSE LÜHIKOKKUVÕTE

Taust:

Eesti põllumajanduse tervishoiu ja tööohutuse sektoraalne profiil koostati põllumajanduse tervishoiu võrgustiku raames ühe osana Eesti-Soome koostööprojektist tervishoiu teenuste alal (2003-2004). Profiili abil saame ülevaatliku pildi tervishoiu spetsiifikast põllumajandussektoris koos vastava kontekstiga.

Metoodika:

Tervishoiu alase informatsiooni kogumiseks Eesti põllumajanduses ja sellega seotud valdkondades kasutati kiirhindamise meetodit.

Kvantitatiivset informatsiooni koguti teisestest allikatest, mille hulka kuulusid statistika ja dokumendid ministeeriumidest, Statistikaametist, Tööinspeksioonist, ülikoolidest ja tehnikainstituutidest ning Euroopa Liidu arenguprojektid.

Peamist kvalitatiivset informatsiooni saadi põllumajanduse tervishoiu sektoraalse võrgustiku liikmetelt: maakondade taluliitidest, põllumajandusettevõtetest, töötajate esindajatelt, ülikoolidest ja põllumajandusega tegelevatelt teadusasutustelt, ministeeriumidest ja teistest riigiasutustest.

Võrgustiku koordineerimisrühm kaardistas põllumajanduses eksisteerivad tervishoiu alase informatsiooni allikad ja kanalid ning koostas koostöömaterjalide nimekirja. Mõnedes talupidamistes hinnati töötingimusi ja koostati juhend kiirhindamise teostamiseks lühivisiidil. Kolm võrgustiku seminari võimaldasid osalistel vahetada muljeid ja mõtteid.

Põllumajandusspetsialistid koostasid SWOT analüüsi tervishoiu plussidest ja miinustest.

Profiili struktuur

Profiilis on käsitletud kutsehaigusi, tööst põhjustatud haigusi ja tööõnnetusi põllumajanduses, töötajate hõlmatust tervishoiu teenustega, praeguse olukorra plüsse ja miinuseid. Infrastruktuuriga tegelevad peatükid sisaldavad tööjõu demograafiat, Eesti põllumajanduse sektoraalset tervishoiu võrgustikku, õnnetuskindlustussüsteemi, vastavat seadusandlust, koolitust ja haridust ning ülevaadet põllumajanduses tegelevatest organisatsioonidest. Kontekstuaalsed osad käsitlevad ettevõtete struktuuri, tootmisliine, talumajapidamisi, maaelu arengut ja agrokemikaalide kasutamist. Lisana on esitatud põllumajandusettevõtte külastuse protokoll.

Tuvastatud olukord:

Tööjõu demograafia

Põllumajanduslik tööjõud, st ohustatud inimeste rühm, jaguneb palgatööliseks ja peretöökõueks. Üks osa põllumajandustööst on regulaarsed ja teine osa hooajalised, töötajatest mõned töötavad täistööajaga ja teine osa osalise tööajaga. Põllumajanduses töötatud aega saab väljendada "aastase tööhikuga" (ATÜ), kusjuures ühele ATÜle vastab 1800 töötundi (225 tööpäeva, 8 tundi päevas) või üks "tööaasta".

2001. a põllumajandusloenduse andmeil oli Eestis 31 088 palgatöölise 933 juriidilises ettevõttes, kellest 17 741 töötajat töötas regulaarselt ja 13 347 hooajaliselt. Täisajaga töötajaid oli 13 159 ehk 74% regulaarsetest töötajatest. Palgatöötajate aastane töö 2001. a oli 16 857 ATÜd.

2001. a põllumajandusloenduse andmeil oli peretöökõue 133 278 inimest ja nende aastane tööpanus oli 48 376 ATÜd. Peretöökõue iseloomustab täisajaga töötavate inimeste väike osakaal. Täisajaga töötas 14 026 inimest ehk 10,5%. Peretöökõuest 41% olid vanemad kui 54-aastased, 22% üle 64 aasta vanused (pensionieas).

Tööõnnetused

2003. a toimus kokku 44 tööõnnetust kõigi põllumajanduses ja jahinduses töötavate inimeste (üle 30 000 töötaja) seas. Seda on palju vähem, kui võiks oletada teiste Euroopa Liidu riikide keskmist tööõnnetuste arvu arvestades. ELi keskmine tööõnnetuste hulk põllumajandustööl on 7% aastas. On väga tõenäoline, et suur hulk tööõnnetusi Eestis jääb lihtsalt registreerimata.

2001. a põllumajandusloendus näitas, et põllumajanduses töötava 31 088 inimese tööpanus oli 16 857 ATÜd (16857 töölised töötas täisajaga ühe aasta). ELi keskmise õnnetuste juhtumise protsendi järgi oleks võinud ennustada 1180 tööõnnetust põllumajandustöötajate seas. Need arvutused on tehtud vaid palgatöötajate kohta, aga suurem hulk tööd tehakse perefarmides või pereliikmete poolt. Peretööjõu kogu tööpanus oli 48 376 ATÜd (vastab 48 376 töötaja täistööajale ühe aasta jooksul) ja arvestades ELi keskmist õnnetusprotsenti, oleks võinud eeldada 2001. a 3386 tööõnnetust peretööjõu hulgas. Enamik tööõnnetusi jääb registreerimata ilmselt motivatsiooni puudusel. Kõige sagedasemad tööõnnetused põllumajanduses on seotud masinate ja seadmetega, kõrgelt kukkumised, libisemine või kukkumine samal tasapinnal, elektrilöögid ning loomakarja ootamatu äkiline tegevus.

Kutsehaigused

Kutsehaiguste nimekiri on kinnitatud Sotsiaalministeeriumis. Registreerida tuleb ka tööst põhjustatud haigused, mis ei ole kutsehaiguste nimekirja kantud. Siiski ei ole täpset juhendit, kuidas hinnata tööst tingitud ohtude ja kliinilise haiguse vahelist seost ning see on tekitanud segadust töötervishoiu arstide hulgas. Statistika andmetel on kutsehaiguste koguarv Eestis üsna väike, kaasa arvatud põllumajanduses esinevad kutsehaigused ning see arv on viimastel aastatel vähenenud, mis võiks viidata töötingimuste paranemisele. Võrdlus eri maade vahel on mitmel põhjusel problemaatiline, kuid Soome põllumajanduses on registreeritud kutsehaiguste arv umbes kümme korda suurem kui Eestis.

Kutsehaiguste alaregistreerimise põhjuseks põllumajanduses võivad olla perearstide vähene teadlikkus töö ning tervise vastastikustest mõjutustest ja töötervishoiuarstide vähesed võimalused kahtlasi juhtumeid piisavalt uurida. Lisaks paluvad mitmed patsiendid arstil kutsehaigust mitte diagnoosida hirmust töövõime vähenemise tõttu töökohast ilma jääda. Peale selle puudub suurel osal töötajatest juurdepääs töötervishoiu teenustele. Perefarmide pidajad peavad ise tasuma kõik kutsehaiguse diagnoosimisega seotud kulutused, kaasa arvatud diagnostilised läbivaatused. Ja kui kutsehaigus ka diagnoositakse, ei ole selle rahaliseks või muuks kompensatsiooniks võimalusi.

SWOT analüüs

Põllumajandusspetsialistide koostatud SWOT- analüüs (*S - strengths/tugevused e plussid, W- weaknesses/nõrkused e miinused, O- opportunities/võimalused, T- threats/ohud*) näitas, et Eesti põllumajanduses on positiivseid jooni, mida saab kasutada töötervishoiu tugevdamiseks.

Nende hulka kuuluvad: Eestimaa Talunike Keskliidu ja maakondade taluliitude liikmete huvi ettevõtluse vastu, Eesti põllumajanduse töötervishoiu sektoraalse võrgustiku olemasolu, potentsiaal ja infojagamise süsteem, Tööinspektsiooni tegevus ja töötervishoidu käsitlevate diskussioonide algatamine Eesti põllumajanduses.

Miinused olid järgnevad: usaldusväärse info puudumine tööga seotud ohtude ulatusest ja iseloomust, sest puuduvad teadusuuringud; statistiliste andmete puudumine; talunike ebapiisav teadlikkus tööga seotud ohtudest, nende tagajärgedest ja ennetusvahenditest; juhendite, teabelehtede ja muu infomaterjali puudumine; isiklike kaitsevahendite halb kättesaadavus ja nende kõrge hind; puhkuse või puhkepäevade võtmise võimaluste puudumine, sest puuduvad asendustöötajad; tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlustusseaduse puudumine.

Järeldused:

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste statistika analüüsimisel Eesti põllumajanduses ning võrreldes seda teiste maade statistikaga selgus, et Eesti statistilised näitajad ei ole usaldusväärsed, sest paljusid tööõnnetusi ja kutsehaigusi ei registreerita. Samuti on üldise suremuse statistika all kirjas palju tööga seotud juhtumeid.

Tervishoiu olukorrast Eesti põllumajanduses ei ole ülevaateid ega süstemaatilisi uuringuid. Seepärast on väga vähe usaldusväärset informatsiooni, mis aitaks iseloomustada tööga seotud tervisehäirete ulatust põllumajanduses. Kuna puuduvad teadusuuringute põhjal saadud faktid, on võimatu teha ka usaldusväärsed arvutusi majanduskahjude kohta, mida tööõnnetused ja kutsehaigused põllumajanduses põhjustavad.

Soovitused:

Kõige usaldusväärsem meetod tööga seotud suremuse hindamiseks oleks põllumajandusliku tööjõu eri segmentide kohta ülevaadete tegemine. Sama meetodit oleks kõige otstarbekam kasutada ka põllumajandustöötajate teadlikkuse, suhtumise ja riskide kohta. Ülevaateid saaks kasutada põllumajandustööga seotud eri sümptomite prevaleerimise mõõtmiseks ja isikukaitsevahendite ning muude kaitsemeetmete kasutuselevõtuks taludes. Põllumajandustöödega seotud ohtude (füüsilised, keemilised, bioloogilised, psühholoogilised ohud) suurust peaksid teadusuuringute põhjal hindama kogunud eksperdid. Sellised uuringud võiksid sisaldada osaluskomponente tervishoiu probleemide näidislahendite koostamiseks.

Hiljuti loodud sektoraalne tervishoiu võrgustik Eesti põllumajanduses on näidanud aktiivset huvi tervishoiu arendamise ja produktiivsuse tõstmise vastu. Seda paljudest ekspertidest koosnevat institutsiooni ja tema infolevitamise arvukaid kanaleid tuleks ära kasutada, võimaldades mõningat rahalist toetust arendus- ja koolitustegevuseks.

Mõistete selgitus

Põllumajanduslik majapidamine (talumajapidamine) — ühtse tehnilise ja majandusliku juhtimisega tootmisüksus, mille põhitegevusala on põllumajandus ja kus on

1. vähemalt üks hektar põllumajandus- või metsamaad või 0,3 hektarit kalatiike
2. või vähem kui üks hektar põllumajandus- või metsamaad või 0,3 hektarit kalatiike või need puuduvad ja kus toodetakse põllumajandussaadusi peamiselt (üle poole) müügiks.

Talumajapidamised jaotatakse **tegutsevateks** või **mittetegutsevateks**:

Tegutsev talumajapidamine – majapidamine, kus toodetakse põllumajandussaadusi.

Mittetegutsev talumajapidamine – majapidamine, kus põllumajandussaadusi ei toodeta. Põllumajandusmaa on kasutamata ja kariloomi ei peeta.

Põllumajandusmaa – põllumajanduslik maa, mida kasutatakse vaatlusaastal, st kasvatatavate-koristatavate kultuuride all olev maa (põllukultuurid, katmikkultuurid, viljapuud ja marjakultuurid, puukoolid, looduslik rohumaad, puu- ja köögiviljaaiad ning kesa). Vaatlusaastal kasutamata põllumajandusmaad ei arvata põllumajandusmaa hulka.

Aastane tööühik (ATÜ) – 1800 töötundi aastas (vt täiskohaga töö).

Põllumajandussaadused — teravili, kaunvili, kartul, söödajuurvili, linaseeme, kiulina, maitse- ja ravimtaimed, köögiviljad, köögiviljataimed, lilled, ehistaimed, rohusöödad, puuvili, aiamarjad, puu- ja põõsaistikud (v.a. metsamaal kasvatatavad metsapuustikud), kariloomad ja kodulinnud, liha, piim, munad, vill, nahk, mesi ja vaha.

Töötaja – talutööd tegev isik.

Peretöötaja – talunik (ka siis, kui talutöödest osa ei võta), taluniku abikaasa, kes osaleb talutöodes, taluniku teised pereliikmed, partnerid.

Täiskohaga töötaja – regulaarne töötaja või peretöötaja, kes töötab majapidamises 12 kuu jooksul vähemalt 1800 töötundi.

Täiskohaga töö – töötamine majapidamises 12 kuu jooksul 1800 tundi (225 tööpäeva, 8 tundi päevas). Aastane tööühik (ATÜ) on 1800 tundi.

Majapidamise valdaja — isik, kelle tegeliku võimu all majapidamine on ja kes vastutab igapäevase majandustegevuse ja tootmise juhtimise eest.

juridiline isik — avalik-õiguslik või eraõiguslik majandusüksus; täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts, tulundusühistu, mittetulundusühingud;

füüsiline isik, ainuvaldaja — sellise majapidamise valdaja, mis ei ole juriidiline isik ega ole ühtse juhtimise või muu sellise kaudu seotud ühegi teise majapidamisega;

füüsilised isikud, kaasvaldajad — kaks või rohkem füüsilist isikut, kes omavad, rendivad või juhivad oma individuaalseid majapidamisi nagu ühte majapidamist.

Majapidamise sissetulek – teenuste ja toodetud kaupade müügist saadud raha majapidamises. Majapidamise kogusissetuleku moodustab kõigi majandustegevuse eest saadavate sissetulekute summa 12 kuu jooksul, arvestades eelmisest arvestusperioodist.

Tööjõud – talumajapidamise töös osalevad isikud. Põllumajanduslik tööjõud on: peretööjõud, regulaarsed töötajad, hooajatöötajad.

Majapidamise juht — isik, kes vastutab majapidamise igapäevase majandustegevuse ja tootmise juhtimise eest. Füüsilisest isikust ainuvaldaja/taluomaniku majapidamise juht on kas ainuvaldaja ise, tema abikaasa (elukaaslane) või muu pereliige (alaneva või tõusva liini sugulane, valdaja või tema abikaasa õde või vend) või mitte pereliige.

Mitte peretööjõud – regulaarsed ja hooajatöötajad.

Hooajatööline – isik, kes teeb talus palgatööd lühikest aega (ei ole töötanud igal nädalal viimase 12 kuu jooksul).

Osalise ajaga töötaja – regulaarne töötaja või peretööjõud, kes töötab talus 12 kuu jooksul vähem kui 1800 tundi.

Püsiv tööjõud – peretööjõud ja regulaarsed töötajad.

Regulaarne töötaja – isik, kes töötab talus palga eest, kuid kes ei ole peremees/perenaine või tema perekonna liige ja kes on töötanud igal nädalal viimase 12 kuu jooksul, hoolimata töönädala pikkusest. Siia hulka kuuluvad ka kaasosanike abikaasad ja teised pereliikmed.

Talus töötatud aeg (tööaeg) – talus tegelikult töötatud aeg (välja arvatud majapidamistööd), tundides või ATÜdes.

Omaniku liik — juriidilise isiku puhul on majapidamise omaniku liigi määramise aluseks kapitaliosalus, füüsiliste isikute puhul vara kuuluvus:

* **riik** — Eesti Vabariigi kapitaliosalus on äriühingus 50% või suurem;

* **kohalik omavalitsus** — kohaliku omavalitsuse kapitaliosalus on äriühingus 50% või suurem;

* **Eesti eraõiguslik juriidiline või füüsiline isik** — Eesti juriidiliste ja füüsiliste isikute kapitaliosalus äriühingus on 50% või suurem või kuulub füüsilistele isikutele varast 50% või rohkem;

* **välismaa eraõiguslik juriidiline või füüsiline isik** — välismaa juriidiliste või füüsiliste isikute kapitaliosalus äriühingus on üle 50% või kuulub füüsilistele isikutele üle 50% varast.

Töö talumajapidamises või talutöö – igasugune põllumajandussaaduste tootmise ja säilitamisega seotud töö.

Talutöödeks loetakse: organiseerimine ja juhtimine (ostmine, müümine, raamatupidamine jne), põllutöö, karjakasvatus, põllusaaduste ettevalmistamine hoiustamiseks, töötlemiseks ja turustamiseks (pakkimine jne), talutööjõu poolt teostatud transportimine, talutöödega vahetult kaasnev (mittelahutatav) mittepõllumajanduslik tegevus.

Talutöödeks ei loeta: tööd, mis on tehtud kolmanda osapoolle palgatud töötajate poolt või vastastikuse abistamise lepingu alusel, majapidamistööd, metsandusalased tööd, kalapüük, jahindus või veekultuuride kasvatamine, talutöödest lahutatav (eraldatav) mittepõllumajanduslik töö (näiteks põllusaaduste töötlemine), töötamine talust väljas või töötamine teises talus.

[Allikas: 2001. a. Põllumajandusloendus II, Statistikaamet, Tööjõud põllumajanduslikes majapidamistes, tööjõu administratiivjaotus, 15 juuli 2001].

ÜLDINFORMATSIOON

Pindala ja rahvastik

Eesti Vabariik asetseb Läänemere idakaldal, Ida-Euroopa madaliku loodeosas. Eesti pindala on 45 227 km² ja rahvaarv on 1,45 miljonit. Eestil on Läänemeres 14 421 saart kogupindalaga 4130 km². Eestis on 1150 järve kogupindalaga 2015 km². Eestis on 14 331 km² põllumajandusmaad ja 20 155 km² metsamaad [Põllumajandusministeerium]. Eestis on 47 linna ja 207 valda ning Eesti on jaotatud 15 maakonnaks [Joonis 2]. Suurimad linnad on Tallinn (440 000 elanikku), Tartu, Narva, Kohtla-Järve ja Pärnu. Üle poole elanikkonnast elab linnades (1,01 miljonit). Maapiirkondades elab 31% rahvastikust.

Joonis 1. Eesti kaart

Joonis 2. Eesti territooriumi administratiivne jaotus maakondadeks

SISSEJUHATUS

Tervishoiu ja ohutuse süsteemi edasiarendamiseks riigi tasandil on oluline teada käsitletava valdkonna olukorda, põhiprobleeme ja prioriteete. Põllumajandus on traditsiooniliselt olnud Eesti majanduse üks tähtsamaid sektoreid. Majanduselu arengu ja restruktureerimise käigus on põllumajanduse osakaal vähenenud 11,7%lt 1992. a 4,7%ni 2000. aastal [Euroopa Komisjon. Raport Eesti kohta, 2002].

Tervishoiu ja ohutuse efektiivne juhtimine põhineb informatsiooni kasutamisel. Tervishoiu ja ohutuse olukorrast Eesti põllumajanduses on väga vähe teada. On mõningaid andmeid, nagu näiteks statistilised faktid tööõnnetuste ja kutsehaiguste esinemise kohta, põllumajandusega tegelevate inimeste ja nende perekonnaliikmete arv jne. See pole aga sugugi piisav, et mõista paljusid terviseiga seotud aspekte tööelus. Ülevaade hetkeolukorrast võimaldaks anda suuniseid sotsiaalseks dialoogiks ja arenguvajadusteks. Selline ülevaade peaks olema pigem rakendusliku iseloomuga, mitte ainult teaduslik.

Profiil

Profiil (situatsiooni ülevaade/analüüs) on tööriist, mida kasutatakse poliitika väljatöötamiseks ja seire eesmärgil ning informeerimaks põllumajandussektoris osalejaid käesolevast olukorrast. Tervishoiu ja ohutuse olukorra parandamiseks põllumajanduses on oluline mõista tugevaid ja nõrku külgi, käimasolevaid tegevusi, peamisi prioriteete ja põhiprobleeme.

Käesolev profiil on ligikaudne jutustav kokkuvõte Eesti põllumajanduse olukorrast tervishoiu ja ohutuse valdkonnas. See on dokument, mis sisaldab ka statistilisi näitajaid. Profiilis tõlgendatakse ja kvalifitseeritakse neid näitajaid. Profiil on paindlikum ja informatiivsem kui indikaatorite kogu. Jutustav ülevaade võib olla paremini arusaadav kui ainult kuivade arvude statistika.

Profiil annab probleemist laiahaardelise ülevaate ja arvestab konkreetset konteksti. See on nagu maakaart ning statistiline näitaja on üks täpp sellel kaardil. On olulisi teemasid, mille kohta pole statistilisi näitajaid, aga mille kohta profiil võib tuua selgust.

Profiili eesmärgiks on olukorra selgitamine otsuste tegijatele, kes tegelevad muude sotsiaalsfääri aspektidega kui tervishoid ja võivad siin näha enda jaoks kasulikke seoseid. Seega võimaldab hästi koostatud profiil lülitada olulisi tervishoiu probleeme põllumajanduspoliitika teistesse sektoritesse.

Tervishoiu ja ohutuse sektoraalse profiili **eesmärk** põllumajanduses on mõista tervishoiusüsteemi kohalikus kontekstis ja selle ala spetsialistide perspektiive ning anda kirjalik ülevaade hetkeolukorrast.

Eesti-Soome tervishoiu teenuseid käsitleva koostööprojekti (2003-2004) raames otsustati koostada Eesti põllumajanduse sektoraalne profiil. Uurimus teostati tervishoiualase Põllumajandusvõrgustiku abil, mis loodi Eesti-Soome koostööprojekti käigus.

Spetsiifilist sektoraalset tervishoiu ja ohutuse profiili põllumajanduses on vaja järgnevatel põhjustel:

- tööst tingitud tervisehäired jaotuvad ebaühtlaselt majandussektorite ja tööstusharude lõikes;
- tööõnnetused ja kutsehaigused on põhjustatud asjaoludest, mida määravad spetsiifiliste majandussektorite, näiteks põllumajanduse töötingimused ja töökultuur;
- tööst tingitud riskid ja tervisekahjustused on otseses seoses seadusandluse, eeskirjade, juhtimissüsteemide, tervishoiu spetsialistide olemasolu, informatsiooni kättesaadavuse ja koolitusvõimalustega. Neid ei saa omavahel võrrelda põllumajandussektoris ja töötlevas tööstuses;
- ühiskonna üldise taseme ja mõistlike riskijuhtimise meetmete arendamine ning tööst tingitud tervisehäirete tuvastamine põllumajandussektoris nõuavad omakorda head arusaamist üldisest kontekstist, nagu seda on riigi sotsiaal-majanduslik olukord (üldine ja kohalik) ja ühiskonnas valitsevad väärtushinnangud.

Profiili sihtrühma moodustavad eri tasandite administraatorid, tervishoiu spetsialistid ja teised isikud, kes tegelevad tervishoiuga kohalikus kontekstis, rahvatervise ja esmatasandi arstiabi spetsialistid, omavalitsuste juhid ja arendajad, ametiühingud ja ühiskondlikud organisatsioonid. Sektoraalset profiili saab **kasutada** marketingi vahendina tervishoiu ja -ohutuse huvides, kohaliku tervishoiu andmebaasina ning arengu ja seire tööriistana.

Eesmärgid

Eesti põllumajanduse tervishoiu ja -ohutuse profiili koostamise eesmärk on pakkuda laiaulatuslikku infopaketti, mis võtaks kokku tervishoiu infrastruktuuride praeguse olukorra ja üldise mõju töötajate tervisele põllumajandussektori kontekstis. Rõhuasetus on jutustaval kirjeldusel alapealkirjade kaupa, mis hõlmavad põllumajanduse ja tervishoiu olulisi teemasid ja mis võimaldavad olukorra igakülgset mõistmist, et teha konstruktiivseid ettepanekuid tervishoiu ja -ohutuse olukorra parandamiseks.

Profiil sisaldab võimalusel ja vajadusel kvantitatiivseid näitajaid, kuid ei piirdu üksnes arvudega, vaid esitab ka tekstilisi kirjeldusi probleemidest, mille kohta on vähe või pole üldse kvantitatiivset informatsiooni ning mida peabki kirjeldama kvalitatiivsete näitajatega, nagu näiteks diskussioonidel põhinevad muljed või arusaamad.

Üldinformatsiooniks põllumajanduse kohta on kasutatud mõningaid varasemaid allikaid, peamiselt kogumikku "Eesti põllumajandus, maamajandus ja toiduainetööstus", mis annab teavet viimaste aastate tootmissuundadest ning kirjeldab mitme põllumajandustegevust nõustava organisatsiooni struktuuri ja eesmärke.

Spetsiifilise informatsiooni allikana eri põllumajandussektorite kohta 2002/2003. a on kasutatud ülevaadet "Põllumajandus ja maaelu areng" [Põllumajandus-ministeerium, 2003].

Eesti koostööpartner varustati olulise informatsiooniga osalevate organisatsioonide struktuuri ja tegevuse kohta, eelmise PHARE projekti tulemusel valminud dokumendiga: " Abiks talupidajale: ärilise toetuse organisatsioonid ja talupidajate esindajate organisatsioonid Ida- ja Kesk-Euroopa kandidaatriikides". Organisatsioonide kirjeldusi oleks kasulik täiendada informatsiooniga nende huvidest ja tegevusest tervishoiu ja -ohutuse valdkonnas Eesti põllumajanduses.

1. Muutused põllumajanduses viimastel aastatel

1.1 Eesti põllumajandus

Põllumajandus on olnud eestlaste jaoks oluline tegevusala ja elatusallikas läbi aegade. 20. sajandi jooksul on Eesti põllumajanduses toimunud kolm vastandlike eesmärkidega reformi.

20. sajandil elas Eesti läbi kolm olulist poliitilist muutust, mille vastandlike eesmärkidel oli dramaatiline mõju ka põllumajanduselule. 1920ndatel aastatel, kui Eesti sai esimest korda iseseisvaks, müüdi endised mõisamaad talunikele. Eesti põllumajandus hakkas kiiresti arenema ja Eestist sai Euroopas arvestatav põllusaaduste tootja. Eesti põllumajanduses toimunud muutuste illustatsiooniks on valitud aastad 1939, 1955, 1965, 1980, 1985, 1990 ja 2001 [Tabel 1]. Väga huvitav kirjeldus nende aastate jooksul toimunud muutustest leidub kogumikus "Põllumajandusloendus 2001" [Eesti Statistikaamet <http://www.stat.ee/73>].

· Põllumajanduse areng Eestis on läbi teinud mitmeid reforme. Eestis on 20. sajandi jooksul toimunud kolm põllumajandusreformi:

- maareform ja hulga uute talupidamiste teke enamasti aastal 1919;
- talude kollektiviseerimine aastail 1947-1950;
- maa- ja põllumajandusreform, mis algas aastal 1991 eesmärgiga lõhkuda suured kolhoosid ja sovhoosid ning taastada perede talupidamised [Roosmaa, Ü. 1998].

Viimast reformi iseloomustades tuleb mainida, et kõige esimesed struktuurilised muutused algasid juba enne iseseisvumise taastamist aastal 1989, kui võeti vastu Taluseadus. Seadus oli esimeseks sammuks, mis kaotas põllumajanduses tsentraalse planeerimise. Taluseadus lubas eratalupidamiste loomist kuni 50 ha haritava maaga. Selle seaduse kohaselt loodi ligikaudu 8600 talupidamist. Suuremad ja kardinaalsemad muutused Eesti majanduselusel, kaasa arvatud põllumajanduses said alguse pärast iseseisvuse taastamist 1991. aastal. Aastail 1991-1992 võeti vastu seadusi, millel oli kaugeleulatuv mõju põllumajanduse arengule: Eraomandireformi seadus (1991), Maareformi seadus (1991) ja Põllumajandusreformi seadus (1992). Ülalmainitud seadused formuleerisid ja täpsustasid erastamise eesmärgi, põhimõtted ning protseduuri.

Erastamise eesmärgiks oli turumajandusele orienteeritud struktuuride loomine [Euroopa Komisjoni raport Eesti kohta 2002]. Erastamine viidi läbi kahte põhiprintsiipi järgides: 1940. a. illegaalselt võõrandatud vara tagastamine ja kompenseerimine ning pärast 1940. a. soetatud vara jaotamine vastavalt tööpanusele [Laansalu, A. 1996]. Maareformi elluviimine algas 1992. a. Maareformi seaduse alusel, mis võeti vastu 17. oktoobril 1991. a. Seadust on parandatud ja täiendatud mitmel korral ja see reguleerib maaomanduse ümberkorraldusi maareformi raames. Maareformi protseduurid on keerulised, sest esmaseks prioriteediks seati maade tagastamine. See tähendab, et maad ei saa erastada enne, kui on läbi arutatud maade tagastamise taotlused kohalikes omavalitsustes ja tehtud vastavad otsused. Maaomandust ei tagastata, kui see pole võimalik või kui endine omanik on selle vastu. Enamik segadusi ja komplikatsioone on seotud just erastamisega [Järv, A. 1997].

Eestis võttis kogu erastamisprotsess palju aega. Pärast rohkem kui viis aastat kestnud maa erastamise poliitika järgimist näitavad esmased tulemused, et lõplikult leiab omaniku ainult üks neljandik maast. Algselt oli taotlusi 50% haritava maa peale, kuid pooled taotlused võeti tagasi. Paljudel inimestel, kellel oleks olnud õigus maad tagasi taotleda, oli teine elukutse, sageli olid nad linnaelanikud, kuid talupidamise alustamine oleks tähendanud linnast maale kolimist. Pealegi polnud üldsuse suhtumine põllumajanduse arengusse soosiv. Mõned inimesed avaldasid isegi arvamust, et Eestil poleks üldsegi vaja põllumajanduslikku tootmist. Ka talude üldine madal tootlikkus ja hästitoimivate toodangu kokkuostupunktide puudumine tingis maataotluste madala protsendi [Roosmaa, Ü 1998].

1939. a. Põllumajandusloenduse andmete kohaselt oli Eestis 139 984 talu. Talude maa kogusuurus oli 3 179 438 ha, millest haritavat põllumaad oli 86,3% ehk 2 744 466 ha. Põllud ja õueaiamaad moodustasid 40,7% haritavast maast, haritavad heinamaad 1,6%, loodusheinamaad 32,4% , haritavad karjamaad 0,4% ja looduslikud karjamaad 24,9% põllumajandusmaast. Talu keskmine suurus oli 22,7 ha [Põllumajandusministeerium].

1940ndate aastate lõpus viidi Eestis läbi sundkollektiviseerimine Nõukogude okupatsiooni tingimustes, maa võõrandati selle omanikelt ja muudeti riigi omandiks, talunikke sunniti astuma kolhoosidesse. Aastail 1940-1990 vähenes pidevalt põllumajandusmaa hulk. 1990. a moodustas see 53,1% 1939. a tasemest. Vähenes ka pindala, kus kasvatati teravilja, kaunvilja ja kartulit. Sellel perioodil ei ületanud teravilja ja kaunvilja külvi all olev maa 75,4% 1939. a tasemest ja 1990. a. moodustas 67,3%. Erandiks oli 1955. aasta, mil kartulit kasvatati 104,1 protsendil maast, võrreldes 1939. aastaga. 1990. a. kasvatati kartulit 50,9 protsendil maast, võrreldes 1939. aastaga.

Tabel 1. Peamised põllumajandusnäitajad 1939–2001* [Andmed Statistikaametist]

	1939	1955	1965	1980	1985	1990	2001
Põllumajanduslik maa, tuhandetes ha**	2 744,5	2 175,1	1 851,0	1 500,1	1 478,8	1 458,4	875,8
Tera- ja kaunviljakülvi maa, tuhat ha	590,0	352,6	323,5	444,7	404,9	397,1	277,5
Kartulimaa, tuhandetes ha***	89,4	93,1	86,7	72,3	60,9	45,5	19,5
Kariloomad, tuhandetes	706,1	435,5	609,6	818,7	840,2	757,8	283,6
Lehmad, tuhandetes	480,3	263,5	305,8	314,1	302,7	280,7	129,8
Sead, tuhandetes	442,1	276,7	591,6	1 085,5	1 073,6	959,9	332,5
Lambad, tuhandetes	695,7	225,2	170,8	153,0	147,0	138,9	47,4
Kitsed, tuhandetes	2,4	16,0	4,3	0,8	0,7	0,9	6,1
Hobused, tuhandetes	218,7	112,8	40,1	13,8	10,7	8,6	5,5
Kodulinnud, tuhandetes	1 710,8	2 291,7	2 510,0	6 842,7	6 911,5	6 536,5	2 385,2

* Andmed 1939. a kohta kogumikust "III Põllumajandusloendus 1939. a"

Andmed 1955. a kohta kogumikust "Eesti NSV rahvamajandus 1967. aastal".

Andmed 1965. a kohta kogumikust "Eesti NSV rahvamajandus 1981. aastal".

Andmed 1980., 1985. ja 1990. a kohta kogumikust "Statistika aastaraamat 1991".

Andmed põllumajandusmaa kohta 1955., 1965., 1980. ja 1985. a publikatsioonist "Eesti NSV maafond 1945–1985".

Andmed põllumajandusmaa kohta 1990. a publikatsioonist "Põllumajandus, metsandus, kalandus 1992. aastal".

Kariloomade arv 1955., 1965., 1980., 1985. ja 1990. a esitatud 31. detsembri seisuga.

Kariloomade arv 2001. a Põllumajandusloenduse andmeil 15. juuli seisuga.

Kariloomade arv 1939. a loenduse andmeil 8. juuni - 3. juuli seisuga.

** Aastail 1955, 1965, 1980, 1985 ja 1990 sisaldas põllumajanduslik maa kasutamata maad (k.a. maaparandus), mis moodustas 3–5% põllumajandusmaast.

*** Aastail 1955, 1965, 1980, 1985 ja 1990 sisaldas külvipind õueaiamaal kasvatatud kartulit.

Põllumajandusmaa kasutamine vähenes 1990ndate aastate alguses ja 1995. a alates stabiliseerus madalamal tasemel. Aastal 2000 oli kogu põllumaa suurus 813 000 ha. Rohkem kui poole sellest moodustab heinamaa (52%) ja umbes üks kolmandik on harimata maa. Oma aastaraportis (2000) hindab Põllumajandusministeerium, et uuesti saab kasutusele võtta ainult poole harimata maast, sest harimata maad võsastuvad või muutuvad 3-4 aasta jooksul märjaks rabamaaks, kuna kuivendussüsteeme ei ole hooldatud.

1980ndate lõpus, kui Eestis taastati iseseisvus, tagastati Nõukogude okupatsiooni ajal ebaseaduslikult võõrandatud maa õiguslikele omanikele. Talusid hakati taastama ja tekkisid suuremad põllumajandusühistud, sest osteti ja liisiti kolhooside privatiseeritud vara [Põllumajandusministeerium 2002].

2001. aasta Põllumajandusloenduse andmeil oli Eestis 83 808 põllumajandusettevõtet (neist 68 987 olid tegutsevad) ja 176 686 talumajapidamist. 14 821 mittetegutsevat ettevõtet ei kasutanud

põllumaad ja neil ei olnud kariloomi. Põllumajanduslikku maad oli ühistutes ja taludes vastavalt 875 700 ja 14 632 ha.

1.2 Muutused põllumajanduses pärast Eesti taasiseseisvumist

Viimase kümne aasta jooksul on nõudmine põllumajandustoodete järele langenud ja põllumajandustootjate struktuuris on toimunud ümberkorraldustest ja maareformist tingitud olulised muutused. Selle tulemusel aset leidnud loomse ja taimse toodangu vähenemine on muutnud ka traditsioonilist maakasutust. Suurt osa endisi põllumaid katab nüüd vaid umbrohi ja võsa, mis jätkuvalt hävitab endisi kultuurmaastikke.

Talud olid eraomandis senikaua, kui Eesti annekteeriti Nõukogude Liidu poolt ning rajati suured kolhoosid. Pärast uut iseseisvumist kolhoosid lagunesid, kuid mõned osteti ära ja need jätkasid suurtootmisena. Teised jagati endiste omanike ja töötajate vahel, mis viis olukorrani, kus eksisteeris palju väikesi talusid vaid paari lehmaga ja ilma turule suunatud tootmiseta.

Nagu võib näha Tabelist 2, on põllumajanduse osa sisemajanduse koguproduktist (SKP) langenud 3,5 korda 1992. aastast alates ja põllumajandustoodete eksport 3 korda.

Euroopa Komisjoni regulaarse raporti kohaselt Eesti kohta 2001. a on Eesti põllu-majanduses toimunud suured muutused. Olukord on muutunud paremaks tänu põllumajandusministeeriumi reorganiseerimisele 2000. a ja administratiivse võimekuse kasvule. Tööd on siiski veel väga palju, eriti veterinaaria valdkonnas.

Tabel 2. Põllumajanduse osa riigi majanduses [Allikas: Statistikaamet]

	1992	1993	1996	1997	1998	1999	2000
Põllumajanduse osa SKP-s (miljonites kroonides käesolevad hinnad)	1665,9	2123,1 *	2722,6	2779,5	2810,0	2584,2	2784,1
Suhteline osa SKP-s (%)	11,7	9,3	5,2	4,3	4,3	3,7	3,6
Tööhõive põllumajanduses ('000)	114,6	91,9	52,1	44,8	43,5	38,2	31,5
Tööhõive %	15,0	13,0	8,1	6,9	6,8	6,2	5,2
Põllumajandussaaduste eksport (miljonites kroonides)	973,5	2498,6	3227,6	3391,3	3476,9	2589,9	3093,6
Suhteline osa põllumajandustoodete ekspordis (%)	17,5	23,5	15,2	11,5	9,9	7,5	5,8

* metsandus kaasa arvatud

2. Eesti põllumajanduse tootmissuunad ja ettevõtete struktuur

Põllumajandus on Eesti majanduse üks olulisi sektoreid. Põllumajanduse ja jahinduse toodetud lisaväärtus 2002. a. (põhineb 2000. a kolme kvartali fikseeritud hindadel) moodustas kokku 1,7713 miljardit EEK, mis on 99,7 miljonit EEK ehk 5,3% vähem kui 2001. aasta sama ajavahemiku jooksul. Tööhõive põllumajanduses vähenes 8% [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

Võrreldes 2004. aasta esimest kvartalit eelmise aastaga, suurenes esialgsete andmete kohaselt piimatoodang 9%, kariloomade ja kodulindude lihatoodang 8% . Munatoodang vähenes 11%.

Põllumajanduse statistikaosakonna peastatistiku Aili Maansoo väitel toodeti Eestis 2004. a esimeses kvartalis 146 000 tonni piima (2003. a esimeses kvartalis – 133 700) ja 53,2 miljonit muna (2003. a esimeses kvartalis – 59,8 miljonit). Kariloomade ja kodulindude lihatoodang oli 24 500 tonni eluskaalus (2003. a esimeses kvartalis – 22 700 tonni).

Keskmine piimatoodang 2004. a esimeses kvartalis oli 1238 kg lehma kohta, mis on 77 kg rohkem kui eelmise aasta samal perioodil.

Esialgsete arvestuste kohaselt oli 31. märtsil 2004. a 260 500 veist (neist 120 400 piimakari), 361 800 siga, 55 500 lammast ja kitse. 31. märtsil 2003. a olid vastavad arvud: veiseid 254 400, neist piimakarja 117 300; sigu 342 200 ning lambaid ja kitsi 45 500.

Kariloomade lihamüügiga lihakombinaatidele saadi 2 300 tonni loomaliha (2003. a esimeses kvartalis – 2 100 tonni) ja 6 200 tonni sealihaga (2003. a esimeses kvartalis – 5 900 tonni). Piimakombinaadid ostsid 121 100 tonni piima (2003. a esimeses kvartalis – 112 100).

Tabel 3. Põllumajanduse osakaal SKPs ja tööhõives aastail 1997–2001 [Allikas: Statistikaamet]

	1997	1998	1999	2000	2001
Põllumajanduses ja jahinduses toodetud lisaväärtus kehtivates hindades, EEK, miljardites	2,78	2,8100	2,5842	2,6828	2,8679
SKP protsent	4,9	4,3	3,7	3,4	3,3
Põllumajanduses ja jahinduses toodetud lisaväärtus 2000.a fikseeritud hindades, EEK, miljardites	3,0289	2,9097	2,6808	2,6828	2,4326
SKP protsent	4,4	4,0	3,7	3,4	3,0
Põllumajanduses ja jahinduses töötavad inimesed, tuhandetes	44,8	43,5	38,2	31,5	29,0
Tööhõive protsent	6,9	6,9	6,2	5,2	5,0

Nõukogude võimu ajal eksportis Eesti 30-50% oma piima- ja lihatoodangust. Sellest ajast peale on põllumajandustoodang järsult langenud ja piim on praegu ainus põllumajandustoodete, mille toodang ületab siseturu vajadused. Küllaltki suure osa ekspordist (41,2%) moodustab piimapulber. Eesti väliskaubanduse bilanss kogutoodete ning eriti liha- ja teraviljatoodete osas on negatiivne [Põllumajanduse olukord kandidaatriikides. Raport Eesti kohta 2002].

Eestis on kõige levinumad teravilja- ja piimatootmistalud. Põllumajandusettevõtted spetsialiseeruvad kolme tüüpi toodangule: ligikaudu 45% taludest tegeleb teravilja kasvatamise, 21% piimatootmise ja 31% segatüüpi tootmisega (teravilja ja eluskarja kasvatus) [Põllumajandusministeerium 2002].

Eesti kalatööstus on spetsialiseerunud kalatoodete fileerimisele, külmutamisele, konservide ja poolfabriikatide valmistamisele. 2002. a tegutses 113 kalatööstusettevõtet. Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis 30. jaanuari 2003. a seisuga registreeritud 97 kalatöötlemisettevõtet.

Eestis on väga populaarseks muutunud **taluturism**. Kahjuks ei ole praegusel hetkel andmeid küllastajate arvu kohta. Taludes on mitmeid riske ja ohtusid, näiteks liikurmasinad, tiigid, lägaaugud, heinakuhjad, koduloomad ja masinad. On vaja läbi viia vastavad uuringud turismitaludes, et paremini iseloomustada ohutusala olukorda ning vähendada küllastajate terviseriske. 2002. a oli Eestis 374 tunnustatud majutusasutust, mis on 11% rohkem kui 2001. aastal. Üle poole nendest moodustavad B&B-tüüpi majutus ja puhkekodud (54%). Puhkekülad ja külalistemajade arv on mõnevõrra väiksem (30%) ja kõige väiksem on hotellide, motellide, hostelite ja külaliskorterite arv (16%). Enamik maamajutuse ettevõtteid paikneb põhilistel turismialadel, nagu näiteks Saaremaa ja Hiiumaa, moodustades 34% kõigist sarnastest ettevõtetest, ning Lõuna-Eestis Valga ja Võru maakonnas, kus paikneb 22% majutusettevõtteid.

2.1. Esimese sektori ettevõtted

2001. aastast alates on äriregistri andmebaas sisaldanud informatsiooni põllumajanduses töötavate registreeritud eraettevõtjate kohta. Üksikettevõtjad peavad ennast registreerima äriregistris, kui nende aastane toodangu müük ületab 250 000 EEK, mis kohustab neid maksma käibemaksu. Esimese sektori ettevõtted moodustavad 57% kõigist põllumajandusettevõtetest. Esimese sektori ettevõtete arv tõusis märgatavalt (+1909) 2001. aasta jooksul (14,6%).

Üksikettevõtjate arv kasvas 1534 võrra ehk 14,4%. Seda suuresti tänu üksikettevõtja jaoks soodsatele muudatustele maksuseadustikus, kaasa arvatud võimalus avada eriarve 2001. a alates. Eriarvele paigutatud raha on vabastatud kõigist maksudest, kui ettevõtja kasutab seda oma ettevõttesse investeeringute tegemiseks. Põhimõtteliselt on see sama kui tulumaksuvabastus reinvesteeringut kasumilt ettevõtetele. Eraettevõtete arv kasvas 211 ettevõtte võrra ehk 11,6%.

Tabel 4. Äriregistrisse kantud esimese sektori ettevõtted vastavalt ettevõtluse juriidilisele vormile 2001. ja 2002.a [Allikas: Statistikaameti teataja Nr 12 (108) 2000, Nr 4 (112) ja Nr 3 (123) 2002]

Juriidiline vorm	Ettevõtted seisuga 2.01.01	Kokku seisuga 2.01.02	Kaasa arvatud	
			Põllumajandus, metsandus, jahindus	Kalandus
Registreeritud ettevõtete arv	13 047	14 956	13 488	1 468
Üksikettevõtjad	10 670	12 204	10 944	1 260
Täisühingud	16	16	9	7
Usaldusühingud	18	192	191	1
Osaühingud	1 814	2 025	1 879	146
Aktsiaseltsid	277	268	235	33
Äriühingud	251	250	229	21
Välisfirmade harufirmad	1	1	1	0

Üleminekuperioodil vähenes põllumajandustoodang kuni aastani 2001, mil see langes 43%le aastate 1989-1991 keskmisest. Sel perioodil vähenes teraviljatoodang umbes 40% ja loomsete saaduste toodang umbes 60% [Põllumajandusministeerium]. Üksikasjalikum ülevaade taimetoodangust ja karjakasvatusest on antud **peatükkides 3-4**.

3. Taimetoodang

Esialgsete tulemuste kohaselt oli 2002. a põhiliste põllukultuuride kasvupind 641 500 ha. Teravilja kasvatati 267 200 ha, kaunvilja 2500 ha, kartuleid 17 500 ha, avamaa köögivilja 3100 ha, mitmeaastast põldheina 299 500 ha, rapsi 33 100 ha [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

3.1. Teraviljatoodang

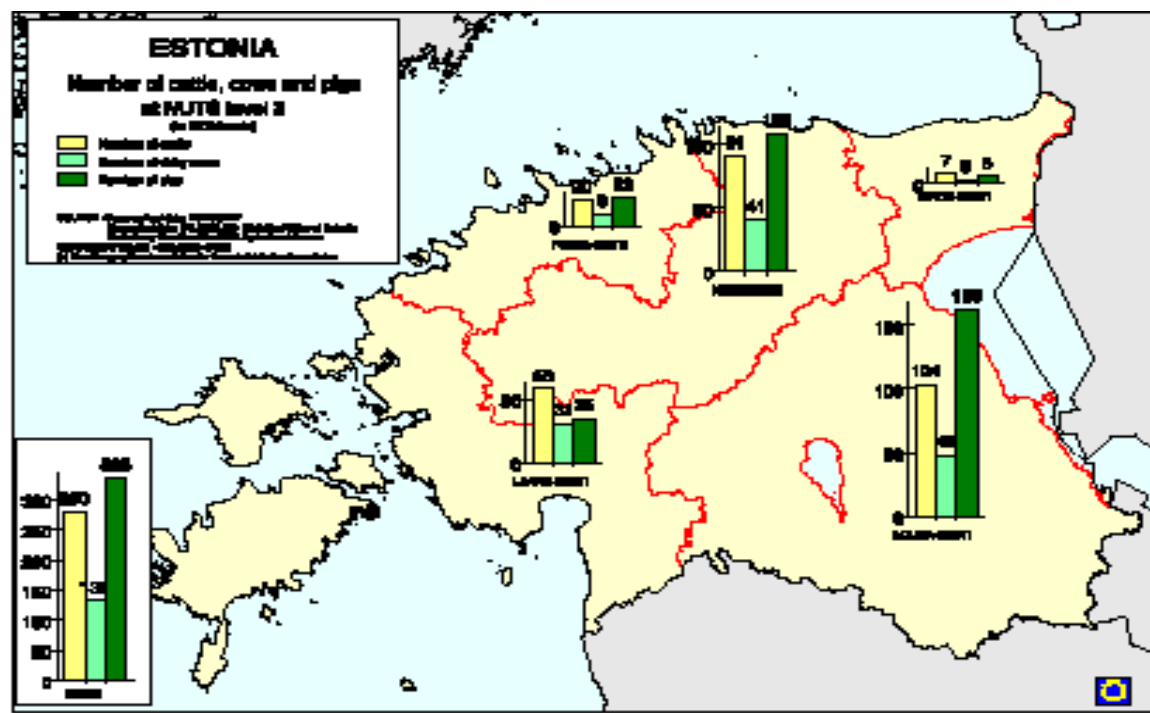
Viimase kümne aasta jooksul on teraviljatoodang vähenenud 20%. Sellel arvatakse olevat kaks peamist põhjust. Teravilja kohalik turuhind on langenud eksporditava teravilja odava hinna tõttu, millele importivad maad on maksnud otseseid või kaudseid toetusi. Teiseks põhjuseks on asjaolu, et Eestis kasutatakse võrdlemisi vähe kunstväetisi ja herbitsiide.

Eesti Statistikaameti esialgsete tulemuste põhjal oli teravilja kogusaak 267 200 hektarilt 543 700 tonni (558 400 tonni 2001. a) ehk 97% eelmise aasta tasemest, jagunedes järgnevalt: 43 400 tonni rukist 17 800 hektarilt, 154 100 tonni nisu 65 600 hektarilt ja 249 800 tonni otra 132 000 hektarilt. Kaunvilja kasvatati 2500 hektaril, mis andis 5300 tonni saaki keskmise saagikusega 2124 kg hektarilt.

Põhilised teravilja, rapsi ja õlirapsi tootjad on peamiselt koondunud Kesk-Eesti maakondadesse, kus on viljakam pinnas: Lääne-Viru, Järva, Jõgeva, Tartu ja Viljandi maakonda. Rukkitoodang on intensiivistunud Tartu maakonnas, mis on arvatavasti tingitud rukkitöötlemistehase lähedusest [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

4. Eluskarja kasvatus

Ekspertide hinnangute kohaselt toodeti 2002. aastal Eesti erinevates regioonides umbes 140 000 tonni põldheina, mis moodustab 30-60% eelmise aasta kogusest (316 000 tonni). Järgnev kaart näitab eluskarjakasvatuse jaotust regiooniti [Joonis 3, Euroopa Komisjon, Raport Eesti kohta, 2002].

Veiste ja kodulindude arv vähenes 2002. a., kuid sigade, lammaste ja kitsede arv suurenes. Eesti Statistikaameti esialgsete arvestuste kohaselt oli Eestis 2002. aastal 253 000 veist, 345 000 siga, 35 100 lammast ja kitse ning 2 091 300 kodulindu. Võrreldes 2001. aastaga suurenes lihatoodang (tapakaalus) 2002. aastal 5%, samal ajal kui piima- ja munatoodang vähenes vastavalt 9% ja 11% [Põllumajandusministerium. Ülevaade 2002/2003].

Vastavalt esialgsetele andmetele vähenes piimatoodang 2003. aastal 3% ja munatoodang 9% võrreldes 2002. aastaga. Eluskarja ja kodulindude müük tapakaalus vähenes 9% [Maanso, A, Eesti Statistikaamet]. Aastal 2003 toodeti Eestis 595 800 tonni piima (611 000 tonni 2002.a) ja 229,8 miljonit (252,8 miljonit 2002.a). Tapeti 98 300 tonni kariloomi ja kodulinde või müüdi lihatöötlemisettevõtetele (107 900 tonni 2002.aastal).

Aastal 2003 oli keskmine piimatoodang lehma kohta 5 148 kg, s.t. 10 kg rohkem kui eelmisel aastal. Vastavalt esialgsetele arvestustele oli veisekarja suurus Eestis 2003. a 31. detsembri seisuga 260 000 looma (neist 113 000 lüpsilehma); oli 339 600 siga, 35 800 lammast ja kitse (2002. a 31. detsembril oli veisekarja suurus 253 900 isendit, neist 115 600 lüpsilehmad; sigu oli 340 800 ning lambaid ja kitsi 33 800).

Lihatöötlemisettevõtted tootsid 9 300 tonni veiseliha (8 800 tonni 2002. aastal) ja 24 800 tonni sealiha (21 900 tonni 2002. aastal). Piimatöötlemisettevõtted ostsid 485 000 tonni piima (495 300 tonni 2002. aastal).

Tabel 5. Kariloomade ja kodulindude arv seisuga 31. dets, tuhandetes. [Allikas: Statistikaamet]

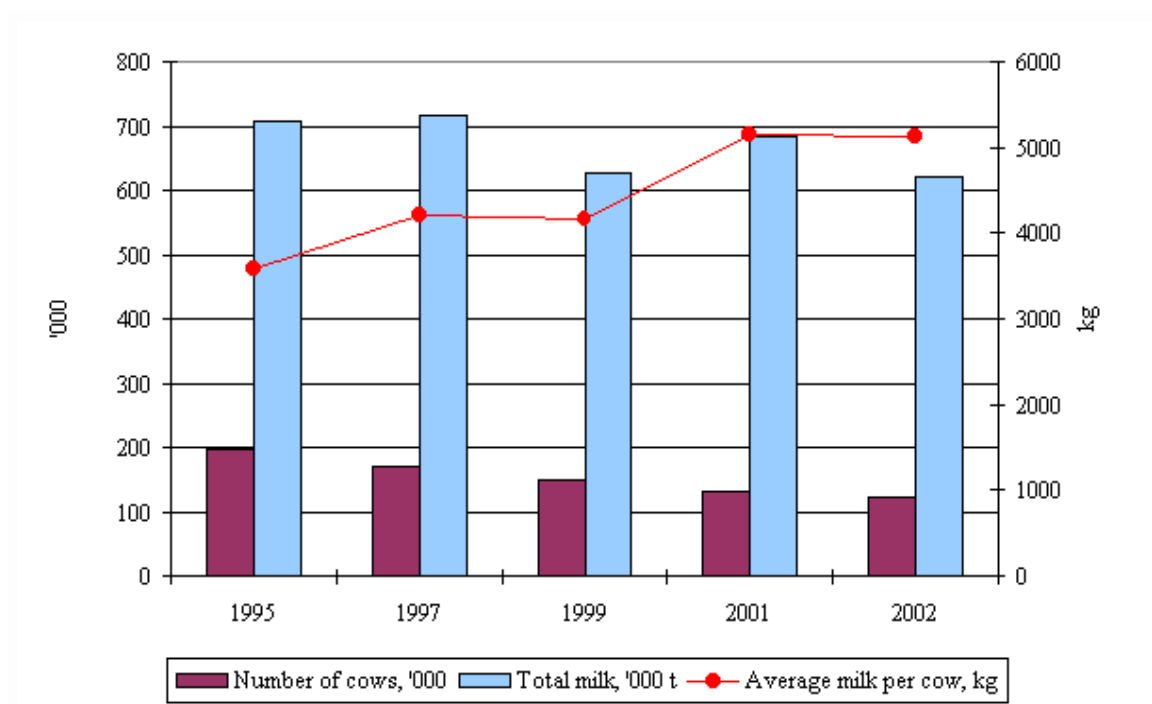
	2001	2002	% (2001=100)
Veised	260,5	253,0	97
Lehmad	128,6	112,9	88
Sead	345,0	345,4	100
Lambad ja kitsed	32,4	35,1	108
Kodulinnud	2294,9	2091,3	91

4.1. Piimatööstus

Vastavalt esialgsetele andmetele oli piimatoodang 2002. aastal 620 700 tonni, seega 9,2% ehk 63 000 tonni vähem kui 2001. aastal.

2003. a 1. jaanuari seisuga oli Eestis 112 900 lehma, mis on 14% ehk 15 700 isendit vähem kui 2001. aastal. Langus oli peamiselt põhjustatud asjaolust, et mitmed väiketalunikud lõpetasid piimatootmise kas võimetusest teha vajalikke investeeringuid või piimatöötajate piima kokkuostupoliitika tõttu [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

Joonis 4. Lehmade arv, piima kogutoodang ja keskmine piimatoodang ühe lehma kohta aastail 1995-2002 [Allikas: Statistikaamet].

31. detsembriks oli Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA) väljastanud 7120 eeltäidetud piimakvoodi taotlust 2002. a. 15. detsembri seisuga kariloomade registrisse kantud lüpsilehmade omanikele. 2003. a. 31. jaanuariks oli tagasi saadud 2764 piimakvoodi avaldust 648 300 tonni piima kohta 101 233 lehmalt.

14. veebruaril 2003. a. kinnistas PRIA peadirektor piimakvoodi 266 tootjale, kellel oli kokku 111 315 looma (101 507 lehma ja 9808 mullikat). Kvoot sisaldas õigust müüa 645 765 tonni toorpiima, sellest 617 458 tonni töötajatele ning 28 217 tonni otse tarbijaile.

5. Põllumajanduslik tööjõud Eestis ja põllumajandusettevõtted

Eesti kogutööjõu moodustab 594 300 inimest (15-74 a vanuses), neist 302 500 meest ja 291 800 naist. 2003. aastal oli tööga hõivatuse aste Eestis oli 57,5% . Tabel 6 näitab tööjõu jaotust elukutsete järgi. Põhilised töökohad asuvad Harju, Ida-Viru ja Tartu maakonnas [Tabel 7].

Tabel 6. Tööealine elanikkond soo ja tegevusvaldkonna järgi [Andmed Statistikaametist 2003]

Tegevusvaldkond	Töötavad inimesed (tuhandetes)	Mehed	Naised
Põllumajandus, jahindus, metsandus	34,4	23,3	11,1
Kalandus	2,3	2,2	-

Tabel 7. Töötavate inimeste (vanuses 15-74 a) jaotus maakonniti [Andmed Statistikaametist 2003]

Maakonnad	Tuhandetes
Harjumaa	258,8
Tallinn	199
Hiiumaa	4,8
Ida-Virumaa	66,7
Jõgevamaa	12,5
Järvamaa	15,1
Läänemaa	11,1
Lääne-Virumaa	27,6
Põlvamaa	10,4
Pärnumaa	39,5
Raplamaa	15,5
Saaremaa	14,9
Tartumaa	67,2
Valgamaa	13,9
Viljandimaa	23,9
Võrumaa	12,5

Enne Eesti iseseisvumist andis esimene sektor tööd 20%le kogu olemasolevast tööjõust. Aastal 2000 töötas põllumajanduses, kalanduses ja metsanduses 46 000 inimest, mis moodustas 7,6 % kogu tsiviilalal töötavate inimeste arvust. Edaspidi on kasutatud Tööjõu Ülevaate andmeid kui kõige usaldusväärsemaid põllumajanduse tööjõu analüüsimiseks. Need andmed arvestavad ainult aktiivsete isikutega ja näitavad põllumajanduse, kalanduse ja metsandusega seotud inimeste osatähtsuse langust 15%lt aastal 1992 kuni 7,6%ni aastal 2000 [Põllumajanduse olukord kandidaatriikides. Raport Eesti kohta, 2002].

Reformide tagajärjel vähenes põllumajanduse suhteline osatähtsus majanduse kogutoodangus 15%lt 3,3%ni, samal ajal kui põllumajandusega seotud tööjõud vähenes 15%lt 5,2%ni . Struktuursete muutuste tõttu on maaelanike tööhõive põllumajanduses ja kalanduses vähenenud 50% võrra. Samas on kolmanda sektori (teenindussektor) tööhõive märkimisväärselt kasvanud [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

Eesti põllumajanduslikule tööjõule on iseloomulik peretööjõu ja pensionieas isikute tööjõu suur osakaal ning hooajatöötajate vähenemine tööaeg. Eesti statistilised andmed viitavad sageli, et Eesti

põllumajanduslik töäjõud on ligikaudu 30 200 töötajat, kuid samas on teada, et enamik töid tehakse talunike ja nende pereliikmete poolt.

5.1. Töäjõud talumajapidamistes

Kõik selles peatükis kirjeldatud andmed on avaldatud raportis Põllumajandusloendus 2001. Kõik selles loenduses kasutatud definitsioonid ja kriteeriumid on vastavuses FAO (ÜRO põllumajandus- ja toitlustusorganisatsioon) soovitustega. Sellele vaatamata töötab Eesti Statistikaamet loenduse andmetega, et saadud andmeid standardiseerida vastavalt EUROSTATi soovitustele, et neid oleks võimalik paremini võrrelda teiste Euroopa maadega. (Käesoleva ülevaate autorid arvavad, et ATÜde koguarv, millega arvestatakse põllumajandusliku töö mahtu (65 233 ATÜd), väheneb märgatavalt, kui statistikas ei arvestata hooajatöid koduaedades, mis loomult on küll samuti põllumajanduslikud).

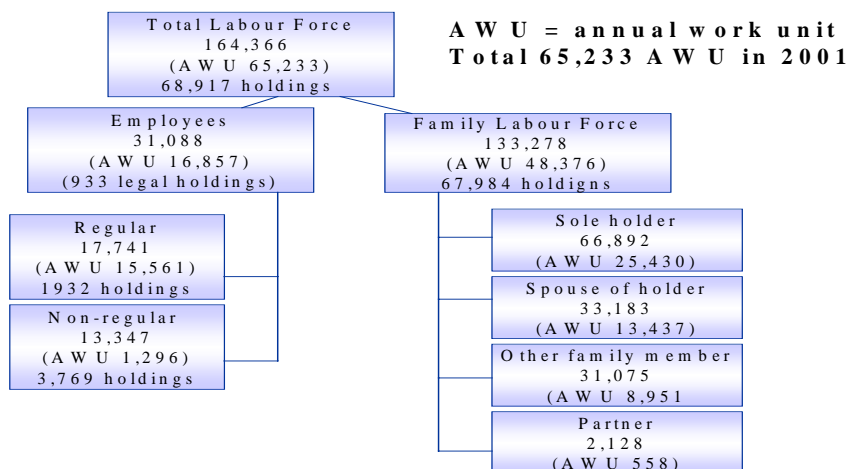
Töötajate arv **eraettevõtjate** majapidamistes ulatus 146 366 inimeseni (88,6% kogu töäjõust), millest pere töäjõud moodustas 133 278 inimest, pidev palgatöäjõud 2 275 inimest ja ajutine töäjõud 9 713 inimest. Tavaliselt on need perefarmid 2-4 töötajaga. Eraettevõtjate osa talutöodes oli 50 240 ATÜd (77%). Keskmise töö maht talu kohta oli 0,7 ATÜd. Keskmiselt oli talu kohta 2 pideva tööajaga palgalist ja nende töö maht oli 0,4 ATÜd.

Pere tööaeg moodustas 96% kogu eraettevõtjate taludes tehtud tööajast. Pideva tööjõu tööaeg oli 1 401 ATÜd (3%), keskmiselt 0,6 ATÜd. Ajutise tööjõu tööaeg oli 643 ATÜd (1%). Ajutine tööjõud töötas keskmiselt 119 tundi.

Talu peretöäjõud koosnes 66 892 eraettevõtjast talunikust, 33 183 taluniku abikaasast, 31 075 taluniku teistest pereliikmetest ning 2 128 partnerist (Joonis 5). Talunike kogu tööaeg oli 25 430 ATÜd (53% kogu talu peretöäjõust) ning taluniku keskmine tööaeg oli 0,4 ATÜd. Talunike abikaasade kogu tööaeg oli 13 437 ATÜd (28%), keskmiselt 0,4 ATÜd. Abikaasad töötasid farmides igas teises talus. Muude pereliikmete kogu tööaeg oli 8 951 ATÜd (19%), keskmiselt 0,3 ATÜd. Muud pereliikmed töötasid 19 580 talus, keskmiselt 1,6 pereliiget iga talu kohta. Partnerite tööaeg oli 558 ATÜd (1%), keskmiselt 0,3 ATÜd. Partnereid oli 1 092 talus.

Juriidilistele isikutele kuuluvates taludes või ettevõtetes oli tööl 19 100 inimest (12% kogu töäjõust): 15 466 inimest pideva tööhõivega ning 3 634 inimest ajutise tööhõivega. Keskmiselt oli 18 pidevat töötajat ühe talu kohta ja nende keskmine tööaeg oli 0,92 ATÜd. Keskmise tööaeg talu kohta oli 16 ATÜd. Kogu tööaeg juriidilistele isikutele kuuluvates taludes oli 14 813 ATÜd (23% kogu tööajast). Pideva tööjõu kogu tööaeg oli 14 160 ATÜd (0,9 ATÜd inimese kohta). Ajutise tööjõu kogu tööaeg oli 652 ATÜd, ajutine töötaja töötas keskmiselt 323 tundi.

Figure 5. Töäjõud põllumajanduses (Eesti Põllumajandusloenduse 2001 andmed)

5.2. Põllumajanduslik tööhõive

Aastail 1989-1998 vähenes tööhõive põllumajanduses kolm korda. 1998. a töötas põllumajandussektoris 47 000 inimest, kuid 1989. aastal 138 900 inimest.

Kui 1989. a moodustas põllumajanduslik tööhõive 56,4% kogu maaelu tööhõivest, siis 1998. aastal vaid 26% [Põllumajandusministeerium, 2003].

Iseloomustades põllumajandussektorit peamiste elukutsete järgi, võib öelda, et kõrget kvalifikatsiooni nõudvate elukutsete, välja arvatud oskustöölised, osakaal on vähenenud, s.t "valgekraede" osa on vähenenud ja "sinikraede" osa suurenenud.

5.3. Põllumajanduslik tööjõud maakondades

Pidev põllumajanduslik tööjõud oli kõige arvukam Tartumaal – 14 996 töötajat ehk 10% kogu tööjõust ning kõige väiksem Hiiumaal – 3 285 inimest ehk 2% kogu tööjõust. Tartumaal oli kõigi töötajate tööaeg 6 445 ATÜd ehk 10% kõigi ettevõtete tööajast, Hiiumaal olid see arv vastavalt 1 076 ATÜd ehk 2%.

Tartumaal töötas 2 571 inimest täistööajaga ja keskmine tööaeg inimese kohta oli 0,4 ATÜd. Keskmiselt töötas pidevalt igas talupidamises 2,3 inimest ja keskmine tööaeg talupidamise kohta oli 0,95 ATÜd. Tööaeg 100 hektari põllumaa kohta oli 9 ATÜd. 29% talupidajatest ei elanud pidevalt talus.

Põllumajanduses töötas täistööajaga 27 185 inimest. Kõige suurem täistööajaga töötajate osakaal oli Järvamaal – 30% ja kõige väiksem Hiiumaal – 7%.

Pidevalt töötavate isikute keskmine tööaeg oli suurim Järvamaal (0,5 AWU) ja väiksem Hiiumaal (0,3%).

Ajutine tööjõud oli kõige arvukam Pärnumaal – 1 753 töötajat ehk 13% ajutise tööjõu koguarvust. Ajutise tööjõu kõige suurem tööaeg oli Tartumaal (152 ATÜd ehk 12%) ja kõige väiksem Hiiumaal (31 ATÜd ehk 2,4% ajutise tööjõu kogu tööajast).

5.4. Peretööjõu vanus ja tööaeg

Peretööjõud moodustas 88% pidevast tööjõust. Peretööjõu hulgas oli 67 673 meest ja 65 605 (49%) naist. Peretööjõu hulgas on suur osa eakatel, üle 54 aastastel ja pensionieas inimestel. Töötajaid vanuses 15-34 a oli 27 349 (21% peretööjõust), vanuses 35-54 a oli 50 857 (38%) töötajat ja üle 54 a 55 081 (41%) inimest. Töötajaid vanuses üle 64 a oli 22% ehk 29 404 inimest.

Peretööjõudu iseloomustab täistööajaga töötajate väike osakaal. Täistööajaga töötas 14 026 inimest (10,5% kogu peretööjõust). Seega 89,5% töötajatest töötas osalise tööajaga.

Suurim tööaeg oli üle 54 a inimeste hulgas. Peretööaja kogumaht oli 15 - 34 aastastel 7314 ATÜd ehk 15% peretööjõu kogu tööajast, vanuses 35-54 aastat 17 855 ATÜd ehk 37%, vanuses üle 54 aasta 23 207 ATÜd ehk 48%. Üle 64 aastaste töötajate tööaeg oli 12 281 ATÜd ehk 25% peretööjõu kogujast.

Üksiktalupidajaid oli peretööjõu hulgas 66 892 ehk 50%. Üksiktalupidajaist 59% moodustasid mehed. Üksiktalupidajaid oli kõige rohkem üle 64 a isikute seas – 18 882 ehk 28% üksiktalupidajaist. Selles vanuserühmas oli ka suurem naiste osakaal. Üksiktalupidajate tööaeg moodustas 53% peretööjõu tööajast ja keskmine tööaeg oli 0,38 ATÜd. Täistööajaga töötas 8 204 üksiktalupidajat (12% üksiktalupidajaist). 58 688 üksiktalupidajat (88% üksiktalupidajaist) töötas osalise tööajaga: 0-25% ATÜ tööajaga 51%, 25-50% ATÜ tööajaga 21% ja 50-100% ATÜ tööajaga 15%. 602 üksiktalupidajat ehk 1% ei osalenud talutöodes.

Üksiktalupidajate abikaasade koguarv oli 33 183 ehk 25% peretööjõust. 69% üksiktalupidajate abikaasadest olid naised. Töötavate inimeste koguarv oli suurem üle 64 aastaste isikute hulgas – 6

068 inimest ehk 18% üksiktalupidajate abikaasade kogusummast. Üksiktalunike abikaasade kogu tööaeg moodustas 28% peretööst ja keskmine tööaeg oli 0,4 ATÜd. Täistööajaga töötas 4057 (12%) üksiktaluniku abikaasat. 29 126 ehk 88% üksiktaluniku abikaasadest töötas osalise tööajaga: 0-25% ATÜ tööajaga 45%, 25-50% ATÜ tööajaga 25% ja 50-100% ATÜ tööajaga 18%.

Üksiktalunike teiste pereliikmete arv oli 31 075 inimest ehk 23% peretööst. Kõige arvukam oli see 15-19 aastaste isikute seas – 6098 inimest ehk 20%. Naiste osakaal ületas meeste osa vanuserühmades alates 55. eluaastast. Tööaeg moodustas 19% peretööst ja keskmine tööaeg oli 0,3 ATÜd. Täistööajaga töötas 1660 inimest ehk 5%. Osalise tööajaga töötas 29 415 inimest ehk 95% üksiktalunike teistest pereliikmetest. 0-25% ATÜ tööajaga 64%, 25-50 ATÜ tööajaga 20% ja 50-100% ATÜ tööajaga 11%.

Töötavate partnerite arv peretööst hulgast oli 2 128 inimest ehk 1,6%. Neist 54% oli mehi ja 46% naisi. Partnerite arv oli suurim üle 64 aastaste talunike hulgast – 438 isikut ehk 21% partneritest. Partnerite tööaeg moodustas 1% peretööst, partneri keskmine tööaeg oli 0,3 ATÜ. Täiskohaga töötas 105 (5%) partnerit.

Talu oli peamiseks sissetuleku allikaks 12 protsendil peretööst, millest 8 458 olid üksiktalunikud (13% üksiktalunikest), 4 765 talunike abikaasad (14% üksiktalunike abikaasadest), 2 874 üksiktalunike teised pereliikmed (9% üksiktalunike teistest pereliikmetest) ja 170 partnerid (8% partneritest).

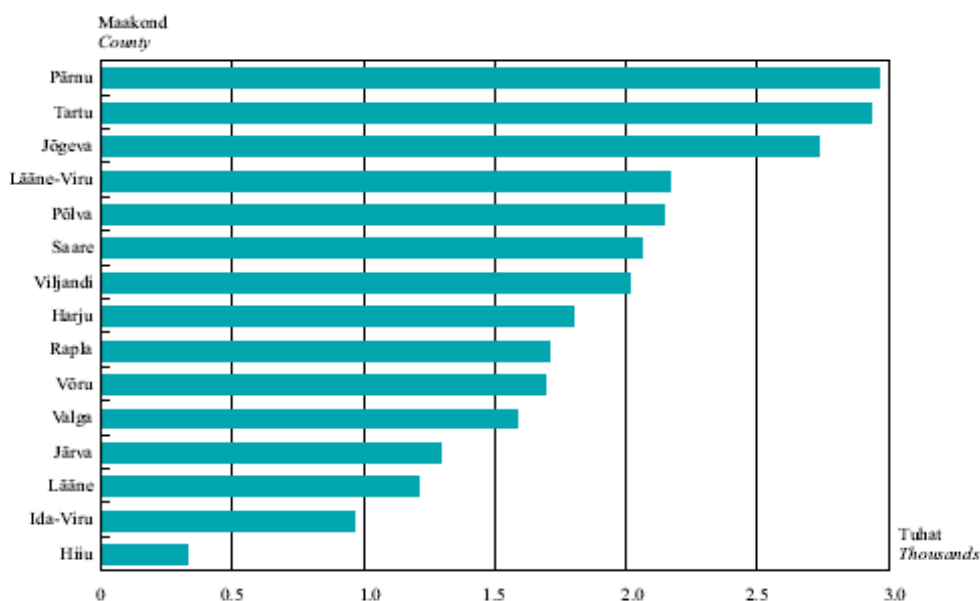
5.5. Regulaarsete töötajate vanus ja tööaeg

12% põllumajanduslikust pidevast tööst moodustasid regulaarsed töötajad, kellest 9 775 olid mehed ja 7 966 (45%) naised. Regulaarsete töötajate tööst oli suurim vanuses 35-54 eluaastat – 10 257 isikut ehk 58% regulaarsetest töötajatest. 3 637 töötajat (21%) olid vanuserühmas 15-34 aastat ja 3 847 töötajat (22%) olid üle 54 aasta vanad. Üle 64 aastased töötajad moodustasid 4% regulaarsetest töötajatest. Meeste osakaal oli suurem kõigis vanuserühmades. Regulaarset tööst iseloomustab täistööajaga töötajate suur osakaal. Täistööajaga töötajaid oli 13 159 isikut ehk 74% kõigist regulaarsetest töötajatest. Osalise tööajaga töötas 4 582 töötajat ehk 26%.

5.6. Hooajalised töötajad

Hooajatöötajaid oli 6 protsendis talupidamistes. Hooajatöölise arv oli 13 347 isikut ehk 8% kogu tööst, kuid nende tööaeg moodustas vaid 1 296 AWU ehk 2% kogu tööst. Hooajatöölise keskmine tööaeg oli 175 tundi.

Joonis 6. Teravilja ja kariloomade kasvatusega tegelevad talumajapidamised maakonniti 15.juuli 2001(Allikas:Statistikaamet)

5.7. Põllumajandusettevõtted

Tegutsev põllumajandusettevõtte on ettevõtte, kus toodetakse põllumajandustooteid. Ettevõtte koosseisu kuulub põllumaa ja/või kariloomad.

Mittetegutsev põllumajandusettevõtte on ettevõtte, kus põllumajandussaadusi ei toodeta st põllumaad ei kasutata ja kariloomi ei peeta [Põllumajandusloendus 2001].

2001. aasta 15. juuli seisuga oli Eestis 68 917 tegutsevat tööjõudu kasutavat põllumajandusettevõtet [Tabel 9]. Töötajate koguarv viimase 12 kuu jooksul oli 164 366 isikut, kellest 133 278 olid peretöötajad, 17 741 regulaarsed töötajad ja 13 347 hooajatöölised. Palju tööd tehti osalise tööajaga. 20% pidevast tööjõust oli vähemalt 65 aastane [Põllumajandusloendus 2001].

Täisajaga töö tähendab töötamist 12 kuu jooksul 1 800 tundi, s.t 225 tööpäeva 8 tundi päevas. Aastane tööühik (ATÜ) on 1 800 töötundi, s.t üks inimaasta. Kõikide töötajate kogu tööaeg oli 65 233 ATÜd.

Keskmine tööaeg ühe talupidamise kohta oli 0.95 ATÜd. Ühes talupidamises oli keskmiselt 2,2 pidevat töötajat ja keskmine tööaeg oli 0,4 ATÜd. Peretöötajate tööaeg oli 48 376 ATÜd (74% kogu tööajast). Keskmine tööaeg ühe töötaja kohta oli 0,36 ATÜd. Regulaarsete töötajate tööaeg oli 15 561 ATÜd (24%) ja keskmine tööaeg töötaja kohta oli 0,9 ATÜd. Hooajatöölise tööaeg oli 1 296 ATÜd ja iga tööline töötas 175 tundi.

Enne Põllumajandusloendust (15. juuli 2001) oli küllaltki keeruline määrata Eestis tegutsevate talude koguarvu. Põhjuseks võib olla asjaolu, et nii Eesti Statistikaamet kui ka Maa-amet arvestavad iga registreeritud maa eraldi taluks, hoolimata sellest, kas maad haritakse või mitte. Aastal 2000 registreeriti mõlema asutuse poolt 51 081 sellist üksiktalu. Üksiktalude arv suurenes pidevalt 1990ndate aastate keskelt kuni 2000. aastani. Arvesse läksid igasuguse suurusega talud, mis olid väiksemad kui 100 hektarit.

Tabel 11. Põllumajandusettevõtete areng Eestis aastail 1994–2000 (1. jaanuari seisuga) ja Põllumajandusloenduse tulemused (15. juuli 2001)

Talu tüüp	Talude arv							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 (15. juuli)
Eraettevõtted	1 013	983	873	854	803	734	680	85300
Perefarmid	10 153	13 513	19 767	22 722	34 671	41 446	51 081	põllumajandusettevõtet
Isemajandavad üksused	29 098	28 762	281 366	278 411	266 462	259 687	250 052	176 400 majapidamist

15. juulil 2001. a viidi Eestis läbi Eurostati ja FAO soovitustega kooskõlastatud Põllumajandusloendus. Kogu põllumajandusliku maa suuruseks saadi 1,7 miljonit hektarit, millest pool oli haritav põllumaa, üks kolmandik metsamaa ja ülejäänud, umbes 17% kasutamata maa või muudel eesmärkidel kasutatav maa (ehitiste alune maa, iluaiad, matkarajad). Loendati 85 300 talupidamist keskmise suurusega 20,1 hektarit ja 176 400 õueaiamaad keskmise suurusega 0,18 hektarit (Tabel 12). Kasutatavast 891 300 ha suurusest maast 877 000 ha (98,4%) kuulus 69 810 talule ja 14 300 ha (1,6%) moodustasid õueaiamaad.

Kõige arvukamad olid talupidamised suurusjärgus ühest kuni kümne hektarini, mida loendati 41 560 (59,5% põllumaad kasutavatest taludest). Nendele taludele kuulus 149 100 hektarit maad ehk 17% põllumaast (Tabel X3) Talupidamistel suurusega üle 50 hektari oli 488 900 hektarit haritavat maad (55,7% kogu põllumaast). Selliseid talusid oli 2000 (2,9% põllumaad kasutavatest taludest) [Eesti Statistikaamet: 2001. aasta Põllumajandusloenduse esialgsed tulemused].

Loomakasvatuses kuulus enamik karjast, 201 910 looma (72%), 1260 talupidamisele (6,2% kariloomi pidavatest taludest), kus kasutatav põllumajanduslik maa oli rohkem kui 50 hektarit. Kõige arvukamalt oli kariloomade kasvatusega tegelevaid talusid (12 110), mis moodustas 59,9% loomakasvatusega tegelevatest taludest ja kus kasutatav maa oli suurusel ühest kuni kümne hektarini. Sellistele taludele kuulus 31 270 veist (11,1%). Keskmise karja suurus nendes taludes oli 14 veist talu kohta. Piimakarja kohta kehtib sarnane jaotus.

Tabel 12. Põllumajandusettevõtted ja talumajapidamised, nende maakasutus ja kariloomade arv (Eesti Statistikaamet: 2001. aasta Põllumajandusloenduse esialgsed tulemused).

	Talumajapidamised / suurus	Keskmine	Põllumajandusettevõtted / Keskmine suurus
Üksuste arv	176 400		85 300
Maa kogupindala millest	32 400 ha / 14 300 ha aiamaa, haritav maa ja püsiv heinamaa 310 ha teravilja 2 300 ha kartulit	0,18 ha	1 714 600 ha / 20,10 ha 877 000 ha kasutatud põllumajandusmaa 553 600 ha metsamaa
Kariloomade arv			
veised	3 350		280 480 13.9*
lüpsilehmad	1 850		127 990 7.2*
sead	2 860		334 840 27.6*

* Seda liiki kariloomade keskmine arv talus

Farmid suurusjärgus üle 50 hektari (6,8% piimakarja kasvatuses farmidest) pidasid 72% kõigist piima andvatest lehmadest, kuid enamik piimakarja pidavaid talusid (58,1%) suurusega üks kuni kümme hektarit peab 11,4% piimakarjast. Keskmise loomade arv viimatimainitud taludes on 1,4 lehma talu kohta. Keskmiselt on 7 lehma farmi kohta.

Seakasvatustes on sigade koguarv 334 840 ja neist 40,3% peetakse 420s farmis (3,5 % seafarmidest), kus on vähem kui üks ha põllumaad ja mille keskmine sigade arv on 321. Teisalt, farmides suurusega üle 50 hektari (5,4% seafarmidest) peetakse 42,3% seakarjast, keskmise suurusega 218 siga farmi kohta. Enamikus seafarmides suurusjärgus 1-50 hektarini (91,1% kõigist seafarmidest) on küllaltki väike sigade arv, moodustades ainult 17,4% sigade koguarvust. Keskmise sigade arv on 5,3 siga farmi kohta.

Põllumajandussektoril on probleeme kasumi tootmisega. Üheks põhjuseks on kokkuostuhindade pidev langus kuni 2000. aastani. See on üks peamisi tegureid, miks põllumajanduse struktuur pole siiani täielikult välja kujunenud. Suurte farmide osakaal langeb, samal ajal kui väikefarme tekib juurde. Seda võib väita nii farmide arvu kui põllumajanduse koguprodukti põhjal ja selline trend jätkub nähtavasti ka edaspidi.

Tabel 13. Põllumaa, kariloomade, lüpsilehmade ja sigadega talumajapidamiste jaotus põllumaa suuruse järgi Eesti Statistikaamet: 2001. aasta Põllumajandusloenduse esialgsed tulemused .

		Põllu maa suurus ha					
		Kokku	0=..<1	1=..<10	10=..<30	30=..<50	=50
Põllumaaga talumajapidamised	Üksuste arv	69 810	14 230	41 560	10 300	1 720	2 000
Maa suurus	ha	877 000	5 000	149 100	169 100	64 900	488 900
Kariloomadega talumajapidamised	Üksuste arv	20 210	360	12 110	5 430	1 050	1 260
	Loomade arv	280 480	980	31 270	31 870	14 450	201 910
Lüpsilehmadega talumajapidamised	Üksuste arv	17 710	280	10 290	4 970	970	1 200
	Lüpsilehmade arv	127 990	440	14 600	13 720	6 200	93 030
Sigu pidavad talumajapidamised	Üksuste arv	12 120	420	6 960	3 400	690	650
	Sigade arv	334 840	134 820	29 120	20 640	8 630	141 630

5.8. Muutused maaelu tööhõive struktuuris

Maarahvastiku arv, asustuse tihedus ja osakaal ei ole viimastel aastatel kardinaalselt muutunud. 1999. a alates on maarahvastiku arv olnud üsna konstantne, samal ajal kui linnarahvastik on märgatavalt vähenenud, mille tagajärjeks on kogu Eesti rahvastiku vähenemine [Põllumajandusministeerium, 2002].

Tabel 14. Tööhõive dünaamika maal peamiste sektorite lõikes, teine kvartal, protsentides [Allikas: "Tööjõud" 1995–2001, "Eesti Statistika" Nr 7 (127) 2002, Statistikaamet]

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2002
Esimene sektor	49,9	39,6	29,0	30,4	25,4	19,8	20,2
Teine sektor	22,8	24,9	30,5	27,0	27,0	29,8	30,2
Kolmas sektor	27,3	35,5	40,5	42,6	47,6	50,4	49,6

Statistikaameti andmete kohaselt oli 2003. a esimeses majandussektoris (põllumajandus, jahindus, metsandus ja kalandus) hõivatud 36,7 tuhat inimest [Tabel 14]. Kõige populaarsem majandussektor oli kolmas sektor (teenindus).

Töötavate inimeste osakaal kogu tööealise elanikkonna hulgas on aastatel 1995-1998 vähenenud 73 protsendilt 67ni. Sündimus maal on viimastel aastatel olnud negatiivne. Mõningane kasv maaelanikkonna hulgas aastail 1996-1997 (kokku 819 inimest) oli tingitud vähenenud suremusest ja immigratsioonist.

Esimese sektori suhteline osakaal tööhõives on vähenenud 2,5 korda 1991. aastast alates; kolmanda sektori osakaal on tõusnud 1,8 korda ja teise sektori (töötlev tööstus, mäe-, energeetika-, gaasi- ja veetööstus ning ehitus) osakaal on suurenenud 1,3 korda.

2002. aasta teises kvartalis töötas esimeses sektoris vaid 32 900 inimest, aga 1991. aastal 164 600 inimest. Vähenemine viimase kümne aastaga on olnud viiekordne.

Tabel 15. Esimeses sektoris töötavate inimeste osakaal kogu töötava elanikkonna hulgas, aasta keskmine protsentides. [Allikas: "Tööjõud" 1995–2001]

Tegevusala	1990	1992	1993	1994	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Põllumajandus jahindus	16,6	15,0	13,0	10,9	8,0	6,9	6,8	6,2	5,2	5,1
Metsandus	1,4	1,3	1,4	1,7	1,2	1,4	1,5	1,6	1,7	1,5
Kalandus	3,1	2,8	2,3	1,9	0,8	1,1	0,8	0,5	0,5	0,5
Kokku	21,1	19,1	16,7	14,5	10,0	9,4	9,1	8,3	7,4	7,1

Suur langus esimese sektori tööhõives on tingitud põllumajandusliku tööhõive kiirest vähenemisest, mis on seotud suurte muutustega maaelus. Põllumajanduses ja jahinduses töötavate inimeste osakaal kogu Eesti tööhõives on järsult langenud – viimase üheteistkümne aastaga 3,3 korda. Langus oli veel suurem kalanduses – rohkem kui kuus korda (2001. a tööelu ülevaate põhjal).

Metsanduses töötavate inimeste osakaal on olnud küllaltki stabiilne: tööhõive tõusule 1994. a (21% võrreldes 1990. aastaga) järgnes 14% langus 1996. a ning stabiliseerus järgnevatel aastail ja jäi 1,5-1,7 protsendile riikliku tööhõive tasemest [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

2002. a teises kvartalis langes esimeses sektoris töötavate inimeste osakaal 6,4%le riikliku tööhõive tasemest; vastav arv 2001. a oli 7,1%.

Maamajanduse struktuuri muutuste ulatust illustreerib kõnekalt fakt, et 1990. a oli põllumajanduses ja jahinduses töötavate maaelanike osakaal 56%, kuid 2001. a kõigest 18%.

Eesti tööhõive struktuur on muutunud sarnaseks arenenud tööstusriikidega. Muutuste suur kiirus on tekitanud tõsiseid probleeme. Muutused, mis Eestis on toimunud 6-7 aasta jooksul, võtsid arenenud riikides aega mitu aastakümnet.

Tabel 16. Põllumajanduses ja jahinduses töötavate inimeste arv aastail 1990–2001 (aasta keskmine)

[Allikas: Statistikaameti kogumik "Tööjõud "1998–2001]

Aasta	Töö põllumajanduses ja jahinduses	Kogu tööhõive maal	Maa tööhõive %
1990	136 800	243 000	56
1991	128 900	237 300	54
1992	114 600	226 300	51
1993	91 900	207 500	44
1994	75 900	201 100	38
1995	55 500	177 500	31
1996	52 100	176 200	30
1997	44 800	177 100	25
1998	43 500	183 500	24
1999	38 200	181 000	21
2000	31 500	177 400	18
2001	31 600	178 500	18

Töökohtade vähenemine põllumajanduses on olnud kiirem, kui on loodud juurde uusi töökohti teistes majandussektorites.

Tööturuameti prognooside kohaselt stabiliseerub töökohtade arv tulevikus veidi kõrgemal tasemel kui praegu ja areneb uuele tasemele. 10-15 aasta pärast võib vakantsetele töökohtadele töötajate leidmine olla põhiprobleemiks demograafilise situatsiooni tõttu. Muutub ka töökohtade struktuur: tulevikus on vähem lihttöölisi ja rohkem spetsialiste. Esimese sektori osakaal väheneb ja kolmas sektor suureneb.

6. Maaelu areng

6.1. Ettevõtlusaktiivsus

Rahvastiku ettevõtlusaktiivsust iseloomustab ettevõtete arv 1000 elaniku kohta. 2002. aasta alguses oli maapiirkondade aktiivsusindikaatoriks 52, kusjuures erinevused eri piirkondade vahel olid kahekordsed. Kõige madalam oli see Harjumaal (40) ja Põlvamaal (42), kõige kõrgem Hiiumaal (79) ja Saaremaal (65). Ettevõtlusaktiivsus Eesti linnades (54) oli 3,8% kõrgem maapiirkondade omast. Harju maakonna linnades (74) oli ettevõtlusaktiivsus kõige kõrgem, kõige madalam aga Ida-Virumaa (22) ja Järvamaa (27) linnades [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

Maa-ettevõtted kolmes kõige põhjapoolsemas maakonnas ning Pärnu ja Tartu maakonnas moodustavad 48% kõigist maa-ettevõtetest. Lisaks Hiiumaale ja Saaremaale on ettevõtlusaktiivsus kõrge ka Lääne-Virumaa (64) ja Läänemaa (62) maakonnas.

Tabel 17. Maa-ettevõtted 1. jaanuari 2002. a seisuga [Alikas: Justiitsministeeriumi Registreerimiskeskus, arvud on võetud Statistikaameti väljaandest, "Eesti linnad ja maakonnad arvudes 2002"]

Maakond	Ettevõtete koguarv maakonnas	Ettevõtteid 1000 elaniku kohta	
		maakonnas	linnades
Harju	3350	40	74
Hiiu	522	79	57
Ida-Viru	1064	50	22
Jõgeva	1366	54	32
Järva	1349	60	27
Lääne	1023	62	41
Lääne-Viru	2368	64	39
Põlva	972	42	35
Pärnu	2163	55	49
Rapla	1457	46	52
Saare	1356	65	61
Tartu	2090	50	46
Valga	1024	57	28
Viljandi	1727	48	34
Võru	1087	44	34
Kokku	22 918	52	54

6.2. Töehõive maapiirkondades

Järgnev on lühike ülevaade maapiirkondade töehõive olukorrast, töehõive struktuuri muutustest viimaste aastate jooksul, probleemidest ja võimalikest lahendustest ning Tööturuameti ja ettevõtjate prognoosidest.

Ülevaade tööjõust Eestis koostati EL nõudeid arvestades.

Nõukogude võimu ajal oli tööjõu jaotus määratletud tööjaotusega NSVL liiduvabariikide vahel. Eesti ülesandeks oli põllumajanduse forsseeritud eelisareng, mille tulemusena läks kogu majanduselu proportsioonidest välja. Selle tulemusena on ähvardavalt tõusnud määratlemata töehõivega tööealise elanikkonna osa. Maapiirkondade omavalitsuste statistikute andmeil on teave negatiivne iga kuuenda tööealise isiku kohta: ei tööta, ei käi koolis, ei ole raseduspuhkusel ja ei saa invaliidsuspensiooni [Põllumajandusministeerium. Ülevaade 2002/2003].

Selle tulemusena tekkisid seoses turgude liberaliseerimisega 1990ndate aastate alguses suured muudatused maainimeste töehõives. Tööandjad linnas pakuvad maainimestele paremaid töö- ja palgatingimusi ning töökohtade arv maal väheneb pidevalt.

6.3. Töötajad maapiirkondades

Eesti tööturгу iseloomustab ILO definitsioonide kohaselt 10%line töötus, kuigi maapiirkondades on töötuse protsent 20, ulatudes eri piirkondades 9,7%st kuni 33,4%ni. Iseloomulik on oma kodukohast kaugemal töötavate inimeste suur arv, mis moodustab üle 1/3 töötajate üldarvust (Tabel 18).

Maapiirkondade tööhõive sektoraalne struktuur näitab põllumajandusliku tööhõive järsku langust ajavahemikus 1991-2000. Esimene sektor (põllumajandus, metsandus ja kalandus) kaotas selle aja jooksul poole oma tööhõivest. Põhiosa selle sektori töötajast on hõivanud kolmas sektor, samas kui teine sektor on suurenenud 20% võrra 1991. aastast alates. Umbes 75% esimese sektori tööjõust tegeleb põllumajanduse ja jahindusega, ülejäänud kalanduse ja metsandusega.

Tabel 18. Tööhõive Eesti maapiirkondades 1. jaanuari seisuga aastail 1995-2000 (000) [Allikas: Statistikaameti Aastaraamat 2001 CD ROM, ESO andmebaas]

Nr	Indikaator	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1	Inimeste koguarv maapiirkondades	447,4	446,3	446,8	447,2	446,0	444,4
2	Töoealine elanikkond (15-74.a)	198,7	198,1	199,6	205,0	207,9	205,9
3	Töötavad inimesed	177,5	176,2	177,1	183,5	181,0	177,4
4	Väljaspool oma valda töötavad inimesed	40,7	45,9	52,2	55,4	57,3	63,9
5	Töoealised täisajaga õppivad inimesed	21,6	21,1	23,4	26,1	27,7	28,1
6	Töötavad inimesed, kes ei kuulu tööealiste inimeste hulka	13,1	12,5	10,6	11,7	12,3	12,4
7	Lapsehoolduspuh-kusel olevad tööealised inimesed	8,2	9,6	9,6	9,8	9,4	9,7
8	Pensionil ja puuetega tööealised inimesed	9,0	10,3	11,2	12,4	12,5	12,5
9	Hinnanguline töökohtade puudus*	40,0	39,7	46,2	45,2	47,0	48,1
10	Ametlikult registreeritud töötud	7,4	6,5	7,1	7,0	7,4	7,4

*hinnanguline

Ainult väike osa põllumajandusettevõtetest (vähem kui 1% kõigist põllumajandusettevõtetest) pakub turismiteenuseid ja võrdlemisi väike arv ettevõtteid tegeleb toitlustamise ning vaba aja teenustega. Siiski tundub, et turism on maamajanduse perspektiivikas tegevusala, kuna hinnatase Eestis on madalam võrreldes teiste Põhjamaadega. Siiski suurim osa turismi sissetulekutest jääb Tallinna ja maaturismi peab veel arendama. 2002. a ILO meetodika alusel koostatud tööjõu ülevaate andmete kohaselt oli 178 100 aktiivset maaelanikku vanuses 15-74 a, kes moodustasid 2002. a teise kvartali tööjõu. Tööjõu all mõistetakse tööealisi inimesi, kes soovivad tööd teha. Nendest 162 700 töötas ja 15 400 olid töötud [Tabel 18].

Mittetöötamise peamiseks põhjuseks oli vanus, sest mittetöötavat elanikkonda arvestatakse vanuseliselt 15-74 aastani. Kõige olulisem muude põhjuste (haigus, töövõimetus, lapsehoolduspuhkus, õpingud) seas oli heitunud inimeste osakaal, kes olid kaotanud usu töökohta leida.

Majanduslikult aktiivsete tööealiste elanike arv on olnud suhteliselt stabiilne viimase viie aasta jooksul, moodustades 56-59% kogu maal töötavast elanikkonnast.

Linnades oli 2002. a teises kvartalis 64% inimestest vanuses 15-74 a majanduslikult aktiivsed.

Tabel 19. Maaelanikkond vanuses 15–74 majandusliku staatuse järgi aastail 1998–2002, teine kvartal, tuhandetes [Allikas: "Tööjõud" 1998–2001, "Eesti statistika" Nr 7 (127) 2002, Statistikaamet 2004]

Indikaator	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Kogu tööjõud	201,6	206,4	205,8	201,8	178,1	182,6
Töötavad	180,6	182,3	175,7	174,1	162,7	167,9
Mittetöötavad	21,0	24,1	30,1	27,6	15,4	14,7
Mitteaktiivsed	139,3	142,0	148,8	144,2	142,1	135,5
Kokku	340,9	348,4	354,6	345,9	320,1	318,1
Tööhõive määr, %	53,0	52,3	49,6	50,3	50,8	52,8
Töötuse määr, %	10,4	11,7	14,6	13,7	8,6	8,1

Kuna madal tööhõive mõjutab negatiivselt kohaliku omavalitsuse sissetulekut, on avaliku sektori teenuste kvaliteet samuti madal. Kõrge struktuuriline töötuse tase ja teenuste madal kvaliteet põhjustab nooremate inimeste lahkumist maalt, muutes sotsiaalse keskkonna veelgi armetumaks. Muutub järjest raskemaks köita eraettevõtjaid maapiirkondadesse investeringuid tegema.

Tööhõive taseme langus, põllumajandusliku tööhõive järsk vähenemine, pikemad töötuse perioodid, suurem arv inimesi, kellel puudub kindel töökoht ja julguse kaotanud passiivsete inimeste hulga kasv tekitab maal mitteatraktiivse sotsiaalse keskkonna. Seega on otsustava tähtsusega uute töökohtade loomine, kuna see suurendab kohalikku sissetulekut, vähendab sotsiaalse abi vajadust ja mõjutab kaudselt positiivselt kogu Eesti arengut. Neid probleeme püütakse lahendada SAPARDi abiga, mis finantseerib alternatiivseid tegevusalasid ja aitab kaasa maaelu tegevusalade mitmekesistamisele.

Tabel 20. Tööhõive maal aastail 1991-2000* (aasta keskmine '000) [Allikas: ESO väljaanded "Tööjõud 1998, 1999 ja 2000", Statistikaamet 2004]

Aasta	Kogu tööhõive maal	Kaasa arvatud põllumajandus ja jahindus
1991	237 300	128 900
1992	226 300	114 600
1993	207 500	91 900
1994	201 100	75 900
1995	177 500	55 500
1996	176 200	52 100
1997	177 100	44 800
1998	183 500	43 500
1999	181 000	38 200
2000	177 400	31 500
2001	189 500	-
2002	180 400	-
2003	182 600	-

* 1991-1996 isikud vanuses 15-69; 1997-2000 isikud vanuses 15-74.

Ligi 87% töötavast maaelanikkonnast oli hõivatud palgatööga, 8% oli eraettevõtjaid, 3% eraettevõtjad, kellel oli palgatud tööjõudu ja 2,5% töötas taludes või perefarmides ilma palgata.

Mitteaktiivsed inimesed moodustasid 44,4% tööealisest elanikkonnast 2002. aasta teises kvartalis. Peamiseks põhjuseks oli pensioniiga (44%), kuna mittetöötavat elanikkonda arvestatakse elanike

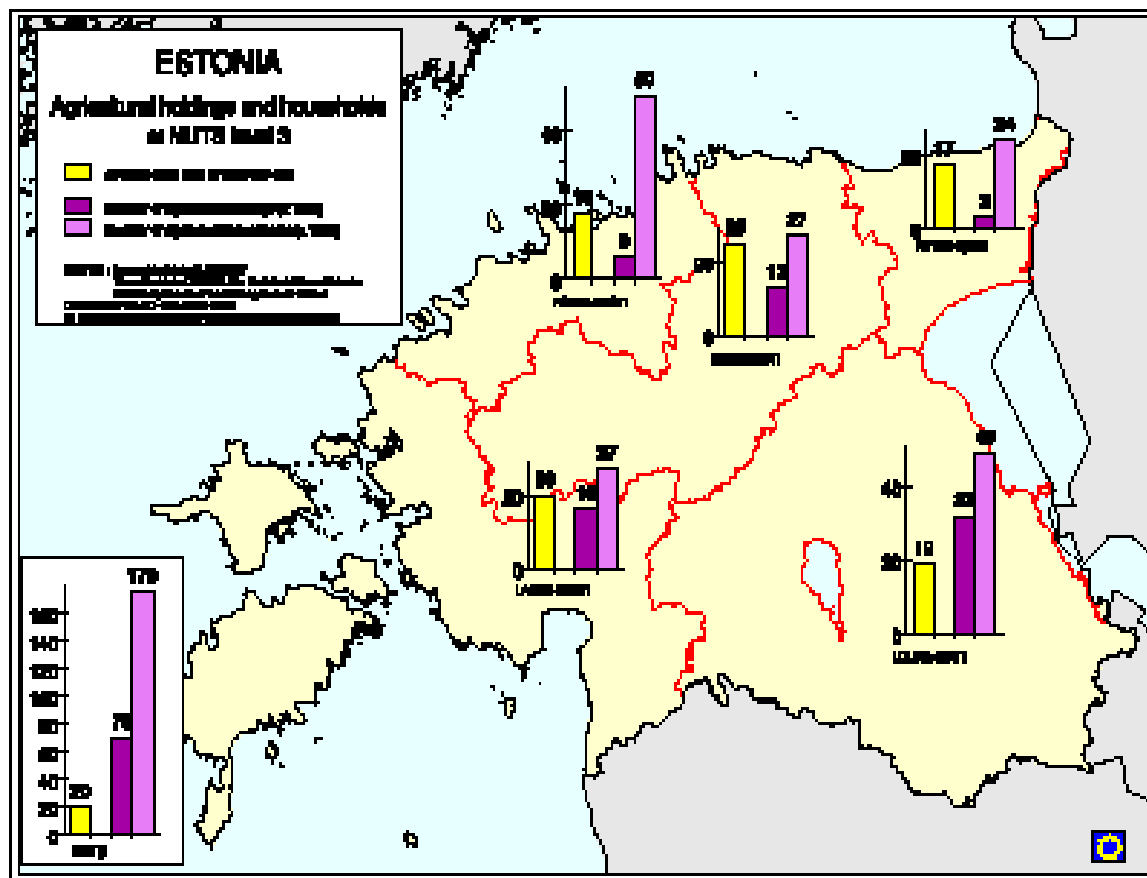
hulgast vanuses 15-74 aastat. Teised tähtsamad põhjused olid õpingud (ligikaudu 23%), haigused või töövõimetus (15%). 2001. aastal oli 13 700 inimest ehk 10% käegalööjad, kes ei uskunud enam töökoha leidmise võimalusse.

Tööhõivelisus ehk töötava elanikkonna osakaal oli 2001. a kõrgeim Hiiumaal (61%), Lääne-Virumaal (56,2%) ja Harjumaal (55,6%) ning kõige madalam Põlvamaal (39,9%), Jõgevamaal (41,5%) ja Võrumaal (44,3%). Talude jaotust näitab Joonis 7.

Tabel 21. Tööhõive maal maakonniti, 2001. aasta keskmine, tuhandetes [Allikas: "Töäjõud" 2001]

Maa- kond	Kogu tööealine elanikkond	Töötav	Palgatud töötajad	Töötud	Mitte- aktiivne	Tööhõive määr	Töötuse määr
Harju	60,7	37,5	33,8	3,7	23,3	55,6	9,9
Hiiu	4,4	2,9	2,7	0,2	1,5	61,0	6,9
Ida-Viru	16,4	9,7	7,8	1,9	6,7	47,4	19,6
Jõgeva	19,3	10,2	8,0	2,2	9,1	41,5	21,4
Järva	17,6	10,8	9,1	1,7	6,8	51,6	15,7
Lääne	11,0	6,4	5,4	1,0	4,6	49,3	14,9
Lääne- Viru	29,2	18,3	16,4	1,9	10,9	56,2	10,3
Põlva	16,1	8,1	6,4	1,6	8,0	39,9	20,4
Pärnu	28,2	16,1	14,3	1,8	12,1	50,8	11,0
Rapla	22,9	13,6	12,2	1,4	9,3	53,3	10,2
Saare	15,1	8,4	7,4	1,0	6,6	48,9	12,5
Tartu	30,9	18,6	15,7	2,9	12,3	50,8	15,7
Valga	11,5	6,2	5,3	0,9	5,3	46,3	14,0
Viljandi	23,0	14,3	11,7	2,6	8,6	51,1	18,0
Võru	17,9	8,6	8,0	0,6	9,4	44,3	7,0
Kokku	324,2	189,5	164,2	25,3	134,7	50,6	13,4

Joonis 7. Regionaalne talude struktuur Eestis (Põllumajanduse olukord kandidaatriikides. Raport Eesti kohta. 2002)

Pikaajaline töötus on maapiirkondades üks kõige püsivamaid ja tõsisemaid sotsiaalseid probleeme. Mida kauem on inimene töötä, seda raskem on tal leida töökohta ja seda kulukam on ta riigile. Vanematel ja vähese haridusega inimestel on suurem risk jääda pikaks ajaks töötuks. Kui pikaajalise töötuse protsent kõigi töötute hulgas oli 54,2%, siis vanuserühmas 50-74 a oli see 61,5%. Kui EL riikides on töötusimise peamiseks meetodiks riigi tööhõivebüroos registreerimine, siis Eestis on see vähetähtis võimalus. Inimesed usaldavad rohkem sõprade ja tuttavate soovitusi kui riiklikku süsteemi. Seepärast erineb registreeritud töötute arv tööturu uuringute põhjal saadud töötute arvust peaaegu kahekordselt.

7. Töötajate hõlmatus töötervishoiu teenustega

Eestis on viimastel aastatel töötervishoiu olukord märgatavalt paranenud, kuid samal ajal on vaja edasi arendada kutsehaiguste diagnoosimist ja töövõime säilitamist [Kempinen M., Räsänen K., Sarap Ü, Kurppa K. ja Ylikoski, M. "Ülevaade töötervishoiu ja tööohutuse spetsialistidest – Eesti-Soome koostööprojekt, 2002].

Ühe osana Eesti-Soome koostööprojektist koostati ülevaade Eesti töötervishoiuteenistustest ja nende arenguvajadustest. Küsitlusankeet saadeti 103 spetsialistile, kes olid Töötervishoiuseaduse § 19 kohaselt praktiseerivad töötervishoiu spetsialistid. Nende spetsialistide hulka kuulusid praktiseerivad töötervishoiuarstid (N=44), töötervishoiuarstid, kellel spetsialiseerumine oli parajasti käsil (N=26), praktiseerivad töötervishoiuõed (N=12) ja töötervishoiuõed, kes olid parajasti spetsialiseerumas (N=4) ning teised töötervishoiu ja tööohutuse spetsialistid; töökeskkonnainsenerid, tööhügieenikud, ergonoomid ja teadustöötajad (N=17). Küsitlusele vastas 40% ankeedi saanud isikutest.

Töötervishoiu ja tööohutuse spetsialistid rõhutasid, et suurem osa nende tööajast kulus töötajate tervisekontrollile, töökoha külastustele ja arstiabi andmisele (67%), samuti osalesid nad töökoha riskianalüüsis (60%) [Kempinen M., Räsänen K. jt, 2002].

Kahjuks ei ole Eestis põhjalikku ülevaadet töötervishoiu ja tööohutuse praktikast. Meil ei ole indikaatoreid töötervishoiu spetsialistide kvaliteedi, suhtumiste ning erialaste oskuste ja tegevuste hindamiseks, et uurida Eesti töötervishoiu prioriteete ja põhiprobleeme.

Tööinspeksiooni statistika kohaselt inspekteeriti 2003. a 5843 ettevõtet. 507 ettevõttes (9%) olid töötervishoiu arstid teostanud tervisekontrolli. Praegu teostavad perearstid teatud erialade puhul seadusega ette nähtud tervisekontrolli enne töölevõtmist (meremehed, tuukrid, tuletõrjujad). Kahjuks ei ole teada, kui palju selliseid tervisekontrolle aastas tehakse.

Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse (RT I 1999, 60, 616) § 13, lõige 7 kohustab tööandjat korraldama tervisekontrolli ja teisi töötervishoiu teenuseid kas ettevõtte töötervishoiu teenistuse kaudu või lepingu alusel töötervishoiuarsti või töötervishoiu teenistusega. Ainult 7 protsendil ettevõtteist (417) oli leping töötervishoiu teenistuse või töötervishoiuarstiga [Tööinspeksiooni statistika, 2003].

Tartu Tööinspeksiooni inspektori Raivo Otti koostatud Tabel 22 illustreerib selgelt töötervishoiu ja tööohutuse olukorda Tartu maakonnas [Tabel 22].

Table 22. Töökeskkonna analüüs põllumajanduses Tartu maakonnas [Otti, R., Hetkeseis Tartumaa põllumajandusettevõtete töökeskkonnas]

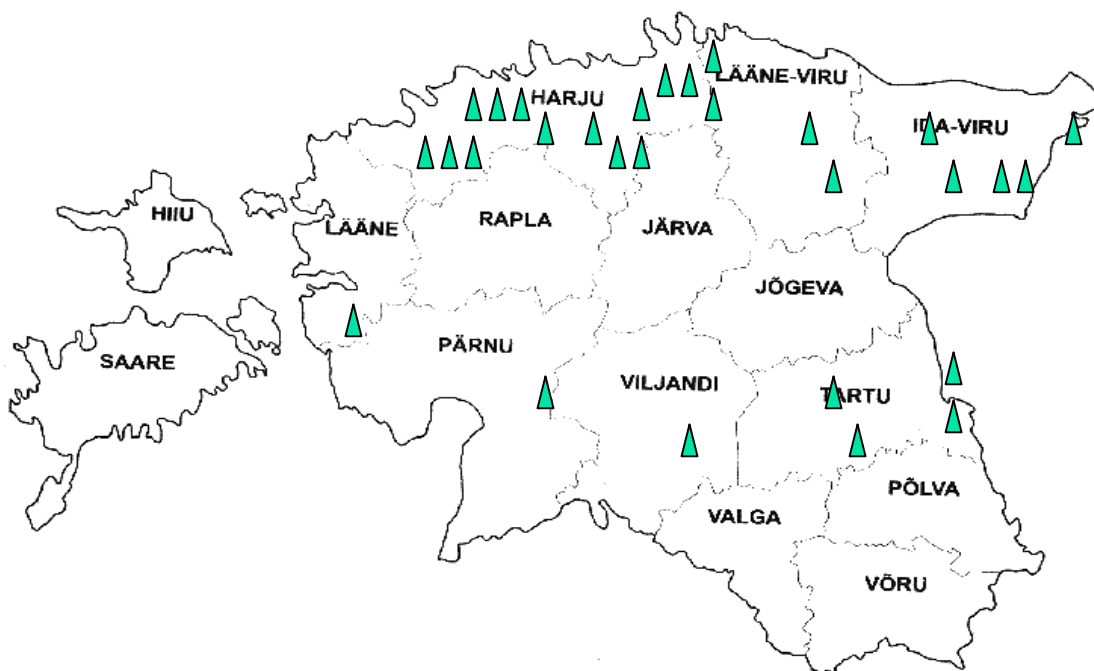
Hinnatud valdkond	Nõudmistele vastav (%)	Esinevad mõned puudujäägid (%)	Esineb palju probleeme (%)
1. Üldised nõuded:			
Riskianalüüs	32	36	32
Töötajate koolitus	64	36	0
Isikukaitsevahendid (kaitseriietus)	48	45	7
2. Töötsoon, hooned, töökoht:			
Uksed, aknad	64	26	10
Liikumise võimalused	54	42	4
Valgustus	58	32	10
Ohutusmärgistus	48	45	7
Võimalused puhkuseks	57	36	7
3. Põllumajandusmasinad:			
Üldine olukord, dokumentatsioon	64	32	4
Hoitakse katusealustes või kuurides	64	32	4

Remont ja hooldus põllul	54	42	4
Remont ja hooldus töökojas	48	45	7
4. Kemikaalide kasutamine:			
Säilitamine	87	13	0
Kasutamine	84	16	0

Praeguseks on välja antud 26 litsentsi tervishoiu teenuste osutamiseks (22 juriidilist isikut ja 4 eraisikut) ning Tervishoiu Keskuses registreeritud 3 tööhügieeni ja tööohutuse alaste teenuste osutajat [Allikas: Tervishoiu Keskus, 27. 04. 04]. Ainult neil teenistustel ja spetsialistidel on õigus osutada töötajatele tervishoiu teenuseid. Tervishoiu teenistuse võtmetegevused on töökeskkonna ülevaatus koos riskianalüüsi teostamisega; osalemine tegevustes, mis aitavad säilitada ja tõsta töötajate töövõimet; töötajate tervisekontrolli teostamine ja töötajate tervise jälgimine töökeskkonnas; vajadusel soovitus raviks või taastusraviks; tööandjate konsulteerimine, töötajate rühmadele koostöö ja väljaõppe tegemine.

Joonis 8 näitab tervishoiu teenuste osutajaid Eestis maakondade kaupa. Mõned teenuseosutajad on mobiilsed, s.t nad võivad vajadusel liikuda teenuseid osutama teise maakonda.

Joonis 8. Tervishoiuametis ja Tervishoiu Keskuses registreeritud tervishoiu teenuste osutajate jaotus.

2003. a seisuga on Tervishoiuameti tervishoiutöötajate registrisse kantud 64 tervishoiuarsti ja 24 tervishoiuõde [Andmed Tervishoiuametist]. Tervishoiu Keskuses on registreeritud kolm tööhügieenikut alates 2003. a 1. juulist. Lisaks on Eestis kaks ergonoomi ja üks tööpsühholoog.

Spetsialiseerumas on 30 tervishoiuarsti ja 4 tervishoiuõde. 2006. aastaks on Eestis kokku 122 tervishoiuarsti ja -õde. Koos teiste spetsialistidega (tööhügieenik, ergonoom, tööpsühholoog) peaks Eestis 2006. aastal olema 129 tervishoiu spetsialisti.

Tervishoiu spetsialistide ülevaate [Kempinen M., Räsänen, K. 2002] kohaselt on Eesti tervishoiu ja tööohutuse prioriteedid ning põhiprobleemid järgnevad:

- Tööandjate ja töötajate teadlikkus tervishoiu ja töökeskkonna alasest riiklikust poliitkast ning riskianalüüsi metoodikast on ebapiisav.
- Töötajatele pakutavate tervishoiu teenustega kaetus on liiga väike. Eestis on tervishoiu ja tööohutuse spetsialistide (tööhügieenikud, ergonoomid, tööpsühholoogid, tervishoiuarstid ja -õed) puudus ja neid on vaja edaspidi rohkem välja õpetada.

- Liiga väike ettevõtete arv, kus on tehtud töökohtade riskianalüüs. Näiteks 2003. aastal inspekteeritud ettevõtetest (5843) oli riskianalüüs tehtud ainult 502 ettevõttes (8,6%).
- Riskianalüüsi teostamise kvaliteet on erinev.
- Tööõnnetuste ja kutsehaiguste sundkindlustuse seaduse puudumine.
- Lepingu puudumine tervishoiuarstide ja Haigekassa vahel, et rahaliselt toetada taastusravi teenuste osutamist.
- Teadusuuringute puudumine tervishoiu valdkonnas.

8. Kutsehaigused ja tööõnnetused

8.1. Kutsehaigused põllumajanduses

Tervishoiu seaduse kohaselt [RT I 1999, 60, 616] jaotatakse tööga seotud haigused kutsehaigusteks (on põhjustatud kahjulikust töötegurist ja haigus on kutsehaiguste nimekirjas) ja tööst põhjustatud haigusteks (on põhjustatud kahjulikust tegurist töökeskkonnas, aga haigust ei peeta kutsehaiguseks).

Tervishoiu seaduses defineeritakse kutsehaigusi ja teisi tööga seotud haigusi järgnevalt:

1) Kutsehaigus on tervisekahjustus, mille on esile kutsunud töökeskkonnas esinevad ohutegurid või töö iseloom ja mis on kantud kutsehaiguste nimekirja. Kutsehaiguste registri kinnitab sotsiaalminister määrusega.

2) Tööga seotud haigus on kutsehaigus või tööst põhjustatud haigus, kus ohtlik töötegur aitab kaasa haiguse tekkele, kuid ei ole haiguse peamine põhjustaja.

3) Tööst põhjustatud haigus on põhjustatud tervisele kahjulike töötegurite poolt, kuid mida ei loeta kutsehaiguseks.

Kui arst kahtlustab töötajal tööst põhjustatud haigust, peab ta patsiendi suunama tervishoiuarsti juurde. Tervishoiuarst teavitab kutsehaigusest kirjalikult tööandjat, tööinspektsiooni kohalikku osakonda ja arsti, kes töötaja tema juurde suunas, viie päeva jooksul alates haiguse diagnoosimisest. Lisaks peab tervishoiuarst informeerima kirjalikult tööandjat ja Tervishoiu Keskust tööst põhjustatud haiguse diagnoosimisest 5 tööpäeva jooksul. Detailsem informatsioon registreerimisest, teavitamisest ning kutsehaiguste ja tööõnnetuste uurimisest on antud peatükis 8.3.1.

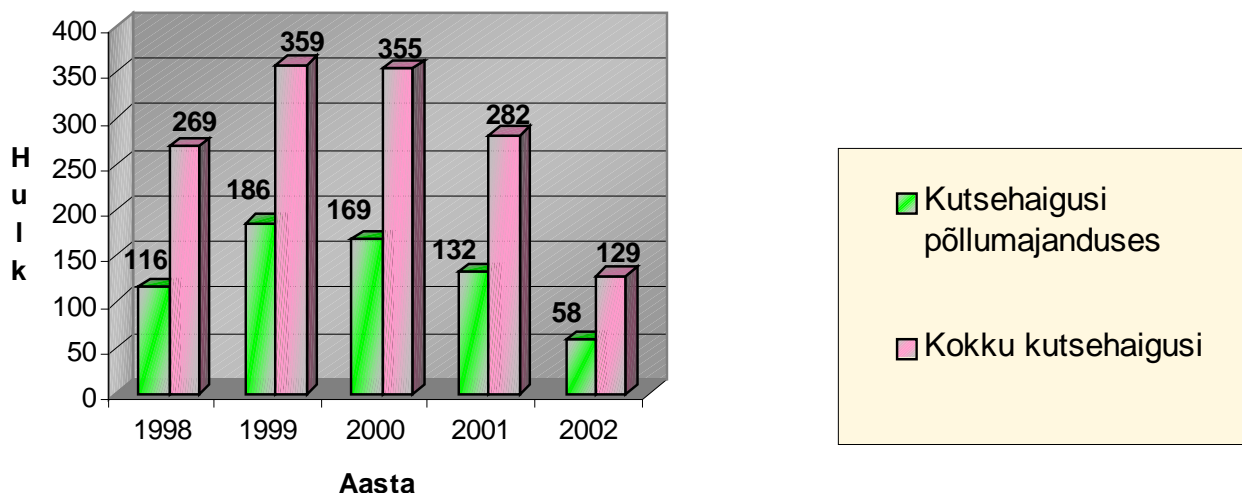
Kutsehaigust peab diagnoosima tervishoiuarst. Seniste töökogemuste põhjal on ligi 99% kutsehaigustest diagnoositud Põhja-Eesti Regionaalhaigla Kutsehaiguste ja Tervishoiu Keskuses. Registreeritud kutsehaiguste arv on pidevalt vähenenud ja seda eriti viimaste aastate jooksul (282 kutsehaigust 2001. a, 129 kutsehaigust 2002. a ja 101 kutsehaigust 2003.a). Tööinspektsiooni andmete kohaselt registreeriti 2003. a Eestis 101 kutsehaiguse juhtu [Tabel 23 ja Tabel 24], mis näitab kutsehaiguste alaregistreerimist, kuid mitte tehnilistel põhjustel või teadmiste puudumisel. Tabelis 23 on ära toodud kutsehaigustesse haigestunute elukutsed. Kõige sagedasemad tegevusalad on traktorist, ekskavaatori- või kraanajuht ja põllumajandustöötajad [Tabel 23].

Kutsehaigusteks loetakse ainult neid haigusi, mis on Sotsiaalministeeriumi kinnitatud kutsehaiguste loetelus. Siiski tuleb registreerida ka tööst põhjustatud haigusi, mis on tekkinud töökeskkonnas olevate ohtlike tegurite toimel. Samas pole selgitatud, kuidas eristada tööst põhjustatud haigust ja kliinilist haigust, mis on tekitanud segadust tervishoiuarstide hulgas. Tervishoiuarstide seisukohti oli võimalik kindlaks teha ankeetküsitluse põhjal, kus nad pidasid edaspidise koolituse kõige olulisemaks osaks kutsehaigusi ja tööga seotud haigusi, nende diagnostikat, ennetust, taastusravi, töövõime säilitamist ja edendamist [Kempinen M., Räsänen K. jt, 2002].

Praegu on kutsehaiguste aladiagnoosimise põhjuseks perearstide vähene teadlikkus töö ja tervise vastastikusest mõjust, tervishoiuarstidel puudub võimalus kahtlasi juhtumeid põhjalikult uurida, 75-85 protsendil tööjõust puudub juurdepääs tervishoiu teenustele.

Kutsehaiguste diagnoosimine on ebaregulaarne ja tihedalt seotud töötajate sotsiaal-majandusliku olukorraga. Paljud töötajad paluvad tervishoiuarstil kutsehaiguste diagnoosi ametlikult mitte panna kartuses kaotada töökoht, kui tööandja saab teada töötaja töövõime alanemisest. Seepärast ei ole sageli võimalik kutsehaigust varases staadiumis diagnoosida, sest töötajad varjavad tööga seotud tervisehäireid. Eestis on vähe võimalusi ümberõppeks või tööalaseks rehabilitatsiooniks, samuti ei ole kohustuslikku kutsehaiguste ja tööõnnetuste kindlustussüsteemi. Nende põhjuste pärast ei peegelda diagnoositud kutsehaiguste arv tegelikku olukorda ja töötajate arvu, kes puutuvad kokku kahjulike tööteguritega.

Joonis 9. Kõikide kutsehaiguste ja põllumajanduses esinevate kutsehaiguste võrdlus elukutsete kaupa [Tööinspektsiooni andmed].

Lisaks praegusele sotsiaal-majanduslikule olukorrale on veel teisigi põhjusi, mis raskendavad kutsehaiguste diagnoosimist. Üks nendest on vajadus saada andmeid töötaja kõikidest eelnevatest töökohtadest. Paljud ettevõtted ei ole pärast reorganiseerimist säilitanud riskianalüüsi ja töötingimusi käsitlevaid dokumente, mida oleks vaja kutsehaiguse diagnoosiks.

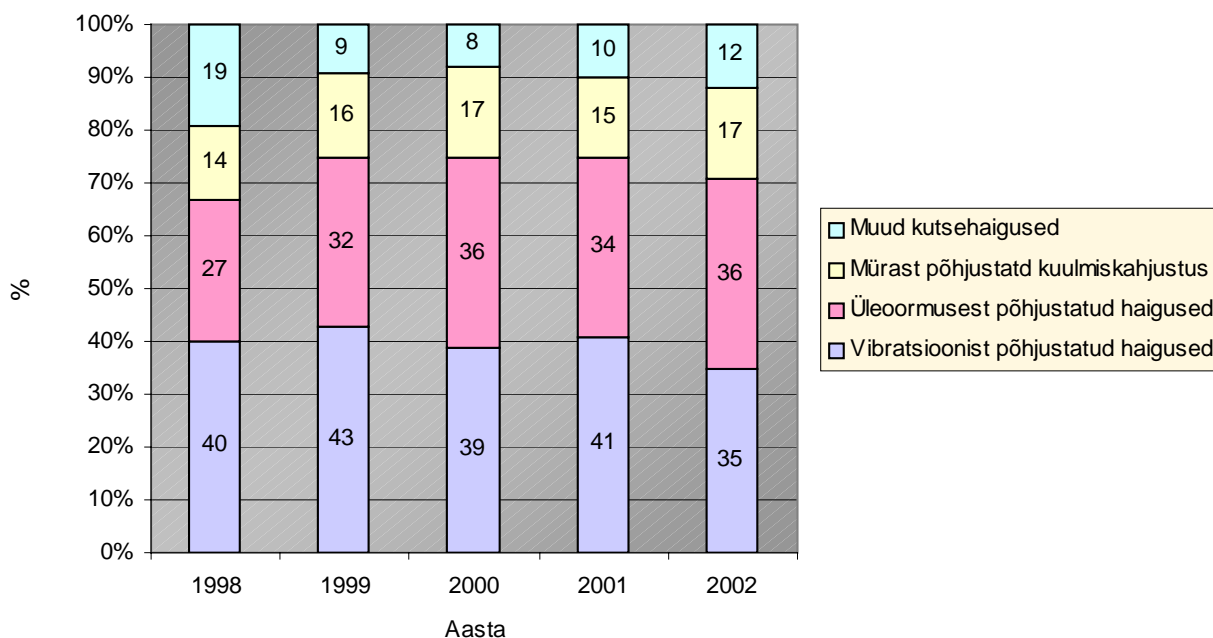
Olukorda ei saa parandada üksnes arstide koolitamise või registreerimissüsteemi täiustamisega, töötajate usalduse taastamiseks on vaja riigi poliitika muutmist.

Tabel 23. Kutsehaiguste jagunemine elukutsete kaupa aastail 1999-2003 [Tööinspektsiooni andmed].

ELUKUTSE	2000	2001	2002	2003
Traktorist	114	90	41	28
Ekskavaatori-/kraanajuht	15	14	6	3
Autojuht	50	44	16	2
Metsatöölise	5	10	3	3
Meditsiinipersonal	2	1	1	2
Talunik, põllumees	55	42	17	21
Mööblitöölise	6	3	4	1
Metsalangenõtija	0	3	1	1
Kondiiter	1	2	3	1
Müürsepp	0	3	0	0
Maaler	9	1	7	4
Õmbleja	13	5	3	5
Kaevur	4	1	0	1
Kütja	0	0	0	0
Ehitustöölise	3	2	1	0
Keevitaja	13	5	2	3
Laevaehitaja	2	0	0	1
Liha ja kala töötaja	8	12	6	6
Piimatoodete valmistaja	0	6	1	1
Muud	45	32	16	15
KOKKU	355	282	129	101

Kutsehaiguste hulgas on esikohal ülekoormusest ning vibratsioonist põhjustatud haigused, millele järgnevad mürast põhjustatud kuulmiskahjustused [Joonis 10].

Joonis 10. Diagnoositud kutsehaiguste jaotus sümptomite järgi [Tööinspektsiooni andmed].

8.2. Tööst põhjustatud haigused

Tööst põhjustatud haigus on haigus, mis tekib kahjulike töötegurite toimel, kuid mida ei loeta kutsehaiguseks. Tervishoiuseaduse kohaselt [RT I 1999]:

§ 23. Kutsehaigus ja tööga seotud haigus (29. 01. 2003 parandus jõustus 01. 07. 2003 – RT 2003, 20, 120)

(1) Kutsehaigus on haigus, mille on põhjustanud kutsehaiguste loetelus nimetatud töökeskkonna ohutegur või töö laad. Kutsehaiguste loetelu kehtestab sotsiaalminister.

(2) Tööga seotud haigus on kutsehaigus või tööst põhjustatud haigus.

(3) Tööst põhjustatud haigus on töökeskkonna ohuteguri põhjustatud haigus, mida ei loeta kutsehaiguseks.

(4) Töötajal tööga seotud haigust kahtlustav arst saadab töötaja tervishoiuarsti juurde.

(5) Kutsehaiguse diagnoosib tervishoiuarst, kes teeb kindlaks töötaja tervisliku seisundi ning kogub andmed töötaja praeguste ja varasemate tööolude ning töö laadi kohta.

Selleks nõuab tervishoiuarst järgmisi dokumente:

1) töoandjalt (tööandjatelt) töötaja eelnevate tervisekontrollide otsuseid ja käesoleva seaduse § 13 lõike 1 punktis 3 nimetatud töökeskkonna riskianalüüsi tulemusi. Kui töötamine hõlmab perioodi enne käesoleva seaduse jõustumist, nõuab ta töoandjalt seletuskirja töötaja tööolude ja töö laadi kohta;

2) töötajalt väljavõtet tervisekaardist ja tööraamatust.

(6) Kutsehaigestumisest teatab tervishoiuarst kirjalikult hiljemalt viie päeva jooksul pärast haiguse diagnoosimist töoandjale, Tööinspektsiooni kohalikule asutusele ja töötaja tervishoiuarsti juurde suunanud arstile.

(7) Tööst põhjustatud haigestumisest teatab tervishoiuarst kirjalikult hiljemalt viie päeva jooksul pärast haiguse diagnoosimist töoandjale ja Tervishoiu Keskusele, esitades järgmised andmed:

1) töötaja ees- ja perekonnanimi, amet;

2) haiguse diagnoosimise kuupäev;

3) haigus ja selle tekke põhjused;

4) tööandja ja tema aadress.

(8) Tööinspeksioon edastab Töetervishoiu Keskusele hiljemalt iga aasta 1. märtsiks kirjalikult eelmise aasta kutsehaigestumiste statistilised andmed.

Alates 2003. a. juulist on tööst põhjustatud haigused registreeritud Töetervishoiu Keskuses. Kuue kuu jooksul on registreeritud 166 tööst põhjustatud haigust, mis on suurem kui kutsehaiguste arv (101) terve eelmise aasta kohta.

Vastavalt olemasolevale statistikale ja võrreldes teiste Euroopa riikidega, võib arvata, et registreeritud kutsehaiguste arv ei kajasta tegelikku olukorda. Et koguda usalduslikke näitajaid ja andmeid töötajate töökeskkonnast tingitud tervisehäirete kohta, on välja töötatud tööst põhjustatud haiguste uus kontseptsioon. Dr. Ülle Sarap (Töetervishoiu Keskuse töömeditsiini osakonna juhataja) on analüüsinud tööst põhjustatud haigusi 2003. aasta juulikuust alates.

2004. a esimeses kvartalis on registreeritud juba 250 haigusjuhtu. Kõige rohkem esineb kuulmiskahjustusi. Tööga seotud haiguste koguarv näitab, et seda registrit kasutatakse rohkem kui kutsehaiguste registrit. Oluline leid analüüsis oli ka fakt, et suurem osa tööst põhjustatud haigustest on kutsehaiguse kahtlusega haigused, mida ei ole veel diagnoositud. Sellest tulenevad mõned spetsiifilised probleemid, mis kaasnevad kutsehaiguste diagnoosimisega Eestis.

Töetervishoiuarstide seisukoht on, et neil ei ole võimalik haigeid igakülgset uurida ja koguda kõiki vajalikke andmeid kutsehaiguse diagnoosi panemiseks. Registreerides haiguse tööga seotud haiguste registris, väldivad nad kohtulahendeid ning ebameeldivusi töötajale ja tööandjale.

2003. a novembris registreeriti Töetervishoiu Keskuses 11 tööga seotud haigust põllumajanduses

Tabel 25. Tööga seotud haigused põllumajanduses [Allikas: Töetervishoiu Keskus].

Haiguse nimetus	Elukutse	Arv
Hypacus n/s bilat	metsatöölised (2), traktorist	3
Syndroma canalis carpalis	lüpsja, karjatalitaja, laudatöölised (2)	4
Osteochondrosis cervicalis chronica	metsatööliline raamatupidaja	2
Radiculopathia lumbo-socralis chronica	raamatupidaja	1
Epicondylitis malleoli med.et.lat	lihameister	1
Tendinitis musculus bicipsi		
Kokku	-	11

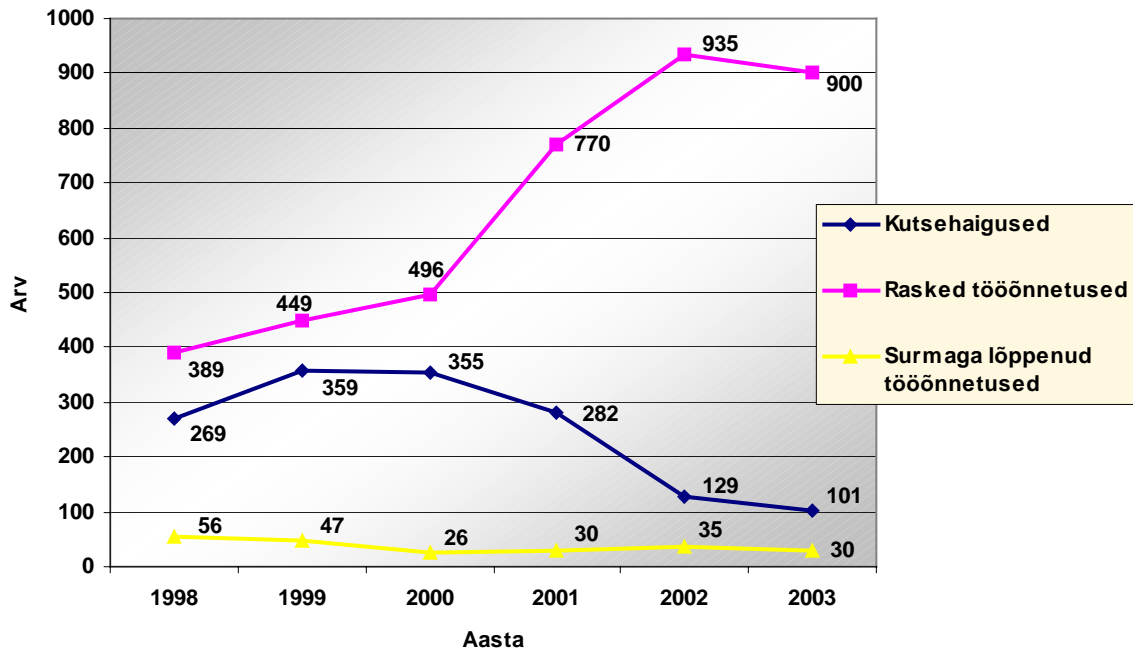
8.3. Tööõnnetused põllumajanduses

Tööõnnetus on äkiline tervisekahjustus või surm tööandja poolt ettenähtud tegevuse käigus või tööandja loal tehtava muu töö, tööaja hulka arvestatud tööpauasi ajal, tööle või töölt koju minnes või muudel tööga seotud puhkudel.

Tööõnnetuste arv on tõusnud arvatavasti tööõnnetuste parema registreerimise tulemusena [**Joonis 11**]. Tööinspeksiooni andmeil oli Eestis 2003. aastal 900 tõsist registreeritud tööõnnetust. Põllumajanduses ja jahinduses oli 44, metsanduses 7 ja kalanduses 3 registreeritud tõsist tööõnnetust. Lisaks toimus põllumajanduses ja jahinduses 2 surmaga lõppenud tööõnnetust.

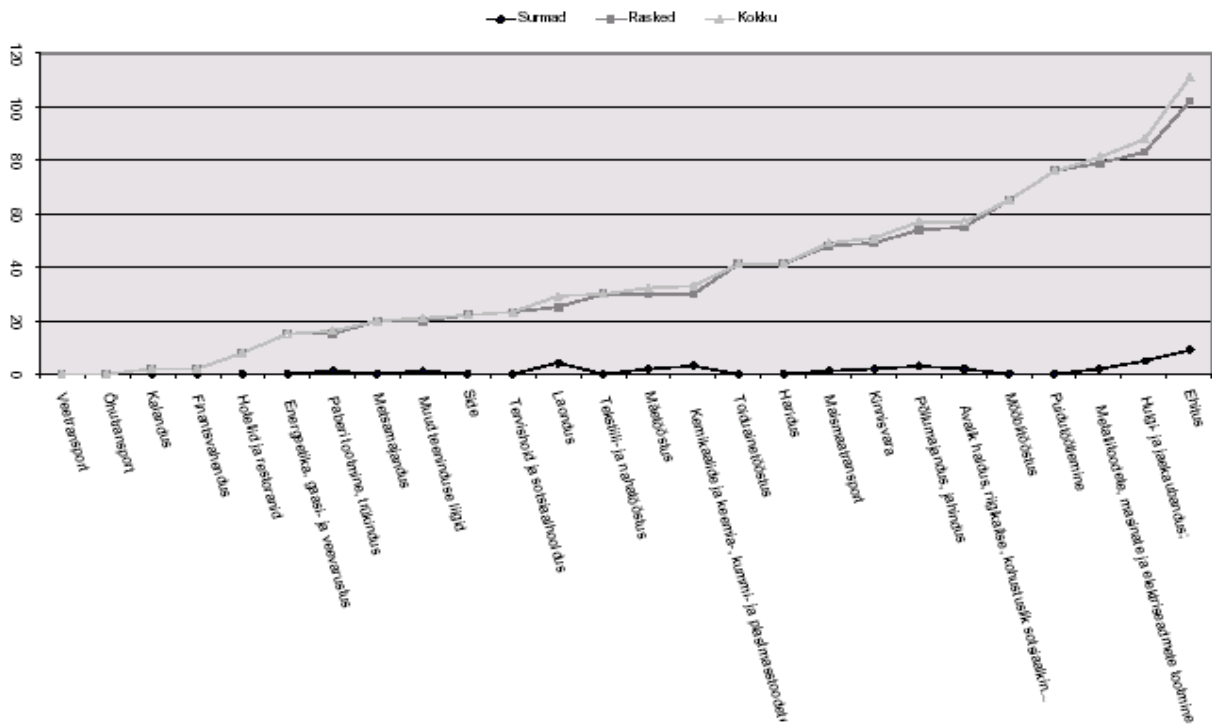
Vastavalt Tervisekindlustusseadusele on 1999. a alates töötajal õigus 100% hüvitusele ajutise töövõimetuse korral tööõnnetuse tagajärjel (varem oli selline õigus ainult tööandja süül juhtunud tööõnnetuse korral). 2002. a tõusis tööõnnetuste koguarv kergemate tööõnnetuste tõttu.

Joonis 11. Raskete ja surmaga lõppenud tööõnnetuste jaotus [Tööinspektsiooni andmed]

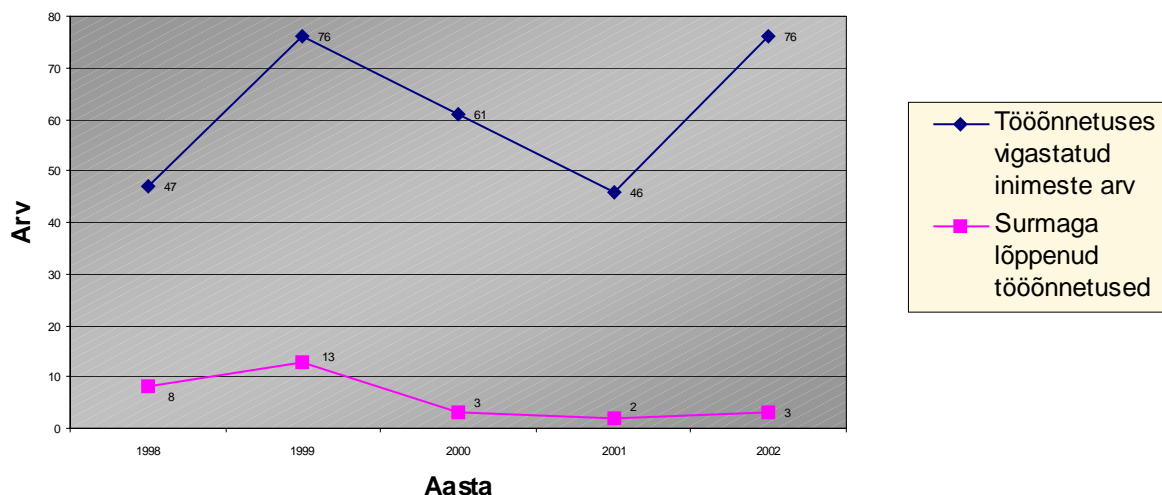

Allpool on antud raskete ja surmaga lõppenud tööõnnetuste jaotus põllumajanduses, jahinduses, kalanduses ja metsanduses [Joonis 12]

Joonis 12. Raskete ja surmaga lõppenud tööõnnetuste jaotus elukutsete kaupa [Allikas: Tööinspektsioon, 2002]

Joonis 13. Rasked ja surmaga lõppenud tööõnnetused põllumajanduses, sealhulgas jahinduses, kalanduses ja metsanduses [Andmed Tööinspeksioonist]

Tartu Tööinspeksiooni inspektori Raivo Otti andmetel on kõige sagedasemaks tööõnnetuste põhjusteks vigastused masinate ja seadmetega töötamisel, kõrgustest kukkumised, libisemine või kukkumine samal tasapinnal ja elektrilöögid, eluskarja ootamatu käitumise tagajärjel juhtunud õnnetused [Tabel 26]

Tabel 26. Raskete tööõnnetuste analüüs põllumajanduses aastail 2002-2003 [Allikas: Otti, R. 2003]

Tegevus, põhjus	Tööõnnetuste arv
Seadmete reguleerimine või puhastamine. Tegevus töötavate (voolu all) masinate läheduses. Kontakt masinatega või materjali töötlemine masinatega.	10
Masinate ja seadmete remontimine. Ohutusnõuete mittetäitmine remonditööde ajal.	5
Masinate ja seadmete remontimine. Väärade töömeetodite kasutamine (näiteks ebasobivate tööriistade kasutamine).	10
Masinate ja seadmete remontimine. Isiklike kaitsevahendite ebapiisav kasutamine (näiteks kaitseprillide puudumine).	5
Töö loomadega. Loomade põhjustatud vigastus, looma ootamatu käitumise tagajärjel.	12
Libisemine, komistamine või kukkumine samal tasapinnal.	13
Kõrgusest kukkumine.	8
Ebasobiv tööjaotus töötajate vahel (planeerimise puudumine)	2
Õnnetus liikuva põllumasinaga ettevaatamatuse tõttu.	2

Töandja on kohustatud uurima tööõnnetust või kutsehaigust põhjustanud asjaolusid ja saatma aruande töötajale ning Tööinspeksioonile. Tuleb kirjeldada ka tarvitusele võetud meetmeid, et sellist õnnetust edaspidi vältida. Tööõnnetuste ja kutsehaiguste registreerimise süsteemi on kirjeldatud allpool [Peatükk 8.3.1].

8.3.1. Tööõnnetuse ja kutsehaiguse registreerimise, teavitamise ning uurimise kord [RTI, 2003,42,289]

Allpool on kirjeldatud tööõnnetuse ja kutsehaiguse registreerimise, teavitamise ning uurimise süsteemi, mis sätestab tööandjale, arstile ja tööinspektorile teatud kohustused.

Tööõnnetuse registreerimine tööandja poolt

Tööandja registreerib tööõnnetuse. Kui tööõnnetus toimus teise tööandja juurde suunatud töötajaga, registreerivad tööõnnetuse mõlemad tööandjad.

Tööõnnetusest teatamine arsti poolt

Arst vormistab töötajale tööõnnetusest põhjustatud tervisekahjustuse tagajärjel vähemalt üheks päevaks ajutise töövõimetuse kohase teatise (edaspidi *töövõimetuse teatis*) paber kandjal või sellega võrdsustatud elektroonilisel kujul ning saadab selle Tööinspeksiooni kohalikule asutusele, kelle tööpiirkonnas tööõnnetus toimus, hiljemalt 5 päeva jooksul töötaja arsti poole pöördumisest arvates. Arst teatab töötajaga toimunud tööõnnetusest põhjustatud raske kehavigastuse või eluohtliku seisundi diagnoosimisest (edaspidi *arsti teade*) viivitamata tööandjale, esitades teate paber kandjal või sellega võrdsustatud elektroonilisel kujul.

Tööõnnetusest teatamine tööandja poolt

Tööandja vormistab pärast arsti teate saamist töötajaga toimunud raske kehavigastuse või eluohtliku seisundiga lõppenud tööõnnetuse paber kandjal või sellega võrdsustatud elektroonilisel kujul ja saadab selle ühe päeva jooksul Tööinspeksiooni kohalikule asutusele, kelle tööpiirkonnas tööõnnetus toimus, ja kohustusliku kindlustuse andjale.

Tööandja teatab surmaga lõppenud tööõnnetusest viivitamata politseile, Tööinspeksiooni kohalikule asutusele, kelle tööpiirkonnas tööõnnetus toimus, ja kohustusliku kindlustuse andjale elektronposti, telefoni või faksi teel.

Kui tööõnnetus toimus teise tööandja juurde suunatud töötajaga, vormistab selles töökohas tööd korraldanud tööandja tööõnnetuse teatise paber kandjal või sellega võrdsustatud elektroonilisel kujul ja saadab selle ühe päeva jooksul teisele asjasse puutuvale tööandjale.

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlakstegemise ja teavitamise süsteem [Peatükk 8.3.1.] Eesti põllumajanduses vajab täiustamist, nii et statistikat saaks kasutada olukorra jälgimiseks. Praegu ei ole statistilised näitajad piisavalt usaldusväärsed mitmel põhjusel. Tööõnnetusi tuleks registreerida seadusega ettenähtud korras. Sel juhul peaks tööõnnetuste statistika andma usaldusväärsed kvantitatiivsed näitajad, mida saab jälgida.

Seega oleks huvitav teada, kui suur on Eesti põllumajanduses tööõnnetuste ja kutsehaiguste tegelik osa. Paljud tööga seotud surmajuhtumid on peidetud üldise suremuse statistika taha. Kasutades teiste riikide suremuse andmeid ja teadaolevaid inim-tööaastaid Eesti põllumajanduses, saab arvutada ligikaudse tegeliku suremuse.

2001. aasta Põllumajandusloenduse kohaselt on Eesti põllumajandusliku töö kogumaht 65 000 ATÜd ühe aasta kohta. (ATÜ on aastane töömaht, mis vastab 1800 töötunnile).

Euroopa Liidu keskmine surmaga lõppenud tööõnnetuste arv oli 1996. a. 100 000 inim-aasta kohta 12,9 juhtumit. Kui arvestada Euroopa keskmist, peaks see number Eesti põllumajanduse 65 000 ATÜ kohta olema 8,4 juhtumit aastas.

ELi keskmine üle 3 päeva väldanud vigastusega tööõnnetuste arv oli 6,8 juhtu 100 inim-aasta kohta 1996. a. Kui arvestamise aluseks võtta Euroopa keskmine tase, siis peaks Eesti 65 000 ATÜ kohta tulema 4420 üle 3 haiguspäevaga tööõnnetust.

Teine, vähem usaldusväärne arvutus, mis baseerub ILO Tööjõu Aastaraamatul ja mis arvestab Soome õnnetustaset põllumajanduses (7%), viitab samuti suurele lõhele 390 registreeritud tööõnnetuse ja eeldatava 3524 juhu vahel.

Võrdlused eri maade õnnetuste taseme vahel peavad arvestama erinevusi majanduse struktuuris, töötingimustes, klassifikatsioonides, õigusaktides, järelevalve mehhanismides,

administratiivsüsteemides ja üldistes ressurssides. Siiski võivad sellised võrdlused olla illustratiivsed ja isegi provokatiivsed. Näiteks kui Eesti töäjõud töötaks Soomes, siis nende kohta registreeritud tööõnnetuste statistika kuuluks Soome õnnetustaseme hulka. Sellist arvutust kirjeldatakse Tabelis 27. Aasta 1998 valiti seepärast, et selle aasta kohta oli olemas sarnane informatsioon mõlema maa kohta ILO töäjõu statistika aastaraamatus.

Registreeritud tööõnnetuste arv Eesti põllumajanduses, jahinduses ja metsanduses 1998. a oli 380, peaaegu kümme korda vähem, kui oleks võinud eeldada Soome statistika põhjal. (Sarnane üldine tendents kehtib ka teiste majandussektorite kohta). Soome tööõnnetuste tase on tegelikult madalam kui EL riikide keskmine. ELi keskmine kõigi tööõnnetuste kohta, mis nõudsid rohkem kui 3 haiguspäeva, oli 1996. a 42 juhtu 1000 inimese kohta aastas (Soomes 32 juhtu) ja põllumajanduses, jahinduses ning metsanduses 68 juhtu 1000 töötaja kohta.

Enamikus maades esineb erinevatel põhjustel mõningast tööõnnetuste alaregistreerimist. Kuna tööõnnetuste taseme kohta Eesti põllumajanduses uuringud puuduvad, saab seda ligikaudselt oletada, arvestades Euroopa riikide keskmist taset. Selliste arvutuste tulemused põllumajanduse kohta on samad, kui on kirjeldatud Tabelis 27. Kui töötingimused Eesti põllumajanduses on paremad kui Euroopa riikides keskmiselt, on tööõnnetuste arv liiga suur. Kui Eesti põllumajanduse töötingimused on halvemad kui Euroopa keskmine, on see arv liiga väike.

Igasugune tööõnnetuste projektsioon peab põhinema ohustatud inimeste koguarvul (põllumajandustöötajad) ja ohu pikkusel (töötamise aeg). Need nõudmised tekitavad sageli raskusi, sest põllumajanduses hõlmatud töäjõu demograafiline struktuur on muutlik. Mitmed põllumajandustööd on ebaregulaarsed (hooajatöö, osaline töö). Pealegi tehakse palju põllumajandustööd perefarmides nende omanike ja pereliikmete poolt, kellel ei ole seaduslikku kohustust oma tööõnnetust registreerida. Ainult osa põllumajandustöid tehakse kui regulaarset palgatööd pideva töölepinguga. Osa töid tehakse hooajatöölise abiga. Seega on vaja töäjõu detailset analüüsi ja kogu reaalse töötaja arvestamist, et arvutada võimalike tööõnnetuste arvu.

2001. aasta Põllumajandusloenduse käigus arvestati lepinguliste, hooaja-, osalise tööajaga, ebaregulaarsete töötajate ja puhkuseasendajate tööaeg ümber inimpäevadeks ja need aastaseks tööühikuks (ATÜ), arvestades üheks inimpäevaks 8 tundi.

Põllumajandustööde (kriteeriumide) puhul kasutatakse erinevaid statistilisi süsteeme ja perspektiive, mis nähtavasti mõjutavad registreeritud tööõnnetuste statistikat.

Üks perspektiiv on analüüsida tööõnnetusi 31 088 põllumajanduses töötava inimese seas (vaata Joonis 5). Kui ELi keskmine põllumajanduses on 7%, siis 31 088 töötaja kohta peaks esinema 2176 tööõnnetust aastas. Siiski oleks see arv liiga suur, sest paljud töötajast on hooajatöölised. Põllumajandusloenduse statistika järgi töötasid need inimesed vaid 16 857 ATÜd 2001. a. – see vastab 16 857 täiskohaga töötavale inimesele. Arvestades ELi tööõnnetuste protsenti, peaks oletatav tööõnnetuste arv põllumajanduses olema 1180 tööõnnetust aastas. See arvutus näib usaldusväärsem kui arvutus, mis baseerub vaid töötajate koguarvul.

Siiski arvestavad need arvutused vaid palgatud töäjõudu, kuid Eestis tehakse suurem osa põllumajandustööd perefarmides ja nende pereliikmete poolt. 2001. a Põllumajandus-loenduse andmeil oli peretöäjõu arvuks 133 278 (vaata Joonis 5). Jällegi tehti palju tööd osalise tööajaga ja ebaregulaarselt ning seepärast arvestati neile töötajatele 48 376 ATÜd. Kui ELi keskmine tööõnnetuste tase on 7% aastas, siis tööõnnetuste eeldatav arv oleks perefarmides 3386 tööõnnetust aastas.

Kokkuvõttes moodustavad 1180 tööõnnetust palgatöölise seas ja 3386 juhtu perefarmides 4566 tööõnnetust Eesti põllumajanduses 2001. aastal. Enamikku tööõnnetusi põllumajanduses ei registreerita arvatavasti seepärast, et selleks pole piisavat motivatsiooni.

9. Agrokemikaalid Eestis

Praeguseks on kunstväetiste kasutamist märgatavalt vähendatud. Kui 1988.a kasutati kogu külvipinna kohta 250kg/ha NPK (puhas element), siis 1996. a oli see vaid 25 kg. 1996. a kasutati nitraati keskmise intensiivsusega 19 kg/ha külvipinna kohta ja 62 kg väetatavale pinnale. 1996. aastal, nagu ka kolmel eelneval, oli suundumuseks, et taimed omastasid mullast rohkem toitaineid, kui neid väetisega mulda juurde lisati. Seetõttu, näiteks 1995. a oli Eestis põldude väetamine alla kriitilist piiri.

Riikliku statistika kohaselt on pestitsiidide kasutamine vähenenud 5 korda. 1996. a kasutati farmides herbitsiide 0,6 kg/ha ja fungitsiide 1,0 kg/ha. 1996. a kasutati herbitsiide 140 000 hektaril. Põllukultuuride saagikuse suurendamisel on agrotehniliselt korrektse väetamis- ja taimekaitsesüsteemi rakendamisel suur tähtsus.

Põllumajandustoodang on viimastel aastatel järsult langenud ja põllumajandustootmise intensiivsus on kahanenud. Samal ajal on kiire põllumajandusliku tootmise sisendite hindade tõus talude ostujõudu kahandanud ning väetiste ja pestitsiidide kasutamist vähendanud.

Kuigi agrokemikaalide väiksema kasutamise tagajärjel on olnud positiivsed mõjud keskkonnale, võib pikaajalises perspektiivis kemikaalide rohke kasutamine taastuda, sest talunikud muutuvad majanduslikult tugevamaks ja otsivad võimalusi kasumi suurendamiseks tehnoloogia intensiivistamise kaasabil. Seepärast tuleb jälgida mõju keskkonnale [Tisenkopfs, T. 1995].

Turu tingimused põhjustavad talude majanduslikku diferentseerumist, sageli väikeste talude majandusliku aktiivsuse langust ja pankrotte. Perefarmide arv suureneb jätkuvalt, aga nende osakaal, eriti loomakasvatuses, jääb väikeseks. Üheks põhjuseks on erafarmide vähesed krediitvõimalused. Teiseks põhjuseks on, et nende farmide käive on limiteeritud nende väiksusega, mis piirab ka võimalikke investeeringuid, mida saab teha vaid majandusliku stabiilsuse korral. Loomakasvatus on traditsiooniliselt koondunud põllumajandusühistutesse. Erafarmide osakaal teravilja kasvatamisel suureneb, sest vajalikud investeeringud on väiksemad kui loomakasvatuses. Lisaks annavad toodangu kokkuostjad talunikele lühiajalist krediiti, mille tasumine toimub sūgisel oma toodangu müümisel kokkuostjatele.

Vastvalt Taimekaitseseadusele [RT I 2000, 29, 169; 2001,88, 531] tuleb kõik taimsed tooted registreerida **Taimekaitse Inspeksioonis** aadressil: Teaduse 2, Saku 75501, Harju maakond, tel: (+372) 6712 612, faks: (+372) 6712 611, e-post: taimekaitse@plant.agri.ee

Registreeritud taimekaitse toodete nimekiri on saadaval internetis järgmisel aadressil: http://www.plant.agri.ee/TKV/TKV%20Register/tkv_inglise/!Inglsisukord_avaleht.pdf

Samuti on Taimekaitse Inspeksiooni koduleheküljel saadaval väetiste riiklik register: www.plant.agri.ee

Tartu Tööinspeksiooni tööinspektori Raivo Otti andmete põhjal tehakse taimekaitseteid agrokemikaalidega korrektelt. Neid töid teostavad eriväljaõppega töötajad, kes kasutavad isikukaitsevahendeid ja spetsiaalseid tööriistu. Tavaliselt ostavad talunikud agrokemikaale nii palju, kui neil just parajasti vaja on. See väldib agrokemikaalide utiliseerimise probleemi [Otti. R., 2003].

Esialgsete andmete kohaselt kasutati 2002. a kuni 270 tonni pestitsiide, mis on 18% vähem kui eelmisel aastal [Tabelid 28 ja 29]. Võrreldes eelmise aastaga vähenes ka põllumajandusmaa. Pestitsiide hulk ühe hektari kohta jäi samaks. Ühe hektari haritava maa kohta kasutati 0,4 kg pestitsiide [Sõmer M., Statistikaamet <http://www.stat.ee/76432>].

Eesti Statistikaameti keskkonna ja säästva arengu statistikaosakonna spetsialisti Maie Sõmeri andmetel oli 202st tonnist pestitsiididest 75% herbitsiidid.

2002. a kasutati kõige rohkem pestitsiide teravilja tootmisel – rohkem kui 198 tonni ehk 74% põllumajanduses kasutatavatest pestitsiididest: 99% retardantidest, 96% seemnetöötluspreparaatidest, 73% herbitsiididest ja 47% fungitsiidide koguhulgast.

35 tonni pestitsiide kasutati rapsi tootmisel, st 13% põllumajanduses kasutatavate pestitsiidide koguhulgast, millest 15% olid herbitsiidid.

13 tonni pestitsiide kasutati kartulikasvatases, st 5% pestitsiidide koguhulgast, millest 44% olid fungitsiidid.

Tabel 28. Pestitsiidide kasutamine Eesti talupidamistes [Allikas: Eesti Statistikaamet]

Pestitsiid	Kogus (kg)					
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Pestitsiide kokku	199 424	195 176	187 029	305 566	328 183	267 201
Insektitsiidid	1 945	1 648	2 731	2 803	2 855	5 837
Fungitsiidid	8 168	10 068	6598	13 308	11 899	19 059
Herbitsiidid	171 620	166 712	167 177	274 967	298 061	210 801
Seemnetöötus-preparaadid	9 506	71 187	4 163	7 358	6 641	10 361
Retardandid	8 119	9 427	6 257	6 954	8 705	21 125
Desokandid	66	144	103	176	23	18

Tabel 29. Pestitsiidide kasutamine põllumajanduses 1998-2002 (aktiivse substandina, kilogrammides) [Allikas: Statistikaamet]

	Kogus haritava maa ha kohta						Kogus põllumajandusliku maa ha kohta
	Insektitsiidid	fungitsiidid	herbitsiidid	seemnetöötus-preparaadid	retardandid	desokandid	
1998	0,13	0,63	0,6	0,18	0,69	1,36	0,22
1999	0,09	0,76	0,62	0,11	0,8	1,47	0,22
2000	0,17	0,63	0,69	0,18	0,68	1,06	0,36
2001	0,15	0,87	0,74	0,16	0,76	0,48	0,37
2002	0,16	0,63	0,71	0,22	0,63	0,3	0,39

Tabel 30. Pestitsiidide kasutamine talumajapidamistes Eestis [Allikas: Statistikaamet, viimased andmed: 04.04.2003]

	Insektitsiidid		Fungitsiidid		Herbitsiidid		Seemnetöötus-preparaadid		Retardandid		Desokandid
	Kogus kg	Kogus ha haritava maa kohta kg	Kogus kg	Kogus ha haritava maa kohta kg	Kogus kg	Kogus ha haritava maa kohta kg	Kogus kg	Kogus ha haritava maa kohta kg	Kogus kg	Kogus ha haritava maa kohta kg	
Taimeliigid	450,6	0,03	5442,5	0,36	125410,2	0,64	4770,5	0,14	4936,4	0,60	23,0
Tera- vili	24,3	0,02	2867,4	0,22	100853,2	0,62	4696,1	0,14	4835,1	0,60	0,0
Herned	0,7	0,01	0,0	0,00	494,4	0,63	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Kartu- lid	17,3	0,05	2329,7	1,69	279,7	0,31	10,0	0,17	0,0	0,00	16,0
Sööda- Peet	2,7	0,11	0,0	0,00	62,1	0,44	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Suhkru- peet	0,0	0,01	0,0	0,00	3,6	0,36	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Raps	318,8	0,03	14,5	0,16	12267,0	0,59	45,8	0,23	0,0	0,00	0,0
Ava- maa köögi- viljad kokku	18,7	0,22	10,8	2,93	105,4	0,74	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Kasvu- hoone köögi- viljad	20,5	1,71	36,7	2,98	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0

Tabel 31. Pestitsiidide kasutamine talumajapidamistes 2002. a [Allikas: Statistikaamet]

	Kogus kg	Kogus ha põllumajandus-maa kohta	Kogus ha haritud maa kohta	Kogus kasutatud ha kohta
Pestitsiide kokku	267,201	0,39	0,43	..
Insektitsiidid	5,837	0,01	0,01	0,08
Fungitsiidid	19,059	0,03	0,03	0,42
Herbitsiidid	210,801	0,31	0,34	0,68
Seemnetöötlus	10,361	0,02	0,02	0,21
Retardandid	21,125	0,03	0,03	0,61
Desokandid	18	0,00	0,00	0,30

9.1. Põllumajanduse mõju Eesti keskkonnale

Kõige tõsisemad keskkonnaprobleemid on õhu ja vee saastamine, mis on kontsentreerunud Tallinna ümbrusse ja Kirde-Eestisse, mis tekib põhiliselt põlevkivi elektrijaamade ja tsemenditehase töö tagajärjel, lisaks kohalike reovete saaste ning põllumajandusjäätid.

Tabelis 33 on näidatud kulutusi keskkonnakaitsele põllumajanduses.

Tabel 33. Keskkonnakaitse alased kulutused Eesti põllumajanduses 2002. a [Allikas: Statistikaamet]

Põllumajandus 2002	Investeeringud
Kokku	17 547
Ümbritseva õhu ja kliima kaitse	1 786
Reovete haldamine	378
Prügi haldamine	5 348
Pinnase, põhjavee ja pinnavee kaitse ning parendamine	1 192
Müra ja vibratsiooni vähendamine	0
Bioloogilise liigirohkuse ja maastike kaitse	0
Radiatsioonivastane kaitse	0
Teadus- ja arendustegevus	0
Muud keskkonnakaitse alased tegevused	8 843
Ühik: tuhat krooni	
Ettevõtted ei ole spetsialiseerunud keskkonna kaitseks	

Mure keskkonnaprobleemide pärast põllumajanduses ei ole Eestis uus teema. Keskkonnaprobleeme on arutatud ja nende kallal töötatud palju aastaid. Nõukogude ajal oli Eesti kõige pakilisem probleem pinnase ja põhjavee saastamine loomapidamise suure kontsentratsiooni ja vedelsõnniku süsteemi tõttu. Teised olulised probleemid olid seotud mineraalväetiste külvi ja pestitsiidide kasutamise puuduliku tehnoloogia ning hoiutingimustega. Säastev põllumajandus tegeleb majandusliku ja tehnoloogilise arengu, toiduainete tootmise, keskkonnakaitse ja elukvaliteedi probleemidega. Eluliselt tähtis on, et maaharimine, talupidamine ja põllumeeste muu tegevus toimuks ilma keskkonda ja inimesi kahjustamata [Skutlaberg, A. 1995].

2002. a väetati mineraalväetistega 345 855 hektarit haritavat maad ja 46 341 hektarit väetati orgaanilise väetisega (sõnnikuga), mis on vastavalt 57% ja 8% külvipinnast. (2001. a vastavalt 47% ja 8%). Keskmiselt kasutati 78 kg mineraalväetist (2001. a – 96 kg) ja 41 tonni orgaanilist väetist (2001. a – 29 tonni) hektari kohta. Mineraalväetiste koguhulk (aktiivaine) 2002. a oli 27 007 tonni ja orgaaniliste väetiste koguhulk 1 910 179 tonni [Eesti Statistikaamet 2002].

Põllumajandustootmisel baseeruvad maakogukonnad on jõudnud oma kasvus ja arengus viimase piirini. Ühelt poolt piiravad neid keskkonna ja tehnoloogia nõudmised, teiselt poolt turg, tarbija ja majanduslikud piirid. Nõudmised põllumajandusele nii ühiskonna kui ka turu poolt on muutunud kiiremini kui põllumajanduslik tootmine, tehnoloogia ja maakogukond. Maapiirkondades elavad inimesed ei saa enam elatist teenida traditsioonilisel viisil ilma nende muutustega kohanemata.

Hoolimata erinevast ajaloost on see probleem ühine nii Põhjamaades kui ka Balti riikides [Westerlund, K. jt. 1996].

Põllumajanduse negatiivne mõju keskkonnale on Eestis märgatavalt langenud. Kuna on vähenenud tootmismahud, on vähenenud ka jääkainete eraldumine keskkonda ja seega on keskkonna üldine seisund paranenud. Kuigi kunstväetiste kasutamine on järsult vähenenud, võtab keskkonna taastumine palju aega.

Viimase aastakümne jooksul on suurenenud kaitse all oleva maa pindala. Eestis on 4 rahvusparki ja 217 kaitseala. Rahvusvaheliselt on tuntud Lääne-Eesti saarestiku biosfääri kaitseala. Eesti on aktiivne looduskaitse toetaja rahvusvahelisel tasandil ja on ühinenud paljude rahvusvaheliste kokkulepetega bioloogilise liigirikkuse säilitamiseks, nagu näiteks Berni, Ramsari, Washingtoni ja Helsingi konventsioon. Looduse konserveerimine põhineb objektide, liikide ja maa-alade kaitisel. Kaitstud alade kogupindala on 472 000 ha, mis moodustab 10% Eesti pindalast. Põhilise osa kaitsealadest moodustavad maastikukaitsealad.

Tabel 34. Kaitsealad 1996 [Allikas: Euroopa Komisjon (DG VI). 1998.]

	Arv	Pindala (ha)
Rahvuspargid	4	
Looduspargid	4	120,4
Looduskaitsealad	53	115,6
Maastikukaitsealad	156	190,7
Kokku		471,7
Programm-alad		640,0

9.1.1. Põllumajandus ja pinnase kaitse

Hoolimata Eesti väikesest pindalast on pinnase kliimaatilised tingimused taimekasvatuseks väga varieeruvad. Pinnase struktuur on maakondades erinev. Haritava maa osakaal on suurim Tartu maakonnas ja metsa osakaal suurim Hiiumaal. Maaprobleemi võtmeküsimuseks on maade registreerimine, sest 75% põllumajanduslikku maad on ikka veel riigi omanduses. Maade privatiseerimine areneb aeglaselt ja siiani on söötis maa riigi käes, sest sellisele maale ei ole nõudlust. Pealegi leiavad talunikud, et maad harida pole kasulik. Riigi käsutuses oleva maa kvaliteet on madalam kui keskmise maa kvaliteet.

Üheks võimalikuks tulemuseks on, et suurem osa söötis maad ei leia enam põllumajanduslikku kasutamist ja muutub pikkamisi metsamaaks. Sellel nähtusel on ka regionaalne erinevus. Kõige rohkem söötis maid asetseb Eesti kaguosas.

Loodetakse, et söötis maa osakaal langeb, kuigi osa sellest ei muutu enam kunagi põllumaaks. Söötis maa osakaal langeb kahel põhjusel: osa maast võetakse kasutusele muudel eesmärkidel ja osa sellest leiab kasutamist põllumaana, sest kasvab nõudlus teravilja ja loomasööda järele.

Me peaksime pöörama rohkem tähelepanu sööti jäetud põldudele ja kasutama neid alternatiivse energia saamiseks või metsastama. Vältimaks maa viljakuse kiiret langust ja umbrohu kasvamist põllul, mida ajutiselt ei kasutata, tuleks need põllud konserveerida sobivate rohttaimedega [Vipper, H., Pöder, I. jt 1996].

Peaaegu üks kolmandik haritavast maast on viimase 40 aasta jooksul kuivendatud, aga kui kolhoosid 1991. aastal lagunesid, jäid kuivendussüsteemid hoolduseta ja seepärast on paljud neist praegu halvas olukorras ning vajavad investeringuid. Sellel on samuti saagile negatiivne mõju. Maailmapangast ja riiklikest fondidest on eraldatud 5,5 miljonit USA dollarit kuivendussüsteemide hoolduseks. Põllumajandusministeerium on valinud kuivendussüsteemide kordategemise üheks põhiliseks investeerimisvaldkonnaks. Raskete põllumasinade kasutamine on samuti pinnase struktuurile kahju tekitanud [Roosmaa, Ü., 1998].

9.1.2. Põllumajandus ja vee kaitse

Eestis on üle 7000 veekogu, kuid ainult 420 jõge on pikemad kui 10 km ja ainult 10 jõge pikemad kui 100 km (pikim on Võhandu jõgi – 162 km). Enamik Eesti jõgesid on väikesed ja seepärast tundlikud reostuse suhtes. Enamik Eesti veekogusid (jõesid, järved, rannikuäärne meri) on madalad ja samuti reostuse suhtes tundlikud. Inimtegevuse tulemusena on toitainete sisaldus veekogudes märgatavalt suurenenud ja üks põhiprobleeme on eutrofeerumine. Reovete puhastamise tehaste jäägid, agrokemikaalide jäägid, mis on pinnasesse imunud varasematel aegadel, kemikaalide lekkimine jäätmehooldlatest ja atmosfääri saastumine liiklus- ja elektritootmisjääkidega on aidanud kaasa vee ökosüsteemi toitainetega rikastamisele.

Vett kasutatakse:

- elektrigeneraatorite jahutamiseks,
- üldkasutatavas veevärgis,
- tööstuslikus tootmises,
- põllumajandustegevuses,
- kaevandustegevuses

[Eesti Vabariik: ISPA keskkonnasektori strateegia 2002]

<http://www.envir.ee/euro/ISPA%20strateegia.pdf>

Eestis kasutab suurima osa veest (84%) tööstus. Teisel kohal on põllumajandus (9%) ja umbes 7% veest kasutatakse majapidamises. Eestil on suured veevarud. Joogivee peamiseks allikaks on põhjavesi, välja arvatud Tallinnas ja Narvas, kus kasutatakse pinnavett. Põhiline osa Eesti joogiveest vastab ELi standarditele, kuid on mõned erandid. Joogiveega seoses on kolm põhilist probleemi: paljudes piirkondades ei vasta vee kvaliteet looduslikule kvaliteedile; teiseks probleemiks on põhjavee saastatus õliproduktide või nitraatidega ja kolmandaks veevarustussüsteemide amortiseerumine ning joogivee töötlemise puudumine mitmes kohtas. Pinnavee kvaliteet on paranenud 1990. aastast alates. Nõukogude võimu ajal tegeldi Eestis intensiivselt loomakasvatusega, mis põhines investeeringute odavusel ja suurtel subsiidiumidel. Samuti subsideeriti väetiste ja pestitsiidide kasutamist. Loomakasvatuse intensiivsus tekitab probleeme orgaanilise väetise ladustamisel. Riikliku statistika hinnangul pärines põllumajandusest 76% lämmastiku ja 20% fosfori jääkidest, mis sattusid vette 1980ndail aastail. Nõukogude ajal tõusis põhjavee saastatus. 1980ndate lõpus oli isegi oht, et paljudes kohtades tekib probleeme joogiveega. 1996. a võetud joogivee proovidest ei vastanud nõuetele 9,4%. Pärast suurfarmide lagunemist väiketaludeks vähenes karjakasvatamine ja samuti põllumajanduses töötavate inimeste arv. Paljud väikesed maa-ettevõtted lakkasid töötamast. Seega vähenes vajadus vee järele ja leiti võimalusi vee kokkuhoiuks. Vett hoiti kokku ka seepärast, et maksta vähem saastemaksu. Vee kallis hind linnades ärgitas vett kokku hoidma nii tööstusi kui elanikke.

Eutrofeerumine (vee rikastamine toitainetega) põhjustab sageli vee kvaliteedi langust.

Eutrofeerumine toimub loomuliku teel või kunstlike saasteainete sattumisel veekogudesse. Põllumajanduskemikaalid, reovesi, tööstuslik ja elanike reovesi võivad sisaldada orgaanilisi komponente, lämmastikku ja/või fosforit, mis kõik soodustavad eutrofeerumist. Orgaaniliste ainete, lämmastiku ja fosfori kontsentratsioon Eesti jõgedes on alanenud 1990ndate aastate keskpaigast alates. Seda ilmselt tänu veepuhastusseadmete täiustamisele ja põllumajandusliku ning tööstusliku tootmise vähenemisele. Jõgede vee kvaliteedi tase ületab vaid veidi reostamata jõe taset [Roosmaa, Ü., 1998].

Tabel 35. Lämmastiku, fosfori ja kaaliumi imbumine pinnasesse eri väetistega 2002. a [Allikas: Statistikaamet]

Väetise liik	2002
Väetised kokku	
Väetised, tonnides	50 807
Lämmastik, tonnides	25 566
Lämmastik, kg/ha	65
Fosfor, tonnides	7 166
Fosfor, kg/ha	18
Kaalium, tonnides	18 075
Kaalium, kg/ha	46
Mineraalväetised	

Mineraalväetised, tonnides	27 007
Lämmastik, tonnides	16 700
Lämmastik, kg/ha	48
Fosfor, tonnides	4 015
Fosfor, kg/ha	12
Kaalium, tonnides	6 292
Kaalium, kg/ha	78
Orgaanilised väetised	
Väetised, tonnides	23 800
Lämmastik, tonnides	8 866
Lämmastik, kg/ha	191
Fosfor, tonnides	3 151
Fosfor, kg/ha	68
Kaalium, tonnides	11 783
Kaalium, kg/ha	254
Märkus: Lämmastiku, fosfori ja kaaliumi imbumine pinnasesse orgaaniliste väetistega on hinnanguline. Kordusandmed 09.09.2003.	

9.1.3. Põllumajandus ja õhu (atmosfääri) kaitse

Hapestumise peamiseks põhjuseks on vääveldioksiidi ja lämmastikoksiidide vabanemine atmosfääri. Need lagunevad vihmavees ja tungivad maasse happelihmadena. Väävli ja lämmastikoksiidide peamiseks allikateks on tööstus ja energiatootmine ning oksiide vabaneb ka transpordist. Peamised saasteallikad Eestis olid järgnevad tööstusharud: tööstus (69,7%), ehitusmaterjalide tööstus (6,6%) ja põlevkivitööstus (4,5%). Saastajate hulk ehitusmaterjalide tööstusest vähenes aastail 1994-1996 ligikaudu 300%, aga energiatootmises 1996. a suurenes. Aastail 1990-1996 vähenes SO₂ emissioon 50,9%, NO_x emissioon 27,9% ja tahkete osakeste emissioon 63,2%.

Õhu saastumist mõõdetakse mitmes Eesti suuremas linnas ja võrreldakse lühiajalisi maksimaalseid tulemusi. NO_x saaste tuleneb peamiselt liiklusest, aga SO₂ saaste peamiselt tööstusest statsionaarsetest allikatest. Hapestumine ehk happelihmad ei ole kõige teravam keskkonnaprobleem Eestis, siiski on happeline sadestus ja tolmu probleemiks Eesti kirdeosas Kunda linnas. Põllumajandus ei põhjusta Eestis olulist õhusaastust [Roosmaa, Ü., 1998]. Tabelis 36 on näidatud õhu saastumist statsionaarsetest allikatest.

Tabel 36. Õhu saastumine statsionaarsetest allikates põllumajanduses [Allikas: Eesti Statistikaamet 2002]

	2002				
	Lämmastik- oksiidid	Väävel- dioksiid	Süsinik- oksiid	Tahked osakesed	Lenduvad orgaanilised osakesed
Põllumajandus, jahindus ja nendega seotud tegevused	62,05	328,22	631,8	521,78	853,36
Ühik:tonn					

Eesti Statistikaameti andmete kohaselt oli 2002. a suurim lämmastikoksiidi hulk Ida-Viru maakonnas (36,670 tonni), Tartu maakonnas (9,220 tonni) ja Viljandi maakonnas (6,800 tonni). Vääveldioksiidi kasutati aastal 2002 põllumajanduses peamiselt Ida-Viru maakonnas (297,050 tonni) ja Viljandi maakonnas (16,800 tonni). Suurim kogus süsinikoksiidi kasutati Ida-Viru maakonnas (590,180 tonni) ja Tartu maakonnas (10,080 tonni). Lenduvaid orgaanilisi osakesi leidis 2002. a kõige enam Viljandi maakonnas (851,860 tonni).

9.1.4. Põllumajanduse mõjutused maastikule

Eesti maastikke võib jaotada põllumajandus-, linna- ja looduslikeks maastikeks. Eestis on suur osa loodusmaastikel, mis sisaldavad metsi, rannikualasid ja rabamaastikke. Samuti on inimese kujundatud maastikke, mis koosnevad põldudest, linnadest ja kaevandustest. Elu edasiareng avaldab mõju just Eesti loodusmaastikele. Siiski võib märkida, et ehituste all olev maa Eestis on väike, võrreldes teiste Euroopa riikidega. Ülevaadete tulemustest selgub, et haritava maa pindala Eestis vähenes aastail 1990-1995, sest põllumajandustootmine vähenes iseseisvuse esimestel aastatel [Roosmaa, Ü., 1998].

Maastikku ei mõjuta üksnes põllumajandus. Teiseks oluliseks mõjutajaks on maavarade kaevandamine. Eestis on alates põlevkivivarude avastamisest kaevandatud ligikaudu 887 miljonit tonni põlevkivi. Kõigi suurem oli tootmine 1980. aastal – 31,1 miljonit tonni. Aastal 1996 kaevandati 14,7 tonni, millest 7,8 miljonit tonni maa-alustes kaevandustes ja 6,9 miljonit tonni lahtistes karjäärides. Veel 212 hektarit maad kahjustati 1996. a karjääride loomisega, kuid samal ajal rekultiveeriti 273 hektarit. Taastamata on 1450 ha (13,9%) kahjustatud maad.

Eesti rikkalikud turbavarud ulatuvad ligikaudu 1590 miljoni tonnini. Eestis on turvast kasutatud sadu aastaid, nii kütte kui ka väetisena. Turvas loetakse taastuvaks maavaraks, kui eksploateerimisaste ei ületa taastootmist. 1996. a kaevandati 1124 tuhat tonni turvast. See jääb allapoole kehtestatud normi piiri ja kaevandamist loetakse seega jätkusuutlikuks [Roosmaa, Ü., 1998].

9.1.5 Põllumajandus ja bioloogiline liigirikkus

Bioloogiline liigirikkus on Eestis hästi säilinud ja moodustab väga olulise loodusliku väärtuse mitte ainult riigi, vaid kogu regiooni jaoks. Looduslike koosluste mitmekesisus on Eesti suurim eelis, võrreldes ulatusliku ja intensiivse põllumajandusega maadega. Selle eelise kasutamine agrokoosluste mitmekesistamiseks on põllumajanduse säästva arengu peamiseks eeltingimuseks. See võimaldab kasulike putukate arvukuse kasvu ja soodustab taimede tolmlenemist. Mitmekesistamise tulemusel tõuseb nii kultuurtaimede kui ka looduslike taimede produktiivsus, mis on peamiseks eesmärgiks nii looduses kui ka säästvas põllumajanduses [Martin, A-J., Mänd, M., jt. 1995].

Eesti on bioloogiliselt mitmekesine, olles koduks suurele hulgale looduslikele liikidele. Siin elavad ja edenevad paljud ohustatud liigid, näiteks karu, ilves, hallhani ja kimalane. Kaitstud isendite hulgas on 210 liiki taimi, 30 seeneliiki ja 299 loomaliiki. Kümme Eestis leiduvat isendit on kantud ka Rahvusvahelise Looduskaitse Liidu (IUCN) Punasesse Raamatusse [Roosmaa, Ü., 1998].

9.1.6. Keskkonna degradatsiooni mõju põllumajandusele

Põllumajandusliku maa kasutamise vähenemisega seoses tuleb pöörata tähelepanu mittepõllumajandusliku maa kasutamisele (metsad, puhkealad, jäätmete ladustamine, metsiku looduse säilitamine, looduskaitsealad). Eestis on üks kolmandik haritavast maast kuivendatud. Nõukogude aja lõpul saadi üle poole põllusaagist kuivendatud maadelt. Seoses üleminekuraskustega viimase 7-10 aasta jooksul ei ole teostatud kuivendussüsteemide hooldust ega remonti. Selle tulemusel on kuivendussüsteemide funktsioneerimisvõime vähenenud ja kuivendatud maade veerežiim muutunud sarnaseks kuivenduseelsega. Põldudel, mis vajavad kunstlikku drenaaži, on loodusliku veerežiimi taastumine kaasa toonud rabastumisprotsessi ja keskmise saagikuse vähenemise. Saagikus võib aja jooksul veelgi väheneda ja varem või hiljem saavutada vastuvõtmatu taseme. Saagikuse vähenemine sõltub ilmselt pinnase looduslikust drenaažieelsest soostumise tasemest [Soovik, E., Tomson, H., jt 1995].

Maa-alasid, mis olid algselt kuivendatud drenaažitorudega, kuid nüüd soostumas, saab kasutada peamiselt karjamaade või metsana ilma suuremaid kulutusi tegemata.

Maaharimise ja loomapidamise järjepidevus ning harmooniline arendamine on kõige olulisemad eeltingimused põllumajanduse tasakaalustatud arenguks Eesti kliimatingimusi ja pinnast arvestades. Kahjuks sunnitakse paljusid tootjaid turumajanduse tingimustes spetsialiseeruma teraviljakasvatusele, viljeldes vaid väheseid teravilja liike. Teravilja monokultuurid ja sõnnikupuudus vähendavad huumuse

sisaldust pinnases. Teravilja monokultuuride kasvatamisest põhjustatud keskmine aastane huumusevarude vähenemine on umbes üks tonn hektari kohta keskmise koostisega pinnases [Vipper, H., Lauringson, E., jt 1995].

9.1.7 Üleriigiliste keskkonnaorganisatsioonide ja -seltside tähtsus keskkonna- poliitikale

Säästva arengu idee oli Eestis populaarne 1980ndate aastate lõpus. See oli vastupanuks totalitaarsele Nõukogude süsteemile, eesmärgiga kaitsta Eesti loodust, kultuuri ja inimesi. Kõige populaarsem oli tol ajal keskkonna-alane Roheline Liikumine. Hiljem toimus lahkumine ja osa inimesi kontsentreerus looduse kaitsele, teine osa poliitilistele, sotsiaalsetele ja majandusprobleemidele.

Eesti valitsusvälistel organisatsioonidel on pikk ajalugu ja nad on mänginud olulist rolli rahvuse arengus. Vanim neist, Eesti Naturalistide Selts, loodi juba 1853. a. Seltsi üldkoosolekul 1879. a algatas akadeemik G. Helmersen mõtte kaitsta Eesti loodusobjekte. Tartu Üliõpilaste Looduskaitse Ring (1958) on aktiivselt propageerinud keskkonnaharidust Tartu kahes ülikoolis. Eesti Roheline Liikumine (1988) oli esimene tegutsev rahvusvaheline valitsusväline organisatsioon Eestis.

Eesti Loodusfond (1991) tegutseb Ülemaailmse Loodusfondi partnerorganisatsioonina, peamiseks tegevusalaks looduskaitseprojektide rahastamine ja tegevus välitöödel Eesti looduse bioloogilise liigirohkuse säilitamisel.

Veel mitmeid organisatsioone tegeleb Eestis keskkonnaküsimustega, näiteks Balti Rahvusparkide Ühendus, Bioloogia- ja Geograafiaõpetajate Selts, Eesti Kaitstud Alade Ühing, Eesti Looduse Konserveerimise Selts, Eesti Metsnike Selts, keskkonnaklubi "Scarabeus" ja teisi [Roosmaa, Ü., 1998].

Põllumajandus- ja keskkonnaküsimustega tegelevad ka mitmed valitsusvälised organisatsioonid. Neli peamist on Eesti Talunike Liit, Põllumajandustootjate Ühendus, Eesti Biodünaamika Selts ja Eesti Roheline Liikumine. Ainut üks neist tegeleb mahepõllumajandusega - Eesti Biodünaamika Selts, mis loodi 1989. a.

10. Õnnetuskindlustussüsteem Eestis

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlustus on integreeritud tervisekindlustuse (ajutise töövõime kaotuse korral) ja pensionikindlustuse (töövõime püsiva kaotuse korral) skeemidesse.

Tervisekindlustussüsteem

Tervisekindlustusamet asub Sotsiaalministeeriumi valitsusalas. Ameti ülesanneteks on riiklike pensionide, toetuste ja kompensatsioonide määramine ja maksmine kohalike omavalitsuste kaudu, finantsmaksete kõikide taotluste analüüs ja planeerimine ning ettepanekute tegemine vastava seadusandluse täiustamiseks. Sotsiaalkindlustusamet tegeleb ka tööõnnetuse korral kompensatsioonide määramisega. Eesti Haigekassa [<http://www.haigekassa.ee>] katab põhimõtteliselt kõik haiguskulud, isegi kui õnnetus on põhjustatud töökohal leiduvatest ohuteguritest. Praegusel hetkel ei ole teist lahendust tööõnnetuste ja kutsehaigustega seotud kulutuste kompenseerimisele Eestis.

Töövõime kaotus on täielik (100%), kui töötajal tekib haiguse või õnnetuse tagajärjel tõsine funktsionaalne kahjustus, mis ei võimalda tal tööd tehes elatist teenida. Töövõime kaotus on osaline (10-90%), kui töötaja on võimeline töötama, aga haiguse või tööõnnetuse tagajärjel ei suuda ta tööd teha mahus, mis vastab üldiselt kehtestatud tööaja standardile.

Õigus töövõimetuspensionile on isikul, kes on vähemalt 16-aastane ja kes on tunnistatud püsivalt töövõimetuks 40-100% töövõime kaotuse korral. Töövõime püsiva kaotuse korral tööõnnetuse või kutsehaiguse tulemusena, määratakse töövõimetuspension ilma tööstaaži nõudeta.

Eestis on käesoleval ajal tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus vabatahtlik. Võimalik, et see on üks põhjusi, miks Eestis esineb tööõnnetuste ja kutsehaiguste alaregistreerimine. Neid lünki saaks täita kohustusliku kindlustuse sisseseadmisega.

Haigekassa sõlmib lepingud kõikide arstidega (välja arvatud tervishoiu arstid) ja määrab kulude eeldatava eelarve. Kuna lepinguid on piiratud arv, siis ei ole kõiki teenuseid võimalik alati saada ja tuleb pöörduda erasektori poole.

Haigekassa tegevus

Haigekassa peab tervisekindlustushüvitiste osutamiseks tagama tervisekindlustusraha efektiivse ja sihipärase kasutamise, täitma Eesti tervisekindlustusseadusest ja teistest seadusesätetest tulenevaid ülesandeid, hooldama tervisekindlustushüvitiste määramiseks vajalikke andmebaase ja täitma teisi seadusest tulenevaid ülesandeid, kontrollima Haigekassa poolt osaliselt või täielikult hüvitatud teenuste kvaliteeti ja vajalikkust.

Kutsehaiguste ja Töötervishoiu Keskuse juhataja dr Viive Pille arvamuse kohaselt on vajadus kindlustussüsteemi täiustamiseks ja arendamiseks olemas. Mõned Eesti kindlustussüsteemi vajakajäämised on järgnevad:

- Eesmärk on finantseerida juba tekkinud tervisehäireid või vigastusi, aga mitte ennetustööd.
- Töötervishoiu probleeme lahendatakse kohtus juristi kaasabil.
- Tööandjad eelistavad ignoreerida tööst põhjustatud terviseriske.
- Tööandjail puudub motivatsioon töötingimusi hinnata ja parandada.
- Tööandjatel puudub teadlikkus potentsiaalsetest terviseohtudest töökohtadel.
- Enamik töötajatest ei ole huvitatud kutsehaiguse diagnoosimisest töökoha kaotuse suure riski tõttu. On väga vähe võimalusi kutsehaigusega töötaja tööalaseks rehabilitatsiooniks, ümberõppeks või uue töökoha leidmiseks. Tööpuuduse kõrge taseme ja ebakindla sotsiaalmajandusliku olukorra tõttu Eestis soovivad töötajad sageli varjata tööga seotud tervisehäireid tööandja eest hirmust kaotada töökoht. Töötajad on motiveeritud töötama nii kaua kui vähegi võimalik, sest Haigekassa kompenseerib ainult tõsiseid tervisekahjustusi nagu üld- ja kutsehaiguste puhul, vastavalt Sotsiaalkindlustusameti (VEK) poolt kinnitatud töövõime kaotuse protsendile.

- Tervishoiu teenused ei sisalda raviteenuseid.
- Palju töötajad loobuvad kutsehaiguse kompenseerimise nõudest kõrgete kohtukulude ja ebapiisava õigusliku abi tõttu. Keskmine kohtuasi kestab 2-4 aastat. Mitu patsienti on surnud pikaleveninud kohtuprotsesside jooksul.

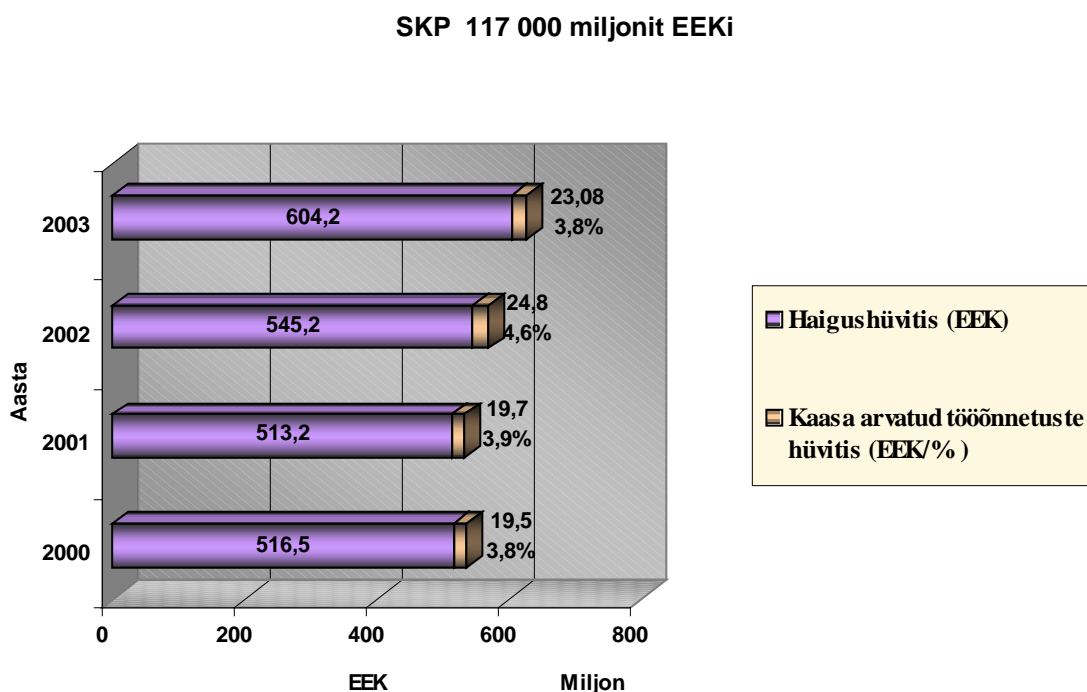
11. Töötajate tervisega seotud sotsiaalne ja majanduslik kahju Eestis

Töötajate tervisega seotud sotsiaalne ja majanduslik kahju Eestis aastail 2001-2003 on näidatud Joonisel 14. Me näeme kergelt tõusvat trendi rahasummas, mida on välja makstud viimaste aastate haiguspäevade eest. Samuti on tõusev tööõnnetuste eest väljamakstud kompensatsioonide osa.

2003. a teostati Eestis 9760 esmast ja 28 932 korduvat püsiva töövõimetuse ekspertiisi [Andmed Sotsiaalkindlustusametist]. Vastavalt tööõnnetuste kahjude kalkulatsioonimudelile oli Eestis ühe tööõnnetuse kogukahju 12 251 EEK (785 eurot).

Joonis 14. Sotsiaalsed ja majanduslikud kahjud Eestis aastail 2001-2003

[Allikas: Sotsiaalministeerium, Keskhaigekassa, Sotsiaalkindlustusamet, Statistikaamet
<http://osh.sm.ee/statistics/smkulud.htm>]

Tabel 37. Tööõnnetused ja haiguspäevad Eestis 2002. aastal. [Allikas: Sotsiaalministeerium, <http://osh.sm.ee/statistics/state.htm>]

	Eesti
Tööhõive	0,6 miljonit
Tööõnnetused	403
1000 töötaja kohta	6,72
Surmaga lõppenud õnnetused (%)	0,97%
Haiguspäevi ühe õnnetuse kohta	43

12. Eesti põllumajanduse töötervishoiu ja tööohutuse SWOT analüüs

Töötervishoiu ja tööohutuse probleeme käsitledes on vaja kahte tüüpi informatsiooni:

1. probleemi tehniline iseloomustus
2. konteksti kirjeldus, milles probleem eksisteerib.

Kontekst on kogum asjaolusid või fakte, mis ümbritsevad kindlat sündmust või situatsiooni. Kõik probleemi ümber olevad asjaolud mõjutavad konkreetset situatsiooni mitmel viisil. Teiste sõnadega, spetsiifilised töötervishoiu probleemid esinevad eri kontekstides, mida peab arvestama probleemide lahenduste planeerimisel ja ellurakendamisel.

SWOT analüüs on väga tõhus Eesti töötervishoiu praeguse olukorra hindamisel. Analüüsi teostasid rühm talunikke ja eksperte töötervishoiu ja tööohutuse põllumajandusvõrgustiku seminaril. Analüüsi tulemused on järgnevad:

Plussid	Miinused
- Olemasolev töötervishoiu alane infomaterjal (juhendid, teabelehed jne.)	- Puudujäägid seadusandluses (puuduvad piirväärtused mõnede ohtlike ainete ohutegurite kohta töökeskkonnas; standardite ja juhendmaterjalide puudumine farmides töötamise kohta).
- Seadusandlus töötervishoiu ja tööohutuse kohta.	- Talunikel on võimatu võtta puhkust ja vabu päevi. Eesti talunikud peavad töötama ka siis, kui mõni pereliige on haige. Puuduvad asendustöötajad.
- Efektne inspekteerimissüsteem. Tööinspeksioon teostab riiklikku järelevalvet töökeskkonna ja -suhete seaduslikele nõuetele vastavuse kohta.	- Tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlustusseaduse puudumine. (Talunikul ei ole motivatsiooni minna töötervishoiuarsti juurde, et diagnoosida kutsehaigust). Töötervishoiu arsti ja teiste töötervishoiu spetsialistide konsultatsioonid on tasulised ja kallid, seega talupidaja ja tema pereliikmed loobuvad töötervishoiu alastest teenustest.
- Võimalus töötervishoiu ja tööohutuse valdkonna edasiseks arenguks. Mitmed organisatsioonid ja eraettevõtted korraldavad töötervishoiu alaseid kursusi (Harjumaa Talunike Liit, Tartumaa Talunike Liit ja eraettevõtted).	- Töötervishoiu teenustest loobuvad eelkõige väikeettevõtted. Puudub riigi osalus töötervishoius (riigi rahaline toetus).
- On alustatud diskussioone töötervishoiu ja tööohutuse probleemidest.	- Juhendite ja teabelehtede raske kättesaadavus põllumajanduses.
- Küsimustik töökeskkonna töötingimuste hindamiseks.	
- Mõned aktiivsed talunike ühendused (Liit ja Ühendus) ja meedia (raadio, ajalehed, ajakirjad, Aastavakk - talunike aastaraamat) edastavad töötervishoiu informatsiooni.	
- Töötervishoiu alane põllumajandusvõrgustikja internet.	

Võimalused	Ohud
- Tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlustuse seaduse rakendumine.	- Tööjõud lahkub Euroopa Liidu liikmesmaadesse, kui talutöötajate palk ei tõuse.
- Seadusandluse täiustamine (Tervishoiu ja tööohutuse seadus) ja töökeskkonna ohutegurite piirväärtuste täiendamine.	- Keeruline bürokratlik asjaajamine Euroopa Liidu riikides.
- Põllumajandustehnoloogia arendamine Euroopa Liidu finantstoetuste abil.	- Tervishoiu alase põllumajandusvõrgustiku tulevik on defineerimata ja hägune.
- Tervishoiualase võrgustiku kui infoallika arendamine põllumajanduses. Info levitamise paranemine põllumeestele mõeldud internetilehekülgede ja publikatsioonide abil. Samuti info jagamine põllumajandustöötajate terviseohtude, tööõnnetuste ja kutsehaiguste kohta.	- Talunike, töandjate ja töövõtjate vahelised suhted.
- Õppimine Euroopa Liidu liikmesriikide põllumajanduskoolides.	- Poliitilise tahte puudumine täita ELi tervishoiu ja -ohutuse nõudeid põllumajanduses.
- Tervishoiu alane väljaõpe ja haridus Eesti koolides.	- Talunike ebapiisavad oskused taotlema ELi finantsabi ja rakendada tervishoiu alaseid teadmisi farmides.
- Informatiivsed materjalid ja näitlikud õppevahendid kutsekoolides.	- Üldiselt muutub maainimeste tervis viletsamaks. Demograafiline areng maal toimub vananemise suunas.
- Talunike teadlikkuse tõstmine tervishoiu ja -ohutuse alal põllumajanduses juhendite ja teabelehtede koostamise abil (vajadus finantsabi järele).	- Tööõnnetuste ja kutsehaiguste sundkindlustuse seaduse rakendamine võib kaasa tuua üle jõu käivaid kulutusi väiketaluks.
- Riiklik toetus tervishoiu ja tööohutuse projektide teostamisele põllumajanduses.	- Ainus võimalus ELi fondidest raha taotlema käib koos omafinantseeringu nõudega.
- Riigi toetuse võimalus väikeettevõtetele tervishoiu teenuste ostmiseks, taludes riskianalüüsi ja talutöötajate tervise-kontrolli teostamiseks.	

SWOT analüüsi tulemused on olulised. Plussid ja miinused on seotud sisetingimustega ja eriti Eesti maapiirkondadega. Võimalused ja ohud on seotud välistingimustega, mida ei saa otseselt mõjutada, aga mida tuleb arvestada sobivate strateegiatega kujundamisel.

Eesti põllumajanduse tervishoiu plussid ja miinuseid toetavad ka Tartu Tööinspektsiooni tööinspektori Raivo Otti andmed [Otti, R., 2003], mille kohaselt tervishoiu põhiprobleemideks põllumajanduses on puudujäägid seadusandluses ja süsteemis, mis ei võimalda talunikel puhata, talunike motivatsioonipuudus tegelda taludes tervishoiu küsimustega ja vanad põllumajandusmasinad, eriti väiketaluks.

Talupidajate arvamuste kohaselt olid Eesti põllumajanduse tervishoiu alased prioriteedid järgnevad:

- Tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlustuse seaduse ja talunike sotsiaalkindlustuse ja stabiilsuse puudumine.
- Riigi osaluse puudumine tervishoius (Riiklik rahaline toetus erinevatele tervishoiu projektidele põllumajanduses).
- Talunike vähene teadlikkus töökeskkonna ja tööga seotud ohutegurite riiklikust poliitikast ning tervishoiust.
- Tervishoiu alase teadustöö puudumine Eesti põllumajanduses. Liiga vähe on teadmisi töötingimustest Eesti põllumajanduses.
- Poliitika ja seadusandluse puudumine, mis võimaldaks talunikel saada puhkust ja puhkepäevi.
- Talunikele on vaja tervishoiu alast koolitust ja informatsiooni jagamist.

13. Tervishoiu ja tööohutuse sektoraalne võrgustik Eesti põllumajanduses

Erialased võrgustikud on kaasaegsed struktuurid organisatsioonide võimaluste ühendamiseks kogu riigis ja nende efektiivseks kasutamiseks. Sotsiaalministeerium, Tervishoiu Keskus, Tartumaa Põllumeeste Liit ja Soome Tervishoiu Instituut organiseerisid 2003. a seminari Eesti põllumajanduse tervishoiu ja tööohutuse sektoraalse võrgustiku loomiseks.

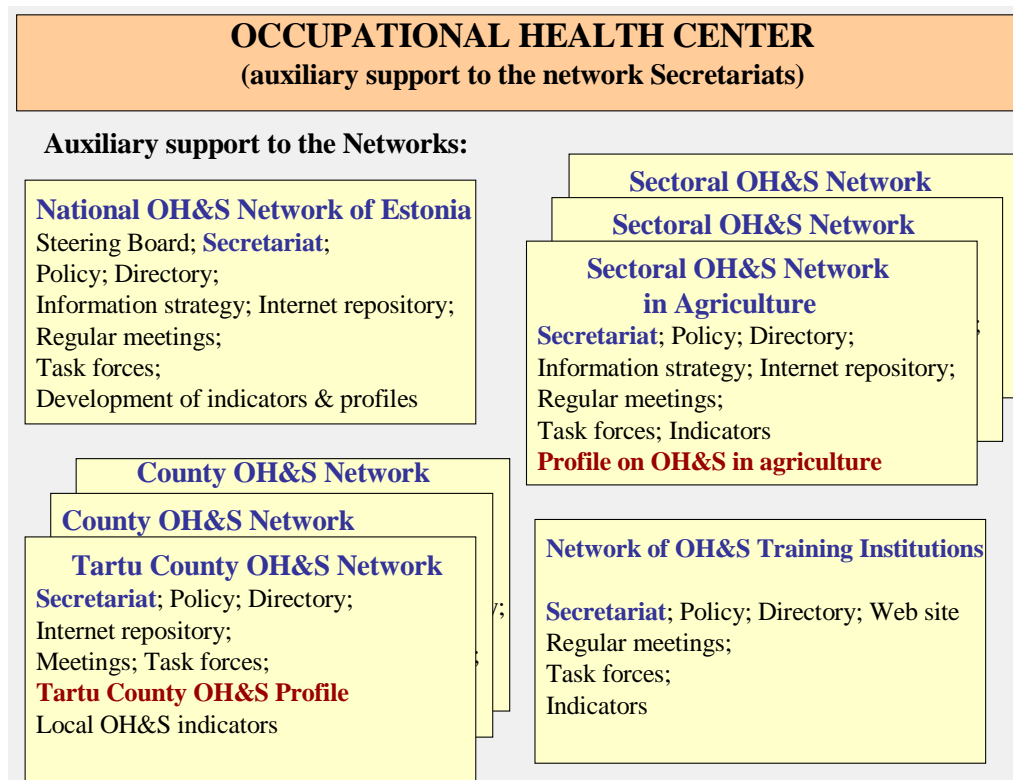
Võrgustiku eesmärk on luua süsteem, mis ületab organisatsioonide piirid ja annab võimaluse liikmetevaheliseks dialoogiks, ühendab organisatsioonide tervishoiu alased võimed ja pakub jagatavat infrastruktuuri, et kombineerida informatsiooni jaotamise kanaleid võrgustiku liikmete vahel. Võrgustikule lisab väärtust informatsiooni sidumine infoahelateks teiste organisatsioonide jaoks. Seega on võrgustik struktuur, mis seob organisatsioonid ja nende eksperdid teiste organisatsioonide ja ekspertidega, mis tähendab koostööd laiemas mõistes. Võrgustiku vajalikud tööriistad on arvutid ja internet, aga võrgustiku suurim väärtus on suhted organisatsioonide ja üksikisikute tasemel.

Jooniselt on näha, kuidas Eesti põllumajanduse sektoraalne võrgustik on seotud teiste tervishoiu võrgustikega Eestis.

Eesti põllumajanduse sektoraalse võrgustiku asutamisseminar toimus 2003. a juunis Tartus. Seminaril osalesid järgnevad organisatsioonid:

- Sotsiaalministeerium
- Tervishoiu Keskus
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
- Eesti Taimetoodangu Inspeksioon
- Eesti Toiduainete ja Maatöötajate Keskliit
- Tartumaa Tööinspeksioon
- Tartu Maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiu osakond
- Tartu Ülikool
- Tartumaa Põllumeeste Liit
- Pärnumaa Põllumeeste Liit
- Harjumaa Põllumeeste Liit
- Raplamaa Põllumeeste Liit
- OÜ Selja
- Peri POÜ
- Ida-Virumaa Põllumajandustootjate Liit
- Eesti Erametsade Omanikud

Joonis 16. Eesti põllumajanduse sektoraalse töötervishoiu võrgustiku asend teiste töötervishoiu võrgustike suhtes

Seminaril võeti vastu võrgustiku poliitika printsiibid ja määrati võrgustiku sekretariaat. Sekretariaadi koosseisus on eksperdid Sotsiaalministeeriumist, Töötervishoiu Keskusest ja Tartumaa Põllumeeste Liidust. Sektoraalne võrgustik on detsentraliseeritud, võrdväärsel alustel põhinev struktuur, millel on samad teguvusprintsiibid kui töötervishoiu riiklikul võrgustikul. Esmatähtsad küsimused on informatsiooni haldamine ja infostrateegia arendamine. Sektoraalse võrgustiku eesmärk on pakkuda informatsiooni kõigile sellel alal tegutsevatele isikutele ja neile, kellel on huvi töötervishoiu küsimuste vastu Eesti põllumajanduses.

Võrgustiku koduleheküljelt (<http://osh.sm.ee/systems/eesti-tootervishoid-pollu-majandus.htm>) saab linke liikmesorganisatsioonide kodulehekügedele ja nende informatsioonimaterjale. Infomaterjalid sisaldavad õigusakte, teabelehti, juhendeid, täismahus artikleid ja teisi publikatsioone. Kodulehele on lisatud ka Bilbao Agentuuri materjalid ja Eesti leheküljed, mis on seotud Bilbao Agentuuri võrgustikuga. [Joonis 17].

Joonis 17. Eesti põllumajanduse sektoraalse töötervishoiu alase võrgustiku kodulehekülg [<http://osh.sm.ee/systems/eesti-tootervishoid-pollu-majandus.htm>].

EESTI TÖÖTERTSHOID VÕRGUSTIK

P Õ L L U M A J A N D U S

õigusloome töötervishoiu teenused koolitusasutused riskianalüüs

Info:

- @ Põllu- ja Maamajanduslikku Informatsioonilevi Koordineeriv Keskus (PIKK)
- @ Võrgustiku "Eesti Töötervishoid" INFOSERVER

Võrgustikust:

- @ Võrgustiku loomise seminar 9-10.06.03
- @ Võrgustiku põhialused
- @ Informatsiooni levitamise strateegia
- @ Võrgustiku aadressraamat
- @ Ankeet võrgustikuga liitumiseks ...
- @ Võrgustiku sekretariaat

Lingid:

- @ Ajakiri "Eesti töötervishoid"
- @ Eesti-Soome töötervishoiuteenuste partnerlusprojekt 2003-2004
- @ Eesti-Soome partnerlusprojekt "Toetus Eesti töötervishoiusektorile 2000-2002"
- @ EL Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuuri infosüsteemi Eesti kodulehekülg
- @ Balti mere riikide vaheline TT&TO infosüsteemi Eesti kodulehekülg

Võrgustikus osalejad:

- @ Eesti Talupidajate Keskiit
 - Liikmesorganisatsioonid
 - Eesti Maanaiste Ühendus
- @ Eesti Põllumajandustootjate Keskiit
 - Liikmed
- @ Taimetoodangu Inspeksioon
- @ Veterinaar- ja toiduamet
- @ Põllumajandusministeerium
- @ Eesti Põllumajandustulikooll
- @ Tööinspeksioon
- @ Sotsiaalministeeriumi töökeskkonna üksus

Võrgustiku liikmete ülesandeks on informatsiooni kättesaadavaks tegemine internetis ja selle kaasajastamine. Võrgustiku kodulehe strateegia järgib töötervishoiu riikliku võrgustiku strateegiat (<http://osh.sm.ee/systems/estonian-network.htm>).

Samuti tuleb tugevdada traditsioonilisi infokanaleid, sest Internet ei ole veel kõigile talunikele kättesaadav. Kasulikud on praktilised ja lihtsad publikatsioonid: illustreeritud väljaanded, juhtumi kirjeldused, teabelehed, juhendid jne. Oluline on ohutus- ja tervisealase info levitamine, mis puutub taludes elavate laste ohutust.

Terve rida artikleid on juba ilmunud Maalehes, Postimehes, Maamajanduses ja Äripäevas (Äripäev: Töoga seotud nahahaigused); Maamajandus: Töötervishoid põllumajanduses; Maaleht: Töötervishoid põllumajanduses; Postimees: Töoga seotud stress). Info levitamise eesmärgiks on tõsta põllumajanduses töötavate inimeste üldist teadlikkust. Üheks võimaluseks info kättesaadavuse parandamisel on jaotada publikatsioone kõigile raamatukogudele. Olemasoleva kirjanduse register näitas, et põllumajanduses ei ole häid töötervishoiu alaseid materjale ning enamik materjale on vananenud. Soomekeelset niitmistööde ohutusjuhendite kogumikku tõlgitakse eesti keelde. Eesti Talunike Föderatsioonil, Tööinspeksioonil, PIKKil (Põllumajandusliku Informatsiooni Levitamise Koordineerimiskeskus, Põllumajandusministeerium) ja teistel organisatsioonidel on kohalikud struktuurid üle kogu maa. Need struktuurid sisaldavad ka kohalikke infoüksusi, mida peaks kasutama info levitamiseks. Üks töötervishoiu alase informatsiooni juhtimise strateegia eesmärke on tagada olemasolevate infrastruktuuride kasutamine.

Diskussioonid on näidanud, et töötervishoiu teenuste organiseerimisel põllumajanduses ei ole suuri probleeme suurtootjatele, sest nad järgivad Töötervishoiu Seadust ja neil on võimalused teenuseid osta ning korraldada töötajatele koolitust. Põhiprobleemiks on, kuidas aidata väiketalusid ja perefarme, kellel pole teadmisi tööga seotud ohtudest ega rahalisi võimalusi töötervishoiuga tegelemiseks.

Eesti põllumajanduse töötervishoiu võrgustiku poliitika

Eesti põllumajanduse töötervishoiu võrgustik loodi Eesti töötervishoiu võrgustiku alavõrgustikuna eesmärgiga koondada põllumajandusorganisatsioonid ja eraettevõtjad ühte infovahetussüsteemi. Võrgustiku põhiülesanded on info kogumine ja vahetamine organisatsioonide vahel, sihtrühmade varustamine teabega kehtiva seadusandluse ja organisatsioonide töötervishoiu nõuete kohta ning ohutu töökeskkonna loomine eesmärgiga kaitsta töötajate tervist.

Võrgustik on võrdsete partnerite, võrdsete omandiõigustega, iseseisvate liikmesorganisatsioonide ühendus. Kõik liikmed vastutavad internetilehekülgedel avaldatud info kvaliteedi ja usaldatavuse eest. Liikmete kodulehed moodustavad ühtse süsteemi, mis muudab info avalikuks ja kergesti kättesaadavaks kõigile asjast huvitatud isikutele.

Võrgustikul on valitud sekretariaat, kelle ülesandeks on organiseerida liikmete regulaarseid koosolekuid, suhelda liikmesorganisatsioonidega ja hallata võrgustiku aadressraamatut, kodulehte jne. Võrgustiku liikmed määravad võrgustiku poliitika ja strateegia ning otsustavad, mida teha infovahetuse arendamiseks. Kui vaja, soovib võrgustiku koosolek eelistada või levitada kasutajatele teatud tähtsamat infot. Iga liikmesorganisatsioon peab määrama kontaktisiku, kelle ülesandeks on suhelda teiste võrgustiku liikmete ja sekretariaadiga. Organisatsiooni info ja selle kaasajastamise eest vastutab kontaktisik.

Võrgustik arendab organisatsioonide koostööd horisontaalselt, väldib info dubleerimist ja ressursside killustamist ning võimaldab ressursse ökonoomselt kasutada. Võrgustiku abil on liikmeil võimalik suhelda võrdselt, paindlikult, läbipaistvalt ja kaasa aidata töötervishoiu tunnustamisele ühiskonnas, levitada olulist infot spetsialistidele ja ohutu töökeskkonna eest vastutavatele isikutele.

14. Töötervishoiu alane koolitus ja haridus – põllumajanduskoolid

Viimastel aastatel on enamik töökeskkonna alaseid uuringuid põllumajanduses keskendunud loomapidamisele ja tootmise suurendamisele. Vähe on informatsiooni talunike töötingimustest ja kutsehaigustest. Vaja oleks rohkem uuringuid, et saada üldine ülevaade töötervishoiu olukorrast taludes ja uurida töötervishoiu põhiprobleeme põllumajanduses. Oluline on hinnata talunike suhtumisi ja nende teadmisi tööga seotud ohtudest ning ennetusmeetmetest, määratleda talunike edaspidise koolituse ning selgitavate juhendite, õigusaktide ja eeskirjade vajadus. Üheks motiiviks spetsiaalse ülevaate koostamisel on ka asjaolu, et väga raske on hankida usaldusväärset infot töötervishoiu ja tööohutuse olukorrast põllumajanduses [Põllumajandusministeeriumi ülevaade 2002/2003].

Arenevas ühiskonnas on oluline anda kasvavale põlvkonnale väga hea haridus ja kindlustada kõrgetasemeline koolitus täiskasvanuile.

Koolitusvajadus on tihedalt seotud üldise arenguga. Tuleb arvesse võtta tegureid, mis tulenevad Euroopa Liiduga ühinemisest: rangemad nõudmised keskkonnale, kooskõla töötervishoiu nõuetega ning osalemine ELi abiprogrammides.

Eesti talunikel on väga raske võistelda ELi talunikega, kui neil ei ole vastavalt haridust. Kahjuks valib liiga vähe tudengeid oma erialaks põllumajanduse. Tiiu Ohvril, Eesti Põllumajandusülikooli majanduse, turunduse ja juhtimise magister, selgitab, et see on Eesti põllumajanduse arengu oluline probleem. Ta ütleb: "Kompetentsuse tase põllumajandustootmises tulevikus väheneb. Kui me ei hari oma inimesi, tunnevad nad tulevikus ennast põllumajandusaladel ebakindlana".

Põllumajandusõpinguid alustab igal aastal ainult 1/3 vajaminevaist tudengitest. See ei ole ainult Põllumajandusülikooli õppejõu Tiiu Ohvrili mure. SAPARD on põllumajandus-organisatsioon, mis loodi kõigis ELiga liituvates maades. Nad on koostanud Eesti maa-elu arengu programmi, milles väidetakse, et kui Eesti tahab säilitada ja arendada oma põllumajandust, on vaja võtta igal aastal vastu 500 põllumajandustudengit. Eelmisel aastal alustas õpinguid aga ainult 161 tudengit.

Enamik Eesti teismelisi ei huvitu põllumajanduslikest elukutsetest. Tuijo Kuuts, Kuremaa Põllumajandustehnikumi õppedirektor selgitab, et noored tahavad kiiresti rikkaks saada. Praegusel ajal ei tee elu talunikuna sind rikkaks. Põllumajandusministeeriumi andmetel moodustasid põllumajandustöötajate palgad ainult 57% keskmisest palgast. Eesti talunikel on majanduslikud probleemid, mis muudab väljavaate talunikuks saada vähem ahvatlevaks.

Teiseks probleemiks talunike õpetamisel on asjaolu, et osa õpilaste jaoks pole eriala prioriteediks. Viletsamate tulemustega õpilastel pole palju valikut ja nad valivad põllumajanduskooli seepärast, et ei saa kuhugi mujale sisse.

Tuijo Kuuts ütleb: "Ma ei usu, et kõik nendest hakkavad tulevikus põllumajanduses tööle" [Blom, L., 2001].

Teadustöö põllumajanduses

Põllumajandus on üks kõige ohtlikumaid tööstusharusid tööõnnetuste ja kutsehaiguste statistika kohaselt [Tööinspeksioon, 2003]. Põllumajanduskeskkonnas on palju tervisele ohtlike tegureid, nagu näiteks orgaaniline tolm, töökoormus ja tööasend, kemikaalid, füüsilised, bioloogilised ja ergonoomilised ohud ning psühholoogiline stress [D. Brune, 1997; S. Höglund, 1997]. Oluline on ohutegureid põllumajanduses ära tunda, et neid vältida või vähendada talutöötajate terviseriske.

Kahjuks ei ole Eesti põllumajanduses töötervishoiu uuringuid läbi viidud.

Tööinspeksiooni andmete kohaselt oli Eesti põllumajanduses 2002. aastal keskmiselt 362,2 tööõnnetust 100 000 töötaja kohta ja 58 kutsehaigestumist [Sotsiaalsektor arvudes, Sotsiaalministeerium, 2003]. Eesti integreerumine Euroopasse viimaste aastakümnete jooksul on üles tõstnud vajaduse uurida töötervishoiu probleeme lähtuvalt ohtudest ja terviseriskidest. Vähe on teada talunike ja nende perekondade töötingimustest, tööga seotud ohtudest ja terviseriskidest.

Üks esimesi uurimusi töötingimustest karjalaudas oli A. Pajumägi "Mikrokliima vabapidamisega külmlaudas" [Pajumägi, A., 2003]. Uurimus käsitleb mikrokliimat - temperatuuri, relatiivset niiskust, õhuringlust, valgustust, ammoniaagi kontsentratsiooni ja õhu liikumist 300 lüpsilehmaga puhkelatritega külmlaudas. Uuringu kohaselt vastasid sisemikrokliima tingimused soovitudele lehmalaudade kohta [Pajumägi, A., 2003].

Vajalikud on edaspidised uuringud, et saada ülevaadet töötervishoiu tegelikust olukorrast Eesti põllumajanduses ning iseloomustada terviseriske ja kokkupuudet ohuteguritega.

Viimase kümne aasta jooksul on muutused toimunud ka uurimissuundades. Riigi teadus- ja arendustööd organiseerib ja viib ellu Haridusministeerium. Innovatiivse poliitika rakendamisel on põhiroll Majandusministeeriumil. Iga ministeerium vastutab teadustöö organiseerimise ja arendamise eest oma valdkonnas, samuti riiklike teadustöö plaanide koostamise eest. Teadustöö keskuseks põllumajanduses on Eesti Põllumajandusülikool, kuhu on ühinenud varem iseseivad väiksemad instituudid. Põllumajandusülikoolis on kuus teaduskonda ja seitse iseseisvat instituuti. Ülikoolis töötab 311 teadlast, Põllumajandusministeeriumile alluvates uurimisinstituutides töötab 76 teadlast (keskmine vanus 54 aastat).

Teadustöö on koondunud ülikooli.

Põllumajandusministeeriumi alluvuses olevad teadusasutused on järgnevad:

Eesti Maaviljeluse Instituut (EMVI) <http://www.eria.ee/>

EMVI tegevusvaldkonda kuuluvad põllumajanduskultuuride kasvatamise, koristusjärgse töötlemise ja säilitamise alased alus- ja rakendusuuringud, arendustegevus ja innovatsioon ning põllumajandusmasinate katsetamine.

Jõgeva Sordiareetuse Instituut <http://www.jpbi.ee/>

Instituut tegeleb Eestis kasvatatavate põhiliste põllukultuuride (tera- ja kaunviljad, heintaimed, kartul, köögiviljad) sordiareetusega, registreeritud sortide säilitusaretusega ja algseemnekasvatusega ja geneetiliste ressursside säilitamisega.

Lisaks on veel mõned Eesti põllumajanduse uurimisasutused, nagu näiteks

Põllumajandusuuringute Keskus <http://www.pmk.agri.ee/>

Tegeleb hea põllumajanduspraktika uuringute ja arendustegevusega, põllumajanduskeskkonna seirega, innovatsiooniga, katsejaamade ja laboratooriumide võrgu administreerimisega.

Eesti Põllumajandusülikool <http://www.eau.ee/>

Eesti Põllumajandusülikooli missiooniks on tagada loodusressursside säästlik kasutamine ja edendada maaelu arengut. Arengukava näeb ette lisaks traditsioonilistele erialadele ka kõrgharidusega spetsialistide ettevalmistuse sellistel erialadel nagu maastiku planeerimine, keskkonnakaitse, taastuvate loodusressursside säästlik kasutamine, toidu kvaliteet ja ohutus, turism, maapiirkondade sotsiaal-majanduslik areng. Arengukava põhjal luuakse ülikooli uus struktuur. Kõik Põllumajandusülikooli erialad on akrediteeritud, mõned neist tingimisi (põllumajanduslikud inseneriteadused kõigil tasemetel, põllumajandusliku energeetika magistriõpe, doktoriõpe veemajanduse ja maainseneri erialadel). Õppimisvõimaluste kaasajastamiseks lisatakse igal aastal uusi aineid ja erialasid olemasolevatele ainetele ja erialadele. 1997. a alates saab kõrgharidust omandada ka kaugõppe teel, aga tudengid peavad sel juhul tasuma ise õppemaksu. Kõikide teaduskondade õppekavades on töötervishoiu ja -ohutuse õppeained nagu näiteks "Riskianalüüs ja ohutus töökeskkonnas". Tavaliselt on aine mahuks 20 tundi loenguid ja 20 tundi iseseisvat praktilist tööd.

Põllumajandusülikoolis on 6 teaduskonda:

- Agronoomiateaduskond <http://www.eau.ee/~agt/>
- Loomaarstiteaduskond <http://www.eau.ee/~lat/>
- Maainseneriteaduskond <http://www.eau.ee/~mit/>

- Majandus- ja sotsiaalteaduskond <http://www.eau.ee/3669>
- Metsandusteaduskond <http://www.eau.ee/~met/>
- Tehnikateaduskond <http://www.tehnika.eau.ee/>

Tehnikateaduskonnas on võimalik õppida ergonoomikat. Ergonoomika magistriõppesse saab astuda ainult pärast kolmeaastast bakalaureuseõpet ülikoolis. Magistriõpe kestab kaks aastat. 1998. a oli EPÜ Tehnikateaduskonnas 13 ergonoomikat õppivat tudengit, 1999. a 14 tudengit, 2000. aastal 13 tudengit, 2001. aastal 20 tudengit ja 2003. aastal 20 tudengit. Ergonoomika eriala lõpetas 2001. aastal 8 tudengit, 2002. aastal 10 tudengit ja 2003. aastal 7 tudengit. Järgmine magistriõpe ergonoomikas algab 2005. aastal.

Lisaks ergonoomikale on õppeprogrammis järgmised ained: töötervishoid ja tööohutus, tööõigus, ventilatsioonisüsteemid, töökeskkond ja ohutustehnika, riskianalüüs jt. Lisaks on teistel erialadel võimalik õppida mõningaid töötervishoiu ja -ohutusega seotud aineid, nagu näiteks riskianalüüs, töökeskkond ja ohutus.

Agrobiokeskus <http://www.eau.ee/~eabc/>

Agrobiokeskuse strateegilised eesmärgid on garanteerida veterinaarprobleemide iseseisev lahendamine loomade haiguste ennetamise teel ja osalemine rahvusvaheliste veterinaarküsimuste lahendamisel, nende hulgas ka rahvusvahelise kaubavahetuse küsimused. Prioriteetsed alad on vaktsiinide ja nende tehnoloogiate täiustamine, autogeensete vaktsiinide ja looduslike immuunmodulaatorite kasutamine.

Nakkushaigustest kuulub peatähelepanu zoonoosidele - uuritakse zoonootiliste infektsioonide transmissiooni teid ja patogeneesi molekulaarset identifikatsiooni.

Keskkonnakaitse Instituut <http://www.envinst.ee/>

Eesti Põllumajandusülikooli Keskkonnakaitse Instituut on õppe-, teadus- ja arendusasutus, mille tegevuse põhisuunad hõlmavad keskkonna- ja looduskaitset, loodusressursside säästlikku kasutamist ning meie elukeskkonna ja maastike loodustundliku kujundamise probleematikat.

Loomakasvatuse instituut <http://www.eau.ee/~lki/>

Eesti Põllumajandusülikooli Loomakasvatuse instituut on ainuke loomakasvatuse valdkonnas tegutsev teadus- ja arendusasutus Eestis. Instituudi üliõpilased õpivad mitmes eri teaduskonnas: loomade söötmise osakonnas, aretusosakonnas, väikeloomade ja linnukasvatuse osakonnas, keemiaosakonnas, kalakasvatuse osakonnas ja loomakasvatuse tehnoloogia osakonnas.

Töötervishoiu ja -ohutuse õpetus on lisatud õppeprogrammidesse, näiteks "Ohutus töökeskkonnas". Tavaliselt on 20 tundi loenguid ja 20 tundi iseseisvat praktilist tööd.

Põllumajandusloomade tervise valdkonnas on teostatud mitmeid teadusuuringuid [<http://www.eau.ee/~lki/>].

2001. a alates saab kõiki maaeluga seotud erialasid õppida **Türi Tehnika- ja Maamajanduskoolis** [<http://www.tyrikpk.tyri.ee/>], kaasa arvatud hobusekasvataja eriala. Õppimine koolis kestab 3 aastat ja õppeainete hulka kuulub ka töökeskkond. Koolis korraldatakse täiskasvanutele töötervishoiu ja -ohutuse kursusi.

15. Põllumajandusega tegelevad organisatsioonid ja infokanalid

Eesti põllumajanduse töötervishoiu ja -ohutuse alase info allikad

➤ Põllumajandusministeerium

Lai 39/41, 15056 Tallinn, Eesti. Tel: +372 6256107, faks: +372 6256200. E-post: pm@agri.ee
www.agri.ee

Põllumajandusministeeriumi valitsusalasse kuuluvad põllumajanduslik tootmine, toidu ohutus ja inspekteerimine, taimekaitse, veterinaarmeditsiin, põllumajandusloomade ja põllukultuuride aretus, põllukultuuride töötlemine ja põllumajandussaaduste turg, riiklike toidureservide administreerimine.

Ministeeriumi põhiülesandeks on nõustada Vabariigi Valitsust põllumajanduse ja maaelu küsimustes, teha kompetentseid ettepanekuid ja ellu viia maaelu arengu poliitikat. Põllumajandusministeerium koosneb mitmest osakonnast. Ministeeriumi struktuuri on kujutatud Joonisel 18.

Maaelu arengu osakond

Osakonnajuhataja	Krista	Kõiv	(372) 625 6172
	krista.koiv@agri.ee		
Osakonnajuhataja asetäitja	Reve	Lambur	(372) 625 6133
	reve.lambur@agri.ee		
Maaparanduse ja infrastruktuuri büroo juhataja	Mati	Tõnismäe	(372) 625 6149
	mati.tonismae@agri.ee		
Maaelu poliitika büroo juhataja	Riin	Saluveer	(372) 625 6128
	riin.saluveer@agri.ee		
Põllumajanduskeskkonna ja taastuvate ressursside büroo juhataja	Jüri	Rute	(372) 625 6187
	jyri.rute@agri.ee		
Teaduse, koolituse ja nõuande büroo juhataja	Ivari	Niinemäe	(372) 625 618
	ivari.niinemae@agri.ee		

Maaelu arengu osakond analüüsib maamajanduse arengut, elukeskkonda ja selle põhjal töötab välja arengukavasid ja valitsuse meetmeid ning koordineerib nende ellurakendamist. Osakonna kompetentsis on ka maaettevõtlus, maapiirkondade elukeskkond, infrastruktuur ja maaparandus, erametsandus ja kooperatiivsed ettevõtmised, teadustöö, koolitus ja nõustamine.

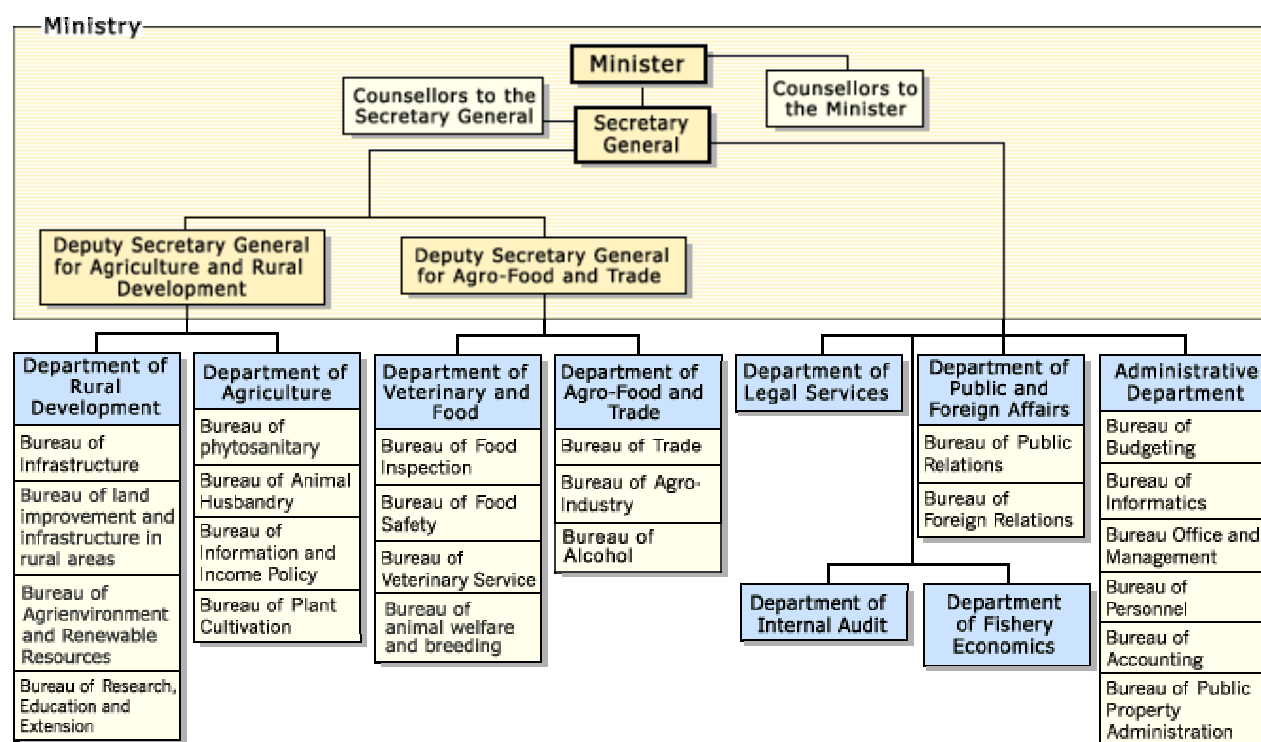
Põllumajandusosakond

Osakonnajuhataja	Mai	Talvik	(372) 625 6118
	mai.talvik@agri.ee		
Osakonnajuhataja asetäitja	Andres	Õunmaa	(372) 625 6139
	andres.ounmaa@agri.ee		
Füto-sanitaaria büroo juhataja	Tambet	Sova	(372) 625 6250
	tambet.sova@agri.ee		
Loomakasvatusbüroo juhataja	Liina	Jürgenson	(372) 625 6270
	liina.jyrgenson@agri.ee		
Põllumajanduse informatsiooni ja tulupoliitika büroo juhataja	Katrin	Puhm	(372) 625 121
	katrin.puhm@agri.ee		
Taimakasvatusbüroo juhataja	Jan-Roland	Raukas	(372) 625 6231
	roland.raukas@agri.ee		

Põllumajandusosakond analüüsib ja koordineerib arendustegevust põllumajandus-tootmise, taimekaitse, argokeemia, põllumajanduskeskkonna, tõu- ja taimearetuse, söödatootmise ja põllumajandustehnika valdkonnas, töötab välja vastavaid arengukavasid ja riiklikke meetmeid ning

juhhib nende ellurakendamist. Osakond juhhib riiklikke toidu- ja seemnetarvilija reserve ning osaleb maksude, hindade, konkurentsi ning riiklike toetuste poliitika kujundamisel põllumajanduses, samuti põllumajandusstatistika ning majandusarvestuse seire- ja analüüsisüsteemide väljatöötamisel.

Joonis 18. Põllumajandusministeeriumi administratiivne struktuur [Allikas: www.agri.ee].

Veterinaaria- ja toiduosakond

Osakonnajuhataja Hendrik Kuusk (372) 625 6142
hendrik.kuusk@agri.ee

Toidujärelevalve büroo Martin Minjajev (372) 625 6211
juhataja martin.minjajev@agri.ee

Toiduohutuse büroo juhataja Kairi Ringo (372) 625 6212
kairi.ringo@agri.ee

Loomakaitse ja tõuaretuse Sirje Jalakas (372) 625 6276
büroo juhataja sirje.jalakas@agri.ee

Veterinaartegevuse büroo Pille Tammemägi (372) 625 6231
juhataja pille.tammemagi@agri.ee

Veterinaaria- ja toiduosakond analüüsib ja koordineerib arengusuundi loomakaitse, toiduohutuse, kvaliteedi ja käitlemise valdkonnas; töötab välja vastavaid arengukavasid ja riiklikke meetmeid ning juhhib nende elluviimist. Osakond juhhib toidujärelevalvet ja väljastab impordilitsentse.

Kalamajandusosakond

Osakonnajuhataja Andres Jagor (372) 625 6117
andres.jagor@agri.ee

Osakonna põhiülesanneteks on organiseerida ja koordineerida kalanduse turustuskeskkonda, osaleda rahvusvahelises koostöös kalanduse alal, tuginedes riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud praktikale, osaleda kohustuste järelevalves, mis on kehtestatud kalanduse konventsioonide ja rahvusvaheliste lepingutega.

Jäneda Õppe- ja Nõuandekeskus

Jäneda, 73602 Järvamaa, Eesti. Tel: +384 9700, faks: +384 9701. E-post: onk@janeda.ee
<http://www.janeda.ee/>

Jäneda Õppe- ja Nõuandekeskus on riigiasutus, mis korraldab kursusi ja koolituspäevi, milles osaleb igal aastal ligi 1000 inimest – põllumajandustootjad, nõunikud, põllumajanduskoolide õpetajad jt. Keskus koostab ja annab välja trükitud info- ja nõustamismaterjale.

➤ **Sotsiaalministeerium**

Gonsiori 29, 15027 Tallinn, Eesti. Tel: +372 626 9301
Faks: +372 6992209. E-post: info@sm.ee www.sm.ee

Sotsiaalministeeriumi haldusalasse kuulub riigi sotsiaalsete plaanide kavandamine ja elluviimine, tervishoid ja rahva tervise kaitse, tööhõive, tööturg ja töökeskkond, sotsiaalkindlustus, sotsiaalhoolekanne, soolise võrdsuse edendamine ja vastavate seaduseelnõude ettevalmistamine. Lisaks sellele koordineerib Sotsiaalministeerium riiklikku järelevalvet tööhõive, tervishoiu ja tööohutuse seaduste täitmise üle. Reorganiseerimise tulemusena loodi 1. jaanuaril 2004. a ministeeriumi Töösakonna juurde Töökeskkonna Büroo <http://www.hot.ee/tkburoo/home.htm>

Tervishoiu ja tööohutusega tegelevate koolitusasutuste nimekiri on internetis Sotsiaalministeeriumi kodulehel: <http://osh.sm.ee/training/koolettev.htm>

➤ **Töertervishoiu Keskus**

Hiiu 42, 11619 Tallinn, Estonia Phone: +372 6707040, Fax: +372 6707042 e-mail: info@ttk.ee
www.ttk.ee

Töertervishoiu Keskuse peamised ülesanded on ellu viia töertervishoiu programme, anda eksperthinnanguid töertervishoiu küsimustes ja kutsehaiguste diagnoosimisel, organiseerida töertervishoiu arstide, töertervishoiu õdede ja teiste töertervishoiu spetsialistide koolitust, koguda, analüüsida ja levitada töertervishoiu alast informatsiooni, pidada tööst põhjustatud haiguste registrit.

Tervishoiutöötajate register asub Tervishoiuametis:

<http://www.tervishoiuamet.ee/>
<http://213.219.70.110/medreweb/index.php>

Litsenseeritud töertervishoiu teenuste osutajate register:

<http://www.ttk.ee/toomeditsiin/sisu/uut.htm>

Töertervishoiu spetsialistide register, kes võivad osutada töertervishoiu teenuseid:

<http://www.ttk.ee/toomeditsiin/sisu/ttsreg.htm>

Tööst põhjustatud haiguste register:

<http://www.ttk.ee/toomeditsiin/sisu/tph.htm>

➤ **Tööinspeksioon**

Estonia pst 5, 10143 Tallinn, Eesti, Tel: +372 6409081 Faks: 6409085 E-post: ti@ti.ee www.ti.ee

Tööinspeksiooni põhiülesandeks on teostada riiklikku järelevalvet töertervishoidu, tööohutust ja töösuhete reguleerivate õigusaktide täitmise üle töökeskkonnas, nõustada tööandjaid ja töötajaid ning uurida surmaga lõppenud ning raskeid tööõnnetusi ja kutsehaigusi. Tööinspeksioonil on 14 kohalikku inspeksiooni üle kogu Eesti ja peakontor Tallinnas. Praegu töötab Tööinspeksioonis 48 tööinspektorit, 14 kohalike inspeksioonide juhatajat ja 17 juristi, kes korraldavad riiklikku järelevalvet töökeskkonnas. Statistikaameti andmete kohaselt on Eestis 1809 tööandjat (ettevõtet) ühe tööinspektori kohta.

➤ **PIKK** www.pikk.ee

Põllumajandusteabe keskus, mis koordineerib põllumajandusliku teabe levitamist. Keskus loodi Põllumajandusministeeriumi poolt 2001. aastal.

Keskus kogub ja töötleb informatsiooni, mis on mõeldud maaelanikele (kaasa arvatud riiklik informatsioon). Info levitamisse on kaasatud rakendusteadlased, koolitajad, nõustamisteenistused, turu infosüsteem jne. Keskuse põhieesmärk on olla sidemeks riigi ja maaelanike vahel. Info liigub nõustajalt tootjale ja tootjalt nõustajale. Nõustamisteenistus on side teadustöö, riikliku informatsiooni ja tegevतालunike vahel, mille abil jõuab info talunikeni. Sama teed pidi jõuavad talunike ja maaelu probleemid riigiasutuste ja koolitajateni.

Nõustamisteenistus

Põllumajandustöötajate nõustamissüsteem kavandati 1996. aastal ja selle arendamine jätkub. 2000. aastal kasutas nõustamisteenuseid 2021 tootjat ja konsultantidega sõlmiti 2357 lepingut. Seminare korraldati 185 rühmale 5208 osalejaga. 1997. a alates on atesteeritud 183 põllumajandusnõustajat [Põllumajandusministeerium 2002]. Nõustamisteenuse eesmärk on aidata põllumajandustootjail leida informatsiooni kvaliteedi kohta ja edastada riiklikku infot ning infot Euroopa Liidu kohta.

Riigi roll on nõustamisteenistusi majutada ja finantseerida. Teenistuste arendusülesanneteks on arendada ja rakendada meetmeid, mis on kasulikud kogu ühiskonnale ning ette valmistada vajalike oskustega nõustajaid.

➤ Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

<http://www.pria.ee/>

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA) on EV Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus. PRIA ülesandeks on riiklike toetuste ning Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste andmise korraldamine, seadusega ettenähtud põllumajanduse riiklike registre ja muude andmekogude pidamine, nende andmete töötlemine ning analüüsimine.

➤ Jõudluskontrolli Keskus <http://www.reg.agri.ee/>

Jõudluskontrolli Keskus (JKK) on Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse kuuluv riigiasutus. JKK põhiülesandeks on loomakasvatustootmise efektiivistamine põllumajandusloomadele jõudluskontrolli teostamise ja toorpiima sõltumatu kontrolli abil.

➤ Veterinaar- ja Toiduamet

<http://www.vet.agri.ee/>

Veterinaar- ja Toiduamet on Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, millel on juhtimisfunktsioon ja mis korraldab veterinaariat, toiduohutust, turukorraldust, loomakaitset ja põllumajandusloomade aretust reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmist ja teostab nende nõuete täitmise üle riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses. Järelevalvet teostatakse elusloomade, tootjate ja toidutöötajate, kauplemise ja transpordi üle.

➤ Taimetoodangu Inspeksioon <http://www.plant.agri.ee/>

Taimetoodangu Inspeksiooni põhiülesandeks on riiklik järelevalve tollipiiril ning vabariigi territooriumil järgmistes valdkondades: kontroll taimede ja taimsete saaduste, nende tootmise ning sisseveo üle, seemnete ja taimse paljundusmaterjali sertifitseerimine ja kontroll, sortide registreerimine ja sordikaitse, riiklik järelevalve seemnete, taimse paljundusmaterjali, väetiste ja söötade tootmise, töötlemise, sisseveo ja turustamise üle, taimekaitsevahendite registreerimine ja järelevalve nende turustamise ning kasutamise üle, aiandustoodete kvaliteedinõuetele vastavuse kontroll tootmiskohas ja hulgikaubanduses ja riiklik järelevalve mahepõllumajandussaaduste tootmise üle talude tasandil.

➤ Põllumajandusuuringute Keskus <http://www.pmk.agri.ee/>

Põllumajandusuuringute Keskus (PMK) on riigiasutus Põllumajandusministeeriumi haldusalas. Keskus teenindab põllumajandustootjaid, teadusasutusi, valitsuse nõustamisorganisatsioone ja teisi kliente.

- **Laboratoorsed analüüsid:**

Taimse põllumajandustoodangu kvaliteedi määramine, taimekahjustajate diagnoosimine, taimekaitsevahendite jääkide ja saasteainete sisalduse määramine taimsetes ja loomsetes produktides ning mullas, põllumuldade agrokeemilised analüüsid, mikrobioloogilised analüüsid söötades ja taimses materjalis, seemnevilja kvaliteedi testimine.

- **Põldkatsete korraldamine:**

Põllumajandusuuringute Keskusel on välja arendatud tänapäevane laboratoorne baas, mis on võimeline teostama enamikku põllumajandussektoris vajalikest analüüsides seemnete, söötade, taimse põllumajandustoodangu s.h toiduainete kvaliteedi määramiseks, taimekahjustajate poolt põhjustatud nakkuste tuvastamiseks ja taimehaiguste diagnoosimiseks.

➤ **Eesti Lambakasvatajate Selts** <http://www.hot.ee/elas/>

Eesti Lambakasvatajate Selts on oma tegevuse algusest (1990. a) koordineerinud tegevust lambakasvatades, peamiselt tõuaretustöö organiseerimisel ja juhtimisel. Praeguse seisuga on Seltsil 240 liiget, kes kasutavad lammaste registreerimissüsteemi, mis sisaldab tõu valikut, lammaste registreerimist riiklikus registris, tõuaretusloomade müügi organiseerimist ja tootjate abistamist lambakasvatades, toitmist ja juhtimist. Antakse välja ka oma ajakirja Lammas ja Kits.

Eestis põhineb lambakasvatus ekstensiivsel või poolintensiivsel jsüsteemil. Karjatusperiood karjamaal on lühike, tavaliselt maist novembrini. Seega on pikaks talveks vaja lauta, kus lambad saaksid kaitset tuule ja lume eest. Lambalauda interjäär on tavaliselt lihtne ja talvine toit koosneb talus kasvatatud heinast, õlgedest, rukki- või odrapõhust.

➤ **Põllumajandusloomade aretuse ja turukorraldustoetuste järelevalve osakond** <http://www.breeding.ee>

2003. a 1. jaanuaril loodud osakonna ülesanneteks on:

põllumajandusloomade aretust ja turukorraldustoetuste ning kvaliteedinõuete vastavuse järelevalvet reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise järelevalve korraldamine ja teostamine; aretusühingu, jõudluskontrolli läbiviija, ohustatud tõu säilitaja tunnustamise korraldamine; bioloogilise mitmekesisuse ja geneetiliste ressursside säilitamise korraldamine; põllumajandusloomade aretuse ja turukorraldustoetuste järelevalvet reguleerivate seaduste ning õigusaktide eelnõude ettevalmistamisel osalemine.

Põllumajandusloomade aretuse ja turukorraldustoetuste järelevalve osakond teostab riiklikku järelevalvet ning korraldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alusel ja ulatuses.

➤ **Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda** <http://www.epkk.ee/>

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja eesmärk on oma teenuste kaudu väärtustada Eesti põllumajandustooteid ja toiduaineid nii kodu- kui välisurul, toetada Eesti põllumeeste ja toidutöötajate koostööd, põllumajandussaaduste ja toiduainetega kauplemist nii sise- kui ka välisurul, vahendada oma liikmetele vajalikku teavet ning esindada oma liikmeskonda.

➤ **Eesti Kaubandus-Tööstuskoda** <http://www.koda.ee/>

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja (EKTK) eesmärkideks on ettevõtluse ja kaubanduse arendamine ning oma liikmeskonna huvide esindamine ja kaitse. EKTK varustab oma liikmeskonda kõige kaasaegsema ja efektiivsema informatsiooniga seadusandlusest, juhtimisest ja rahvusvahelisest kaubandusest ning korraldab täiendkoolitust. Põhiliselt organiseeritakse ühepäevaseid seminare ja presentatsioone Eesti ja välismaa nimekate lektorite osavõtul. Kaks korda kuus antakse välja oma infolehte Teataja.

Talutark

Eesti Talupidajate Liit on välja arendanud oma arvutil baseeruva elektroonilise nõustamissüsteemi Talutark. Talutark suhtub talusse kui terviklikku majandusüksusesse, kus tootmiseks kasutatakse looduslikke, tehnilisi ja rahalisi ressursse. Iga tegevuse planeerimisel tuleb arvestada vastava talu majanduslike ja looduslike võimalustega. On võimalik mõõta tulemusi ja hinnata majanduslikku efektiivsust. Talutarga programme on hakanud kasutama ligi sada talunikku ja põllumajandustootjat.

Individuaalne nõustamine

Põllumajandustootja kontakteerub nõustajaga otse. Riik kompenseerib osaliselt nõustamistoetusega. Toetussumma ja nõustamise eest makstav tasu on aastate jooksul tõusnud. Individuaalne nõustamine on eriti kasulik väiketootjale, paljudele neist on nõustajad muutunud nn. perekonna nõuandjateks.

Grupinõustamine

Grupinõustamine tähendab spetsiaalset koolitust (taimekasvatases, loomakasvatases, raamatupidamises jne) teatud tootjate rühmale. Töötajate seas on populaarsed infopäevad, mis tutvustavad ühte või mitut edukat talupidamist, kus talupidaja jagab oma kogemusi ja vastab küsimustele. Kõige aktiivsemad grupinõustamise korraldajad on kohalikud taluliidud [Põllumajandusministeerium, 2002].

Agraarteadus: <http://www.eau.ee/~aps/agraart.html>

Tehnikamaailm: <http://www.tehnikamaailm.ee/>

Kodu ja aed: <http://www.kodu-aed.ee/>

Pere ja kodu: <http://www.perekodu.ee/>

Nõuandva tegevuse sihtrühmaks on suuremad huvigrupid ja nõu antakse tüüpiliste meediakanalite vahendusel (raadio, press jne). Majandusuuringute Instituudi läbiviidud uuringu kohaselt on suurimaks maaelu informatsiooni allikaks Maaleht. Ajalehe internetiversioon sisaldab infojaotust, kust külastaja saab hästiorganiseeritud infot maamajandusest ja sellega seotud valdkondadest. Eesti Talupidajate Liit publitseerib talulehte Hüva Nõu, mis pakub praktilisi nõuandeid loomade söötmisel, põldude väetamisel, toiduainete tootmisel jne.

Põllumajandustootjate hulgas viiakse läbi küsitlusi, et hinnata nõustamise efektiivsust. Nende tulemuste põhjal täiustatakse nõustamisteenistusi. Küsitluse andmeil selgub, et võrreldes teiste nõustamisliikidega hinnatakse kõige rohkem nõustajalt saadud nõuannet ja selle hind vastab saadud informatsiooni väärtusele. Eestis tegeleb põllumajandusnõustamisega mitmeid organisatsioone.

➤ Põllumajandusnõustamisega seotud organisatsioonid

Professionaalsed põllumajandusnõustajad on ühinenud Eesti Põllumajandusnõustajate Seltsi.

Taluliidud

Iga maakonna taluliidus töötavad professionaalsed nõustajad. Nad nõustavad talunikke, kes on saanud nõustamistoetust ja ka väiketootjaid, kes toetust saanud ei ole. Sõlmitakse nõustamislepinguid ja taluliitudes korraldatakse koolituspäevi.

Eestimaa Talupidajate Keskliit (ETK) <http://www.taluliit.ee/>

Keskliit võimaldab täiendõpet maakondade taluliitude esimeestele. ETKs on 2312 liiget, 21 juriidilist isikut ja 16 kohalikku taluliitu. Keskühistud on Eesti Piim, LihaliitVirus, Eesti Erametsaomanike Liit, Eesti Maanaiste Ühendus, Eesti Noortalunike organisatsioon. Töötavad teravilja ja piimakomitee.

ETK esindab ja kaitses oma liikmete huve kõigil tasanditel, loob oma liikmetele võimalikult soodsa majandusliku ja elukeskkonna, suurendab talunike sissetulekut, pakkudes erinevaid teenuseid ja koolitust, nõustamist, informatsiooni, noorte talunike tööleasumise programme, arvutipprogramme, üritusi jne.

Koostöö teiste institutsioonidega

Riigi tasandil:

Vabariigi Valitsus ja Riigikogu, ministriumid ja teised riigiasutused, Eesti Tootjate Liit, Eesti Kooperatiivide Liit, Eesti Piimaliit, Eesti Metsakultuuride Liit, Eesti Musta-valgekirju Piimakarjade Ühistu, Eesti Punase Piimakarja Ühistu, Eesti Peekonsigade Ühistu, Eesti Lihaliit, Eesti Töandjate Liit.

Rahvuvahelisel tasandil:

Põllumajanduskonföderatsiooni (CEA) liige juba 9 aastat.
Taotlused saada Euroopa Liidu Põllumajandusorganisatsioonide Komitee (COPA) ja Põllumajanduskoostöö Keskkomitee (COGECA) liikmeks.
Koostöö Rootsi LRF, Soome MTK ja Taani Põllumajandusnõukoguga.

Eesti Põllumajandustootjate Keskliit

Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliit on põllumajanduslike suurtootjate katusorganisatsioon, mis loodi 1990. a. Organisatsiooni peamine ülesanne on oma liikmete esindamine ja nende huvide kaitsmine.

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA)

PRIA võimaldab grupinõustamist Põllumajandusministeeriumi haldusalas, organiseerib põllumajanduse ja maaelu toetuste maksmist, administreerib Euroopa Liidu SAPARDi programmi subsiidiume. PRIA vastutab ka riiklike põllumajandusregistrate ning andmebaaside haldamise, töötlemise ja analüüsimise eest.

Maakonnaavalitsuste maamajanduse spetsialistid

Spetsialistid organiseerivad grupinõustamist ja nõustamisprojektide finantseerimist ning teevad koostööd Põllumajandusministeeriumiga.

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (EPKK) <http://www.epkk.ee/>

EPKK peab registreid ja andmebaase, varustab oma kliente informatsiooniga majanduse arengust ja trendidest Eestis; koostab hinnainfo analüüse; korraldab koolitust, näitusi ja messe; viib läbi toiduainete kvaliteedi hindamist ja annab välja nii tootjate kui tarbijate hulgas populaarsust võitnud märki Tunnustatud Eesti Maitse; esindab põllumajandustootjaid läbirääkimistel valitsustega ning on Eesti riigi üks suuremaid sotsiaalseid partnereid maaelu ja põllumajanduspoliitiliste otsuste väljatöötamisel.

Pakub tootjatele ja töötajatele abi äripartnerite otsingul ja vahendab neile vajalikku informatsiooni teabekeskuste, internetiportaali ja trükiste kaudu.

16. Oluline seadusandlus

2002. aasta õigusaktid olid peamiselt suunatud Eesti ettevalmistamisele Euroopa Liiduga liitumiseks.

2003. aastal jätkus ELiga liitumise ettevalmistamine Põllumajandusministeeriumis, kus pöhirõhk oli Eesti põllumajandust sätestavate seaduste paranduste ja täienduste tegemisel, harmoneerimaks neid ELi vastavate sätetega, mis moodustab ligi 50% ELi seadusandlusest.

Õigusaktid

2001. aasta Põllumajandusloendus põhineb järgnevatel õigusaktidel:

- "Põllumajandusloenduse Seadus", vastu võetud 12. apr. 2000. a (RT I 2000, 35, 217)
- Vabariigi Valitsuse määrus nr 229 13. juulist 2000. a "Põllumajandusloenduse loenduslehtede vormide ja loenduseeskirja kinnitamine ning loendusmomendi, loendusperioodi ja järelküsitlese perioodi määramine" (RT I 2000, 61, 389)
- Vabariigi Valitsuse määrus nr 101 23. märtsist 2001. a " Põllumajandusloenduse loendustöötajate töö tasustamise ning kulude hüvitamise kord ja määrad" (RT I 2002, 30, 162)
- Vabariigi Valitsuse määrus nr 41 29. jaanuarist 2001. a " Statistikaameti kogutud ja töödeldud andmete kaitse kord" (RT I 14, 38)
- Rahandusministri määrus nr 97, 13. novembrist 2000. a "2001. aastal toimuva põllumajandusloenduse loendustöötajate koormusnormid" (RTL 2000, 118,1837)

Rahandusministri määrus nr 98, 13. novembrist 2000. a "2001. aasta põllumajandusloenduse loendustulemuste tabelite vormide kinnitamine" (RTL 2000, 124, 1938).

Veterinaaria, toiduohutuse ja loomade tervishoiu seadused Eestis:

- Veterinaarkorralduse seadus [RT¹ I 1999, 58, 608; täiendatud variant RT I 2002, 13, 79]
- Loomade nakkushaiguste kontrolli seadus
- Loomakaitseseadus [RT¹ I 2001, 3, 4; täiendused RT I 2002, 13, 78; 2002, 96, 566; 2002, 63, 387; 2002, 61, 375]
- Toiduseadus
- Põllumajandusloomade aretuse seadus [RT¹ I 2002, 96, 566]
- Mahepõllumajanduse seadus [RT¹ I 2001, 42, 235; 2002, 63, 387; 2002, 61, 375; RT I 2002, 18, 97]
- Toiduainete seadus
- Meditsiinivahendite seadus
- Alkoholiseadus

Eesti tervishoiu ja tööohutuse alased õigusaktid:

Informatsiooni tervishoiu alastest õigusaktidest leiate aadressil

<http://osh.sm.ee/legislation/index.stm>

Tervishoiu ja tööohutuse seadus [RT I 1999,60,616; 2000,55,362; 2001,7,78; 2002,47,297; 2002,63,387; 2003,20,120]

<http://osh.sm.ee/legislation/act.stm>

Kemikaaliseadus [RTI 1998,47,697;1999,45,512; 2002, 53, 336; 61, 375; 63, 387; 2003, 23, 144; 51, 352]

<http://osh.sm.ee/legislation/chemact.stm>

Geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadus

<http://osh.sm.ee/legislation/gmm-act.stm>

"Geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduse" väljakuulutamine (RT I 1999, 10, 151; 2001, 23, 130)

Tervishoiu ja tööohutuse seadusel põhinevad määrused

<http://osh.sm.ee/legislation/regulations-ohs.stm>

Kemikaaliseadusel põhinevad määrused

<http://osh.sm.ee/legislation/regulations-chem.stm>

Geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadusel põhinevad määrused
<http://osh.sm.ee/legislation/gmm-act.stm>

Kutsestandardi õigusaktid <http://www.plant.agri.ee>

- Taimekaitseseadus 15. 03. 2000 [RT I 2000, 29, 169; 2001, 88, 531]
- Vabariigi Valitsuse määrus nr 347, 24. oktoobrist 2000. a "Taimekaitsevahendi registreerimis- taotluse ning selle lisade sisu- ja vorminõuded, registrisse kandmise kord ning esitatud andmete hindamise põhimõtted" [RT I 2000, 81, 524]
- Vabariigi Valitsuse määrus nr 319, 29. septembrist 2000. a "Taimekaitsevahendi pakendile ja märgistusele (etiketile) esitatavad nõuded" [RT I 2000, 77, 489]

Vabariigi Valitsuse määrus nr 285, 30. augustist 2000. a "Taimekaitsevahendites keelatud toimeainete nimekiri" [RT I 2000, 71, 448].

Kõik õigusaktid on saadaval Internetis Riigi Teataja kodulehel: www.riigiteataja.ee

KIRJANDUS:

Agricultural Census. 2001. I General Data. Crop Production. Livestock. Agricultural Structure Surveys Section, Statistical Office of Estonia, Tallinn 2003.
<http://www.stat.ee/files/eva2003/Pm200202.pdf>

Blom, L. 2001. Estonian agriculture threatened by lack of educated farmers. Discover Estonia from independence to integration. Danish School of Journalism.
[http://manila.djh.dk/discover/stories/storyReader\\$222](http://manila.djh.dk/discover/stories/storyReader$222)

Brune, D.; Höglund, S. 1997 Agriculture, horticulture and forestry. The workplace 1997. International Occupational Safety and Health Information Centre (CIS), International Labour Office, Geneva and Scandinavian Science Publisher as, Oslo.

European Commission (DG VI). 1998.] Agricultural Situation and Prospects in the Central and Eastern European countries, Estonia, (DG VI), Working Document, p. 70.

European Commission. Directorate-General for Agriculture. Agricultural Situation in the Candidate Countries Country Report on Estonia, 2002
Gregoire, A. The mental health of farmers. Occupational Medicine, 52(8), 2002, pp.471-476.

Järv, A. 1997. Land Cadastre Development and Land Reform Process, Agriculture in Estonia 1996, Jänedä Training and Advisory Centre, pp. 60-66, Jänedä.

Kask, H., Nõmmeots, A. Töökaitse eeskirjad loomakasvatuses, lüpsmisel ja piima esmasel töötlemisel. Eesti Põllumajandusülikool. Loomakasvatustehnoloogia osakond, Tartu 1997.

Kempinen M., Räsänen K., Sarap Ü, Kurppa K. and Ylikoski, M. "Survey of occupational health and safety professionals in Estonia –within the Est-Fin Twinning on occupational health, Töötervishoiu Keskus and Finnish Institute of Occupational Health, 2002.

Laansalu, A. Overview of Agricultural Policy and Strategy, Agriculture in Estonia, Jänedä Training and Advisory Centre, pp. 12-15, Jänedä, 1997.

Linaker, C., and Smedley, J. Respiratory illness in agricultural workers. Occupational medicine. Journal of the Society of Occupational Medicine, 52 (8), 2002 pp.451-459.

Martin, A.-J., Mänd, & M., Maavara, V., *Islands of biodiversity - the main precondition for nature sparing agriculture*, NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries, 24-25 November 1995, pp. 211-212, Estonian Agricultural University, Tartu.

Ministry of Agriculture. Estonian Agriculture, Rural Economy and Food Industry, 2002 Ministry of Agriculture, Tallinn, Estonia.

Ministry of Agriculture. Agriculture and Rural Development. Overview 2002/2003. Tallinn, Estonia, 2003.

Ministry of Social Affairs of Estonia. Social Sector in Figures 2003. Statistics and analysis department. Tallinn, Estonia.

Murphy, D.J. and LaCross, C.M. Farm Respiratory Protection. 1993. Pennsylvania State University Fact Sheet Safety 36, Pennsylvania State University College of Agricultural Sciences, Agricultural Engineering Department.

Nevala-Puranen, N., Tattola, K., Venäläinen, J. Rail system decreases physical strain in milking. International Journal of Industrial Ergonomics. 12, pp 311-316, 1993.

Otti R. Hetkeseis Tartumaa põllumajandusettevõtete töökeskkonnas. Tartu Labour Inspectorate, Tartu, 2003.

Pajumägi, A., Veermäe, I., Miljan, J., Praks, J., Poilaõainen, V. The microclimate of the unisolated loose housing cowshed. 2003. Estonian Agricultural University.
<http://www.eau.ee/~aps/pdf/20031/Pajumagi.pdf>

Põllumehe teatmik – kalender Aastavakk 2004. Toimetaja Mart Porila. Kirilille kirjastus. Põllumajandusministeerium.

Republic of Estonia: SPA strategy paper for the environment sector 2002
<http://www.envir.ee/euro/ISPA%20strateegia.pdf>

Rissanen, P., Taattola, K. Fatal Injuries in Finnish Agriculture 1998-2000. *Journal of Agricultural Safety and Health* 9 (4): 319-326. 2003

Rooma, L. Taimekaitseadmed- ja masinad Ohutusnõuded. Jäneda Training and Advisory Centre, pp. 61-68, Jäneda 2001

Roosmaa Ü., Country report on the present environmental situation in agriculture. Estonia, 1998.

Skutlaberg, A. Important factors for development of ecological and sustainable agriculture in Norway and the other Nordic countries, NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries, 24-25 November 1995, pp. 16-24, Estonian Agricultural University, Tartu
<http://www.fao.org/regional/SEUR/ceesa/Estonia.htm>]

Soovik, E., Tomson, H. & Jõgeva, V. Drainage preconditions for sustainable agriculture in Estonia, *NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries*, 24-25 November 1995, pp. 156-159, Estonian Agricultural University, Tartu

Sorainen E., Penttinen, J., Kallio, M., Rytönen, E., Taattola, K. Whole-Body Vibration of Tractor Drivers During Harrowing. *American Industrial Hygiene Association Journal* 59: pp 642-644, 1998. Statistical office of Estonia. Agriculture 2002 Yearbook. Tallinn, Estonia 2003.

Suutarinen, J. 2001 Occupational Accidents in Finnish Agriculture – Causality and Managerial Aspects for Prevention Doctoral Dissertation. Agricultural engineering. Vihti, Finland.

Tisenkofs, T. Sustainability strategy in agriculture in the Baltic countries, *NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries*, 24-25 November 1995, pp. 25-34, Estonian Agricultural University, Tartu.

Vipper, H., Pöder, I., Lauringson, E. & Kuill, T. 1996. Sustainable agriculture and natural preconditions for its development in Estonia, *NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries*, 24-25 November 1995, pp. 104-107, Estonian Agricultural University, Tartu

Vipper, H., Lauringson, E. & Kuill, T. 1996. Soil management in the missing of animal husbandry, *NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries*, 24-25 November 1995, pp. 167-169, Estonian Agricultural University, Tartu].

Walker-Bone, K. and Palmer, K.T. Musculoskeletal disorders in farmers and farm workers. *Occupational Medicine. Journal of the Society of Occupational Medicine*. 52 (8), pp 441-450, 2002.

Westerlund, K., Loolaid, Ü. Westerlund, K. & Loolaid, Ü. 1996, Foreword, *NJC, Environment and Sustainable Agriculture, Proceedings, II international Conference of Agricultural Scientists from the Nordic and Baltic Countries*, 24-25 November 1995, pp. 7-8, Estonian Agricultural University, Tartu.

LISA I

Töötervishoid ja tööohutus põllumajanduses

Taattola, K., Louhelainen, K.

Põllumajandust peetakse ohtuderohkeks tööks, kus esineb erinevaid ohutegureid, millest mõned on tagasihoidliku mõjuga ja ebaolulised, kuid teised väga tugevad ja ohtlikud. Kutsehaiguste ja tööõnnetuste statistika järgi on põllumajandus üks ohtlikemaist tootmisharudest.

I VIGASTUSED

Soomes on põllumajandus üks ohtlikemaid tootmisharusid. Politsei andmetel juhtus aastatel 1976-1987 üle 300 surmaga lõppenud traktoriõnnetuse (kõikumine aastate lõikes 13-47) ja ligikaudu 150 muud surmaga lõppenud õnnetust (kõikumine 3-19). Aastatel 1989-99 õnnetuste arv vähenes (surmaga lõppenud traktoriõnnetusi oli 112 ja teisi õnnetusi 90).

1. Masinate ja seadmete kasutamine võib põhjustada õnnetusi järgnevatel juhtudel:
 - elektripistikud on kaitsekipideta;
 - traktorilt, kombainilt, kärult mahahüppamine;
 - töötava mootoriga masina parandamine (Soomes näiteks lumekoristustraktor).
2. Õnnetused loomade eest hoolitsemisel:
 - töö laudas;
 - loomade transportimine (lehmad, lihloomad, kuldid);
 - haigete loomade transportimine või ravi;

II ERGONOOMIKA

Mehhaniseerimisest ja automatiseerimisest hoolimata esineb põllumajandustöös füüsilist jõudu nõudvaid ülesandeid. Paljude tööde puhul on vaja tõsta ja kanda suuri raskusi, taluda ebamugavaid tööasendeid ja vibratsiooni, sooritada korduvaid liigutusi. Põllumajandustöö on suure riskiga elukutse eriti töötajate ülajäsemete luu-lihaskonna vaevuste ja tööga seotud invaliidsusjuhtumite arvu poolest.

Masinlüks laudas või karjamaal on kerge või mõõdukas koormus südame-veresoonkonna süsteemile. Sööda ja sõnniku teisaldamine lautades on piima tootmisel kõige raskemad tööülesanded.

3. Raskuste käsitsi teisaldamise riskid on:
 - monotoonsed korduvad liigutused;
 - liiga rasked kandamid (USA-s on meestöölisel lubatud kanda kuni 23 kg raskust).
4. Ebasobivad tööasendid:
 - igapäevane pidev loomade eest hoolitsemine;
 - liiga kitsad ruumid töö ohutuks tegemiseks (lõastatud lehmad, sead).

III KEEMILISED OHUTEGURID

Sellesse kategooriasse võib liigitada järgmised ohutegurid: puhastus- ja desinfitseerimisvahendid, loomasööda happed, pestitsiidid ja lenduvad gaasid. Loomapidamishoonete õhus leiduvatest gaasidest on avaldatud erinevat teabematerjali, eelkõige peamiselt sisetööl esinevate võimalike hingamisteid kahjustavate ohutegurite tutvustamiseks.

5. Mürgised, nakatavad, allergiat tekitavad või jääkained, leketest põhjustatud õnnetused:

- puhastus- ja desinfitseerimisvahendite igapäevane kasutamine peamiselt loomalautades. Desinfitseerimisvahendeid kasutatakse sagedamini lindlates või broilerikasvatustes.
- loomasööda säilitamiseks hapete kasutamine (*sipelghape, propionic acid*), mille pH on tavaliselt väiksem kui 2 ja mille tagajärjel võivad tekkida tõsised põletushaavad. Võivad ilmuda ka hingamisteede haiguste sümptomid.
- pestitsiidide kasutamine (eriti suhkrupeedi, kartuli, porgandi kasvatamisel), kuid ka standardsete põllumajanduspestitsiidide puhul, mida kasutatakse igal aastal 2-3 päeva jooksul.

6. Ohtlikud gaasid, mürgised aurud

- tavapärase ja olulisim kokkupuude normaalse töötegemise ajal on ammoniaagiga, järgneb süsinikdioksiid. Kokkupuude vesiniksulfiidiga (väävelvesinikuga) vedelsõnniku käsitlemisel võib olla surmav.
- ammoniaagi kahjulik mõju ei tulene tavaliselt niivõrd kõrge kontsentratsioonist kui just tolmu ja ammoniaagi koosmõjust. Suurimaid koguseid on mõõdetud lindlates ning sigalates.

IV TOLM

Töoga seotud hingamisteede haiguste peamised põhjused on erinevat liiki tolmu, sh. teravilja- ja heinatolmu, loomne kõõm, millega puutuvad kokku eelkõige põllumajanduses töötavad inimesed.

Tolmu liigid on anorgaaniline (väljaspool ruume), orgaaniline (teravili, loomadelt leviv tolmu) ja bioloogiline (hallitus, bakterid, pärmiseened, endotoksiinid, puugid).

7. Tolmud

Põllumajandusettevõtjad ja -töötajad puutuvad kokku erinevat liiki tolmu mitmel juhul, näiteks:

- * loomne kõõm (eriti lehmakarva kõõm) on väga tugev allergeen;
- * hein ja söödateravili levitavad orgaanilist või bioloogilist tolmu;
- * bioloogilise tolmu võimalikud allikad on teravili, hein, põhk, puulaastud, turvas;
- * töö sigalal või lindlas tähendab suuremat kokkupuudet tolmu kui lehmalaudas;
- * teravilja jahvatamine veskis, juhul kui veski lähedal tuleb teha ka käsitsitööd;
- * kartulite või sibulate sorteerimine ja pakkimine tekitab palju tolmu (orgaaniline, anorgaaniline, mikroobid, endotoksiinid, kvarts) .

V FÜÜSIKALISED OHUTEGURID

Mürast tingitud kuulmiskahjustuste juhtumeid on põllumeeste hulgas igal aastal umbes 25-30 ja see hulk on olnud üsna püsiv. Tüüpilised müraallikad on mootorsaag, veski, eriti vanad traktorid; töö loomade, eriti sigade eest hoolitsemisel. Vibratsioon on praegusel ajal suhteliselt harvaesinev ja tõenäoliselt ei ole see suur probleem. Vibratsiooni mõju võib suureneda pideva ja kauakestva traktorijuhtimise perioodidel ning kabiinist allahüppamine võib tekitada ergonoomilisi või alaselja probleeme.

8. Müra ja vibratsioon

- müra hooldus- või parandustöödel (veski, keevitusaparaat), puidu tükeldamisel (ketassaag, kettsaag, lihvimissaag)
- vibratsioon traktori või kombaini juhtimisel, töö kettsaaga.

9. Ebapiisav valgustus

- õnnetuste põhjuseks on see harva, kuid võib olla soodustavaks teguriks.

Luu- ja lihaskonna vaevused

Alaseljavalu, kaela ja õlavöötme vaevused, põlve- ja puusaliigete osteoartriit on põllumajandusettevõtjate hulgas tavalised tervisehäired. Jõudu nõudev töö, raskuste teisaldamine ja ebamugav tööasend, mootorsõiduki juhtimine ning töötamine külmas suurendavad alaselja valu ja teiste lihas-luukonna vaevuste ohtu.

Hiljuti viidi 11 Soome keskmise suurusega või suures lehmalaudas läbi uuring, milles vaadeldi põllumajandustöötajaid (10 meest ja 10 naist) vanuses 29-45 aastat. Enamik tööülesandeid väikestes ja keskmistes lehmalautades sisaldavad kergelt tööd mõõdetuna keskmise pulsisageduse järgi. Lihaskonna ülekoormust esineb eriti latritega laudas lüpsmisel. Vasikate söötmine, sõnniku eemaldamine ja allapanu laotamine olid kõige suurema koormusega tööasendid. Lihasktiivsus oli suurim parema randme sirutajalihastel lüpsmise ja latrite puhastamise ajal. Tööga seotud pingutus oli suurim paremal kehapoolel kaela ja õlavöötme piirkonnas (Perkiö- Mäkelä al 2003).

Tenosünoviit ja epikondüliit kompenseeritakse kui kutsehaigused. Tenosünoviidi esinemissagedus on varieerunud 5,7 - 9,1 juhtumi ja epikondüliidi ("tennise küünarnukk") esinemissagedus 5,4 - 8,3 juhtumini 10 000 kindlustatud põllumehe kohta aastatel 1995-2002 (FSII).

Põllumajandusega seotud vigastused

Uuringute ja kompenseerimise statistika järgi esineb erinevates riikides (Soome, Rootsi, USA, Kanada, Austraalia) talutöödel rohkem vigastusi ja tööga seotud surmajuhtumeid kui töökeskkonnas tavaliselt. Põllumajandustootmine on olemuselt mitmekesine ning hõlmab suurt hulka ohutegureid.

Aastatel 1991-2002 oli Soomes 7-15 kompenseeritud surmajuhtumit 100 000 kindlustatud põllumehe kohta vanuses 18-64 (FSII). Kõikide surmaga lõppenud põllumajandusõnnetuste uurimisel selgus, et aastatel 1988-2000 oli 14-21 juhtumit 100 000 põllumehe kohta (Rissanen & Taattola 2003). Aastatel 1991-2001 vähenes vigastuste hulk 8,4-lt 6,8-le 100 ettevõtja kohta aastas (FSII). Aastal 1996 oli 10 092 vigastust (100 talupidaja kohta 7,4) ja 830 kutsehaigust (100 talupidaja kohta 0,61) 137 000 kindlustatud põllumehe hulgas. Kindlustuse poolt välja makstud summa oli 23,5 miljonit eurot, mis moodustas 0,7 % põllumajandussektori kogutoodangust. Aastal 1996 esitatud nõuete keskmine maksumus oli 1340 eurot vigastuste, 6636 eurot kutsehaiguste puhul ja keskmine summa 1743 eurot kõigi väljamaksete puhul (Rautiainen 2002). Umbes 20% kompenseeritud õnnetustest tõid kaasa töövõimetuse kas üheks või mitmeks kuuks (FSII).

Surmaga lõppenud tööõnnetustest aastatel 1988-2000 olid 55,3% seotud traktoriga. Ülejäänud õnnetused toimusid peamiselt ehitustel, lammutustöödel, kaevandustöödel, loomade eest hoolitsemisel ja metsatöödel (Rissanen & Taattola 2003). Kompenseeritud mitte surmaga lõppevad vigastused juhtusid peamiselt loomade eest hoolitsemisel ja tööl masinatega (FSII).

Ohutuse statistika ja ülevaated näitavad seost ohutuskabiini või kaitsevarustuse kasutuselevõtu ja surmaga lõppevate vigastuste vähenemise vahel (Thelin 1998, Rissanen & Taattola 2003). Tulemuslikuks on osutunud interventsiooniprogramm kombineerituna ohutu käitumisega õnnetuste ärahoidmisel taludes (Rasmussen & al 2003).

Kirjandus:

Farmers' Social Insurance Institution (FSII), Espoo, Finland.

Perkiö-Mäkelä M, Hentilä H, Nevala N. (2003) The physical strain in dairy farming in large cow houses. 49. Nordiska Arbetsmiljömötet 25-27 Augusti 2003, Savonlinna, Finland.

Rasmussen K, & al. Prevention of farm injuries in Denmark. Scand J Work Environ Health 2003, 29 (4): 288-296).

Rautiainen R, Injuries and Occupational Diseases in Agriculture in Finland; Cost, Length of Disability, and preventive Effect of a No-Claims Bonus. The University of IOWA, 2002

Rissanen P, and Taattola K, Fatal Injuries in Finnish Agriculture. Journal of Agricultural Safety and Health 2003, 9 (4): 319-326.

Thelin A, Rollover fatalities - Nordic perspectives. Journal of Agricultural Safety and Health, 2000, 4 (3): 157-160.

LISA II

TÖÖST TINGITUD OHUD TALUS. TÜÜPILISE TALU NÄIDIS

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste statistika kohaselt on põllumajandus üks kõige ohtlikumaid tööstusharusid. Põllumajanduskeskkonnas esineb hulgaliselt tervistkahjustavaid tegureid, näiteks orgaaniline tolm, suur töökoormus ja ebasobiv tööasend, kemikaalid, füüsilised, bioloogilised ergonoomilised ohud ja psühholoogiline stress. On väga oluline ohutegureid ära tunda, et põllumajandustöötajate terviseriske ennetada ja vähendada.

Tööandja peab olema teadlik ohutu töötamise regulatsioonidest ja vastutama nende täitmiseks vastava koolituse oragniseerimise eest töötajatele, kusjuures töötaja vastutab töötervishoiu ja tööohutuse nõuetekohase täitmise eest vastavalt tööandja juhiste. Töötaja peab kasutama isikukaitsevahendeid, tööriistu, seadmeid ja masinaid vastavalt tööjuhenditele ja tööandja instruktsioonidele.

Raport annab ülevaate töötingimuste üldisest olukorrast talumajapidamistes. Raporti eesmärk on kirjeldada tavalist töötervishoiualast olukorda talus, määratleda peamised ohud ning soovitada ennetusmeetmeid, mis võiksid oluliselt vähendada põllumajandustöötajate terviseohte.

Oletame, et see on keskmise suurusega talu viie töölisega. Talus on veisefarm, seafarm ja suur põllumaa teravilja tootmiseks. Töö talus on õigesti organiseeritud. Heinaküüni, piimatöötlemisruumi, masinate remonditöökoja /hoiuruumi ja taluõue eest korrasoleku eest kantakse hästi hoolt. Lisaks on talupidaja osalenud töötervishoiualasel koolitusel, mis sisaldas ka riskianalüüsi kursust.

Talus soovitatakse kasutada järgnevaid ohutusnõudeid ja tegevusi, et vähendada kokkupuudet kahjulike terviseohtudega. Mõned preventiivsed meetmed, mis võivad oluliselt vähendada kokkupuudet ohtudega, on järgnevad: pidev tehniliste vahendite ja masinate täiustamine; käsitsitöö puhul õiged tööasendid, töötehnikad ja tööriistad; regulaarne õhukvaliteedi kontroll; isikliku hügieeninõuete ja piimatootmise hügieeninõuete täitmine ja töötajate koolitus võimalikest riskidest ja kaitsvahenditest ning töötervishoiu seadusloomest.

TERVISEOHUD	ETTEPANEKUD TÖÖTINGIMUSTE PARANDAMISEKS
<p>Mõned peamised põllumeeste haigusi soodustavad tegurid on järgmised: respiratoorseid haigusi võib põhjustada sissehingatav tolm, nii anorgaaniline kui ka orgaaniline; talukeskkonnas on mitmeid tegureid, mis põhjustavad allergilisi reaktsioone; kemikaalide mõju võib olla äkilise või kroonilise iseloomuga; sagedased vigatuste põhjused on töökoormus ja tööasendid; talupidamises esinevad psühhosotsiaalsed probleemid.</p>	
<p>1. Ebaõige ergonoomika - Korduv töö, liiga vähe ruumi õigete ja ohutute töövõtete kasutamiseks (kinniseotud lehmad, sead) - Suur füüsiline töökoormus - Tööasendid</p>	<p>1. Võimalikud negatiivsed tervisemõjud (lihaskontraktsioonid ja luukonna häired nagu näiteks puusa ja põlve osteoartriit, alaseljavalu, ülemiste jäsemete vaevused) viitavad potentsiaalsetele ohtudele. nende hulka kuuluvad ebasobiv ergonoomika raskuste tõstmisel ja kandmisel (loomasööt, vesi), sagedane kummardamine töötamisel, libisemise või kukkumise oht libedatel pindadel, kitsad loomalaudad. Tuleks järgida järgnevaid soovitusi: Võtta kasutusele abivahendeid, et vähendada rasket käsitsitööd laudas. Paigaldada lauta automaatne jootmissüsteem pikaajaliseks kasutamiseks, lühiajaliselt kasutada veetoru.</p>

<p>2. Bioloogilised ohud Põllumajanduses tekitavad probleeme mitmed tegurid. Heina- ja teraviljatolm võib sisaldada hallitust ja baktereid, mis põhjustavad nn farmeri kopsu. Loomne kõõm ja tolmuallergia, köögiviljakiud, taimse materjali (hein, teravili või õled) proteiini, veiste ja sigade uriin võivad põhjustada allergiahaigusi ja astmat.</p>	<p>2. Hingamisteede haigused on laialt levinud põllumajandustöötajate hulgas. Neid põhjustavad heina, teravilja ja õlgede hallitusseened ning tolmuallergia. Külma õhuga kuivatatud teravili võib sisaldada hallitust ja baktereid. See on ohtlik talunikele, kuid võib põhjustada ka viljasaagi ikaldust. Hoolikas tööriiete käsitsemine eluruumidest eraldi aitab vähendada bioloogilisi ja keemilisi ohte.</p>
<p>3. Keemilised ohud Kemikaalide kasutamine põllumajanduses on laialt levinud. Paljud agrokemikaalid põhjustavad lokaalseid haigusnähte kontaktis naha või silmadega isegi siis, kui nad ei absorbeeru. Nende hulka kuuluvad tugevad happed nagu näiteks väävelhape ja tugev leelis, näiteks söögisooda. <i>Puhastusvahendid</i> – tugevad happed ja alused võivad põhjustada naha ja hingamiselundite ärritust: <i>Tarbekeemia tooted</i> – ained, mida toodetakse kasutamiseks põllumajanduses või teistes tööstusharudes. Neid aineid kasutatakse üldiselt põllumajanduses ja neil on söövitav toime inimese kehaosadega kokkupuutes. <i>Väetised</i> – mõned liigid, nii looduslikud kui kunstväetised võivad põhjustada nahaärritusi või põletusi. <i>Pestitsiidid</i> – nende mõju on valdavalt ägedalt toksiline. Kõige toksilisemad on tavaliselt insktsiidid nagu näiteks orgaanilise fosfori ühendid, mis toimivad närvihaiguseks ja pestitsiidid on tavaliselt sellistest ainetest tuletatud. <i>Keevitusaurud</i> – talunikel on tavaliselt pidevalt vaja parandada ja täiendada masinaid ja tööriistu vastavalt oma erivajadustele. Oskused ümber teha ja kohandada raudväravaid, renne, loomade aedikuid ja masinaid on talunikele väga suureks abiks. Keevitusaurude sissehingamine võib põhjustada metallisuitsu palavikku ja kopsuvähki. <i>Toksiliste, nakkuslike, allergiliste ainete või jäätmete mõju hingamiselunditele, õnnetused ümberminekute tõttu. Ohtlikud gaasid ja aurud.</i> Tavalise töö juures on kõige sagedasem ja olulisem kokkupuude ammoniaagiga, millele järgneb süsihappegaas. Vedelsõnniku teisaldamisel võivad väävelvesiniku aurud olla surmava tagajärjega.</p>	<p>3. Igapäevane puhastusvahendite kasutamine töövahendite pesemisel võib põhjustada nahaärritusi ja -haigusi. Ohu vältimiseks tuleb kanda kaitsekindaid. Respiratoorsed haigused on põllumajandustöötajate seas laialt levinud. Hallitusseened silo, heina, õlgede ja teravilja hulgas, tolmuallergia ning lehmasõnnik põhjustavad hingamisteede ärritusi ja haigusi. Siiski võib liiga suur agrokemikaalide kasutamine omakorda põllumeeste tervist kahjustada ning ohustada viljasaaki, kariloomi, loodust ja keskkonda. Ohte aitab vähendada ohutute tööüsteemide ja -praktikate kasutuselevõtt. Mõned neist on järgnevad: Asendamine: väikese riskiga kemikaalide kasutamine. Insener-tehnilised võtted: suletud süsteemide ja laiaavaliste konteinerite kasutamine, lihtne juurdepääs pihustitele (kasutaja pääseb juurde pihusti kõigile osadele käsitsi täitmiseks või hoolduseks); pihustite kontrollmehhanism (võimalik juhtida traktoriistmelt), kiirelt vahetatavad otsikud, hoiukoht traktoril (puhta vee, kaitseriiete, pestitsiidide konteinerite ja varuotsikutele) Isiklik hügieen: Isikukaitsevahendite kasutamine: kui ülalmainitud meetmete kasutamine ei ole piisav, tuleb kasutada isikukaitsevahendeid: kaitseriie, pea-, silmade- ja näokaitset, hingamisteede kaitset ja kaitsekindaid. Koolitus. Põllumehed, kes kasutavad agrokemikaale, peavad olema teadlikud nende ohutu kasutamise nõuetest ja järgima Kemikaaliseadust [RTI, 28.05.1998, 47, 697] ning selle põhjal koostatud määrusi. http://www.balicseaosh.net/estonia/legislation.shtml</p>

<p>Ammoniaagi negatiivne mõju ei teki tavaliselt kemikaali kõrge kontsentratsiooni tõttu, vaid ammoniaagi ja tolmu koostoimel. Kirjanduse andmeil on kõrgeimad kontsentratsioonid mõõdetud kodulindude farmidest, millele järgnevad sigalad.</p> <p><i>Tolm.</i> See kategooria on väga oluline kutsehaiguste ja nende sümptomite tekkes. Talunikud ja töötajad puutuvad kokku eri liiki tolmu dega mitmesugustes situatsioonides:</p> <p>Loomade, eriti veistega seotud tolmu on potentsiaalne allergeen;</p> <p>Heina või teraviljatoodetega söötmine tekitab orgaanilist ehk bioloogilist tolmu;</p> <p>Töö sigalates või lindlates on tolmu sem kui lehmalautes;</p> <p>Töötamine teraviljaveski läheduses;</p> <p>Kartuli ja sibula sorteerimis- ja pakendamistoimingute juures tekib kõrge kontsentratsiooniga tolmu (orgaaniline ja anorgaaniline tolmu, mikroobid, endotoksiinid).</p>	<p>Keevitustööde ohutus:</p> <p>Kaitse keevitusaurude ja -gaaside eest. Keevitustöid tuleb teha avatud, hea ventilatsiooniga ruumis ja hoida pead keevitusaurudest eemal.</p> <p>Kaitseriietus. Tuleb kasutada keevituskiivrit, mis kaitseb töötaja silmi ja pead, mitte ainult kaitseprille.</p> <p>Tulekahju/plahvatuse ohud. Ei ole lubatud keevitada suletud ruumis või heina, kottide, bensiini, diiselmootori, hüdrauliliste vedelike või muu kergesti süttiva aine läheduses, mis võib süttida keevitussädemetest ja põhjustada tulekahju või plahvatuse.</p> <p>Tööriistade hoolikas käsitsemine eraldi, eluruumidest väljaspool vähendab bioloogilisi ja keemilisi ohte. Piimatöötlemise inventari igapäevane pesemine keemiliste puhastusvahenditega põhjustab nahaärritusi ja -haigusi. Ohu vältimiseks tuleb kanda kaitsekindaid ja kemikaale hoolikalt käidelda.</p>
<p>4. Õnnetuste risk</p> <p>Loomad. Loomade eest hoolitsemisel võib juhtuda õnnetusi: laudas töötamisel, loomade transportimisel (lehmad, veised, kuldid), haigete loomade transportimisel või ravimisel.</p> <p>Masinad. Jõuülekanne pöörlevad osad kaitsekiilpideta, traktorilt või kombainilt mahahüppamine, masinate parandamine.</p> <p>Põrandad, vahekäigud.</p>	<p>4. Kirjanduse andmetel on tööõnnetuste risk põllumajanduses kõrge. Kõige sagedasemad surmaga lõppenud õnnetused on seotud liikurmasinate ja seadmetega, kõrgelt kukkumised, libisemine või kukkumine samal tasapinnal ja elektrilöögid, eluskarja ootamatud liikumised.</p> <p>Ohtlik on loomade transport inna-ajal.</p> <p>Sigade talitamist ei tohiks teha üksinda, et vältida tööga seotud vigastusi.</p> <p>Tuleb kontrollida esmaabi koolitust (talunik ja töötajad) ja esmaabivahendite sobivust ning asukohta.</p>
<p>5. Füüsilised ohud</p> <p>Müra. Peamiselt hooldus- või remonditöödel – puurimisel, keevitamisel, puude saagimisel ketassae, kettsae või lihvimissaega.</p> <p>Vibratsioon. Traktori, kombaini või kettsaega töötamisel.</p> <p>Halb valgustus.</p> <p>Ebasobiv valgustus väljas.</p> <p>Ebasobiv temperatuur ja ventilatsioon.</p>	<p>5. Kogu organismi kokkupuude vibratsiooniga vanade põllutöömashinade töötamisel ja käte vibratsioon ketassae ja elektriliste tööriistadega.</p> <p>Oluline on piisav valgustus loomade hooldamiseks, õnnetuste ennetamiseks ja üldiseks rahuloluks. Vaja on parandada valgustust loomalautes. See on vajalik õigeks lüpsmiseks, puhastustöödeks, õnnetuste ärahoidmiseks laudas ja väljaspool.</p> <p>Mehhaanilise ventilatsioonisüsteemi paigaldamine vähendab niiskust ja gaaside kontsentratsiooni ehitises ning on kasuks nii talunikele kui loomadele.</p>
<p>6. Psüühiline heaolu</p> <p>Iga-aastase puhkuse puudumine.</p>	<p>6. Päävane puhkus (uni) ja iga-aastane puhkus on olulised vaimseks heaoluks.</p> <p>Tulevikus peaks arvestama ka taluturismi kogu talutöö hulka.</p>

Talus soovitatakse rakendada järgnevaid ettevaatusabinõusid ja tegevusi mitmesuguste terviseohtudega kokkupuute vähendamiseks. Mõned ennetusmeetmed, mis võiksid märgatavalt vähendada ekspositsiooni terviseohtudega, on järgnevad: tehniliste töövahendite ja masinate pidev täiustamine, õigete tööasendite kasutamine, käsitsitöö tehnikate ja tööriistade täiustamine, regulaarne õhukvaliteedi kontroll, isiklike hügieeninõuete ja piimatootmise/-töötlemise hügieeninõuete järgimine, rohkem töötajate koolitust võimalikest ohtudest ja kaitsevahenditest, tervishoiu alasest seadusloomest.

LISA III

PÕLLUMAJANDUSEGA TEGELEVAD ORGANISATSIOONID

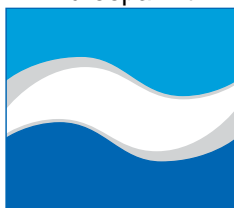
RIIK: EESTI

Projekt: “ Lisaabi Kesk- ja Ida-Euroopa riikide talunike ettevõtluse toetusorganisatsioonidele ja talunike esindajate organisatsioonidele “

Organisatsiooni nimetus inglise keeles	Estonian Farmers' Federation	Estonian Agriculture Producers Central Union	Estonian Chamber of Agriculture and Commerce	Estonian Co-operative Association	Estonian Young Farmers' Organisation	Estonian Private Forest Association
Organisatsiooni nimetus kohalikus keeles	Eestimaa Talupidajate Keskliit	Eesti Põllumajandus-tootjate Keskliit	Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	Eesti Ühistegelise Liit	Eesti Noortalunikud	Eesti Erametsa Liit
Aadress:	Teaduse 1, Saku 75501 Estonia	Lai 39/41, Tallinn 10133 Estonia	J.Vilmsi 53b, Tallinn 10147 Estonia	J.Vilmsi 53b, Tallinn 10147 Estonia	Teaduse 1, Saku 75501 Estonia	Lai 39/41, Tallinn 10133 Estonia
Tel:	+ 372 6 041 783	+ 372 6 411 113	+ 372 6 009 349	+ 372 6 010 734	+ 372 6 041 783	+ 372 6 41 148
Faks:	+ 372 6 041 783	+ 372 6 411 113	+ 372 6 009 350	+ 372 6 010 734	+ 372 6 041 783	+ 372 6 41 148
E-post:	etkl@online.ee	epk.epk@mail.ee	info@epkk.ee	eca@hot.ee	noortaluniku d@hot.ee	jaak.herodes@mail.ee
President	Ilmar Haak	Viktor Sartakov	Aavo Mölder	Agu Kohari	Andres Soots	Jaak Herodes
Asepresidendid	Urmas Ardel		Jaanus Murakas			
Projekti nõustamisrühma esindajad	Ilmar Haak Kaul Nurm	Tõnis Blank	Ester Tuiksoo Olav Kreen	Kirsti Sülla	Arvo Aller	Jaak Herodes

LISA IV

Toetab
Euroopa Liit

EESTI-SOOME TÖÖTERVISHOIUTEENUSTE PARTNERLUSPROJEKT 2003-2004

KÜSIMUSTIK TÖÖKESKKONNA HINDAMISEKS

TÖÖTERVISHOID PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETES

TÖÖTERVISHOIU KESKUS

JA

SOOME TÖÖTERVISHOIU INSTITUUT

TALLINN 2003

Taust

Eesti-Soome tervishoiuteenuste partnerlusprojekti rahastab Euroopa Liidu programm, et aidata kaasa Eesti ühinemisprotsessile Euroopa Liiduga.

Koostööprojekti raames (2003-2004) koostati küsimustik töökeskkonna hindamiseks põllumajanduses. Küsimustik on välja töötatud koostöös Soome tervishoiu ja tööohutuse spetsialistidega ning põhineb tervishoiu ja tööohutuse heale tavale Soome põllumajanduses. Küsimustik on tõlgitud eesti keelde ning kohandatud kasutamiseks töökeskkonna hindamiseks Eesti põllumajandusettevõtetes.

Eesmärk

Küsimustik töökeskkonna hindamiseks põllumajanduses on suunatud tervishoiuteenuste osutajatele (tervishoiu spetsialistidele) ja kõikidele neile, kes viivad läbi, korraldavad või osalevad riskianalüüsi läbiviimises põllumajanduses, samuti kõikidele töökeskkonna probleemidega tegelevatele spetsialistidele, tööandjatele, töökeskkonna-volinikele ja põllumajandusettevõtete ning talude töökeskkonna struktuuride liikmetele.

Küsimustiku põhieesmärk on aidata põllumajandusettevõtjal ja tervishoiu ja -ohutuse spetsialistil läbi viia riskianalüüsi ning välja selgitada ohutegureid põllumajanduses.

Tänuavaldus

Avaldame tänu abi eest küsimustiku planeerimisel ja koostamisel: Kyösti Louhelainen, Kirsti Taattola, Kari-Peka Martimo Soome Töötervishoiu Instituudist ja Liilika Raudhein.

Juhend küsimustiku kasutamiseks

Palun märkige õige valikvastus (kas ring tähe/numbri ümber või ristike) või kirjutage vastus selleks ettenähtud kohale. Kui mõni küsimus tundub teile ebaoluline, võite sellele vastamata jätta ja asuda järgmise küsimuse juurde. Lõpuks on vaja analüüsida küsimustiku vastuseid detailse riskianalüüsi läbiviimiseks.

Loodame, et käesolevast töökeskkonna hindamise küsimustikust on põllumajandusettevõtjal abi detailse riskianalüüsi planeerimisel ning läbiviimisel.

Lugupidamisega,

Marina Kempinen, MSc

Töötervishoiu ja -ohutuse peaspetsialist
Töötervishoiu Keskus

Tekkinud küsimuste, märkuste ja ettepanekutega võib pöörduda kontaktaadressile:

Marina Kempinen (Küsimustiku koostaja) Töötervishoiu Keskus Hiiu 42, 11619 Tallinn

Tel.: (0)6700103, 6707040

E-post: info@ttk.ee

Töökeskonna hindamine Tervishoid põllumajandusettevõttes

NB! Palun märkige ära teile kõige sobivam vastus igale järgnevale küsimusele ja andke täpne vastus, kui on vastavalt märgitud.

Kuupäev

Üldine

Põllumajandusettevõtte juhtimine (Milline ettevõttevorm on – kas FIE, OÜ, AS jne.)

Info põllumajandusettevõtte kohta

Taluperemees, ettevõtte juht	Eesnimi, perekonnanimi		tel. e-post	
	Põllumajandusettevõtte nimi ja aadress			registrikood
	Peamine tootmisharu			
Tööjõud	Perekond/omanik(ud) arv			inimeste
	Palgatöötajad			
	Ostetud teenused (nt. vilja kuivatamine, taimekaitse, mineraalväetiste külvamine jt.)			
	Muu tööjõud			
Loomad ja haritav maa	Loomad arv		Pindala ha	
	lehmad / mullikad		teravili, õlikultuurid	
	Lihaveised emised		rohu- ja karjamaa kartul	
	Nuumsead		muud	
	lambad			
	Kitsed			
	Hobused			
	munejad kanad			
	Muud			

Tootmis- ja laohooned ning materjalide käsitlemine	Loomalaudad (arv)			
	Teravilja kuivatamine / ladustamine			
	õhkuivatati (külm õhk)	õhkuivatati (soe õhk)	muu	
	Heina kuivatamine heinakuivatati muu		Heina ladustamine laudaga ühendatud hoones mujal	
	Silo ladustamine pallid silotranšee siloauk silotorn			
	Muu sööt			
	Sööda transport (Kuidas sööta transportidakse lauta, kas on olemas silolaadija või käsitsi?)			
	Masinate remonditöökoja küttega küteta		juurviljahoidla muud ehitised	
Väetiste käsitlemine suurtes kottides puistes väikestes kottides, kõik kokku tonni / aastas				

	Allapanumaterjalid saepuru põhk turvas muu	Allapanu ladustamine (Kas on olemas eraldi hoidla?)
	Sõnnikukäitlemine kuivsõnnik vedel sügavallapanu	Lisainfo sõnnikukäitlemise kohta
	Ventilatsioonisüsteemi struktuur	Lisaküte loomalaudas ei jah, milline?
	Varuelekter ei jah, millist tüüpi?	
	Puhkeruumid mitmele inimesele	jah ei

TÖÖKESKKONNAALANE OLUKORD

Töökeskkonnaalane koolitus					
Esmane koolitus	Peremees	aastal			
	Perenaine	aastal			
	Palgatöötaja(d)	üldarv; läbinud koolituse	arv	aastal	
Täiendkoolitus	Peremees	aastal			
	Perenaine	aastal			
	Palgatöötaja(d)	üldarv; läbinud koolituse	arv	aastal	
Tööjuhendite, masinate ohutu kasutamise eeskirjade ja isikukaitsevahendite olemasolu	Tootmishooned	Traktorid	Metsatöö	Elumaja/ Kontor	Muu
	OK puudused	OK puudused	OK puudused	OK puudused	OK puudused

ESMAABI

Esmaabialane koolitus					
Esmane koolitus	Peremees	aastal			
	Perenaine	aastal			
	Palgatöötaja(d)	üldarv; läbinud esmase koolituse	arv	aastal	
Esmaabialane täiendkoolitus	Peremees	aastal			
	Perenaine	aastal			
	Palgatöötaja(d)	üldarv; läbinud täiendkoolituse	arv	aastal	
Esmaabijuhendite ja - vahendite olemasolu	Tootmishooned	Traktorid	Metsatöö	Elumaja/ Kontor	Muu
	OK puudused	OK puudused	OK puudused	OK puudused	OK puudused

TAIMEKASVATUS

Üldine (Milliseid põllukultuure kasvatatakse põllumajandusettevõttes?)			
Põldude asukoht ja kaugus (Kui kaugel asuvad põllud?)			
Regulaarne töö	Töötaja m= peremees n = perenaine t = palgatöötaja	Ohutegurid	Tähelepanekud isikukaitsevahendite kasutamise kohta

1 Kündmine	m n t		
2 Maa harimine	m n t		
3 Seemnete ja väetiste laadimine ning transport	m n t		
4 Külvamine, istutamine	m n t		
5 Taimekaitse	m n t		
6 Mineraalväetiste külvamine	m n t		
7 Heina niitmine ja ladustamine	m n t		
8 Vilja koristamine	m n t		
9 Teravilja kuivatamine ja ladustamine	m n t		
10 Kartuli ja juurvilja koristamine	m n t		
11 Ladustamine ja müügiettevalmistus	m n t		
12 Marjakasvatus	m n t		

LOOMADE HOOLDAMINE

Piima- ja lihakarja hooldamine

Veiselauda tüüp	lõaspidamine vabapidamine	Tähelepanekud lüpsiplatsi kohta	
Toitmissüsteem (Kuidas toitmine käib, kas käsitsi või automatiseeritult?)			
Keskmine tööaeg lehmalaudas	Peremees Perenaine Palgatöötaja(d) arv	tundi päevas, tundi päevas, tundi päevas,	päeva kuus päeva kuus päeva kuus
Tööülesanded	Töötaja	Ohutegurid	Tähelepanekud isikukaitsevahendite kasutamise kohta
1 Silo transport	m n t		
2 Silo etteandmine	m n t		
3 Kuiva heina etteandmine	m n t		
4 Teravilja jahvatamine	m n t		

5 Jõusööda etteandmine - lehmad	m n t		
6 Jõusööda etteandmine - muud loomad	m n t		
7 Sõnniku eemaldamine - lehmad	m n t		
8 Sõnniku eemaldamine - muud loomad	m n t		
9 Allapanu	m n t		
10 Lüpsmine	m n t		
11 Lüpsiseadmete / lüpsiplatsi puhastamine	m n t		
12 Loomade jootmine	m n t		
13 Loomade puhastamine	m n t		
14 Loomade karjatamine	m n t		
15 Loomade vaatlemine ja ravi	m n t		
16 Järelevalve	m n t		
17 Lauda puhastamine	m n t		
18 Masinate ja seadmete puhastamine ning hooldus	m n t		
19	m n t		
Muud tähelepanekud			

LOOMAPIDAMINE

Seakasvatus

Seakasvatuse tüüp	põrsad ja nuumsead, nuumsead		
Söötmine	Kuivsööt, käsitsi, automaatselt vedelsööt		
Keskmine tööaeg sigalas	Peremees Perenaine Palgatöötaja(d) arv	tundi päevas, tundi päevas, tundi päevas,	päeva kuus päeva kuus päeva kuus
Tööülesanded	Töötaja	Ohutegurid	Tähelepanekud isikukaitsevahendite kasutamise kohta
1 Kuivsööda ladustamine	m n t		
2 Kuivsööda jahvatamine ja segamine	m n t		

3 Kuivsööda etteandmine	m n t		
4 Vedelsööda ladustamine ja segamine	m n t		
5 Vedelsööda etteandmine	m n t		
6 Sõnniku eemaldamine - emised	m n t		
7 Sõnniku eemaldamine - kuldid	m n t		
8 Sõnniku eemaldamine - teised sead	m n t		
9 Allapanu	m n t		
10 Sigade jootmine	m n t		
11 Sigade karjatamine	m n t		
12 Sigade vaatlemine ja ravi	m n t		
13 Järelevalve	m n t		
14 Sigala puhastamine ja desinfitseerimine	m n t		
15 Masinate ja seadmete puhastamine ning hooldus	m n t		
16 Muud tähelepanekud	m n t		

LOOMADE HOOLDAMINE

Teised loomad – hobused, lambad ja kitsed

Keskmine (regulaarne) tööaeg loomalaudas	Peremees Perenaine Palgatöötaja(d) arv	tundi päevas, tundi päevas, tundi päevas,	päeva kuus päeva kuus päeva kuus
Üldine (hobused, lambad ja kitsed)			
Tööülesanded	Töötaja	Ohutegurid	Tähelepanekud isikukaitsevahendite kasutamise kohta
1 Sööda ladustamine	m n t		
2 Sööda etteandmine – hobused	m n t		
3 Sööda etteandmine – lambad, kitsed	m n t		
4 Loomade jootmine	m n t		

5 Sõnniku eemaldamine	m n t		
6 Allapanu	m n t		
7 Lauda puhastamine ja desinfitseerimine	m n t		
8 Loomade vaatlemine ja ravi	m n t		
9 Hobuste rakmestamine ja rautamine	m n t		
10 Loomade puhastamine	m n t		
11 Järelevalve	m n t		
12 Masinate ja seadmete puhastamine ning hooldus	m n t		
Muud tähelepanekud			

TEISED TÖÖÜLESANDED

	Töötaja	Tähelepanekud
Metsatöö päeva aastas	m n t	
Kas metsatöölise on läbinud koolituse ja omab kutsetunnistust? jah ei		
Teised tööd		
masinate hooldus ja remont, päeva aastas	m n t	
ehitustööd, päeva aastas	m n t	
keevitamine, päeva aastas	m n t	
Kas on olemas keevitaja kvalifikatsioon? jah ei		
Täiendav ettevõtetus lisaks põllumajandusele	m n t	
Muud tööd väljaspool põllumajandusettevõtet päeva kuus	m n t	

TULEOHUTUS

Esmased tulekaitsevahendid Tähelepanekud
Tuletõrje veevõtukohtade, nende tähistus Tähelepanekud

LASTE TURVALISUS PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTTES

Tähelepanekud

JUHTIMINE JA ADMINISTRATIIVNE TÖÖ

Tähelepanekud

PEAMISED OHUTEGURID PÕLLUMAJANDUSETTEVÖTTES

KOGU ETTEVÕTE

Masinate põhjustatud müra, vibratsioon	aeg	Töötaja	Kulutatud
	traktorid,	arvperemees perenaine teised	tundi aastas
	laadur	peremees perenaine teised	tundi aastas
	niitmistehnika	peremees perenaine teised	tundi aastas
	kombain	peremees perenaine teised	tundi aastas
	heina- ja silopressid	peremees perenaine teised	tundi aastas
	kogumistehnika	peremees perenaine teised	tundi aastas
	veski	peremees perenaine teised	tundi nädalas
	mootorsaag	peremees perenaine teised	tundi aastas
	võsalõikaja	peremees perenaine teised	tundi aastas
	silohekseldi	peremees perenaine teised	tundi aastas
	ketassaag	peremees perenaine teised	tundi aastas
	ketaslõikur	peremees perenaine teised	tundi nädalas
	keevitustehnika	peremees perenaine teised	tundi nädalas
	survepesur	peremees perenaine teised	tundi nädalas
	tõstukiga metsaveokäru	peremees perenaine teised	tundi aastas
	veoautod	peremees perenaine teised	tundi aastas
	kaevetehnika	peremees perenaine teised	tundi aastas
	peremees perenaine teised		
	Tähelepanekud masinate olukorra, hoolduse ja haakeriistade kohta		

ISIKUKAITSEVAHENDID

Kaitsevahend	Kasutaja	Tähelepanekud kaitsevahendite kasutamise ja hoolduse kohta
1 Respiraatorid Ühekordse kasutusega respiraator FFP1 FFP2 FFP3		
Poolmask, tolmufilter	m n t	
Poolmask, gaasifilter	m n t	
Poolmask, kombineeritud filter	m n t	
Täismask, filter	m n t	
Mootoriga respiraator	m n t	
2 Kuulmiskaitse	m n t	
3 Kaitsekindad	m n t	
4 Kaitsejalatsid	m n t	
5 Näokate	m n t	
6 Silmakaitsevahendid	m n t	
7 Tööriided	m n t	
8 Teised kaitsevahendid	m n t	
9 Metsatöö kiiver		
	m n t	
kuulmiskaitse	m n t	
silmakaitsevahendid	m n t	
kaitsejalatsid	m n t	
kaitsekindad	m n t	
metsatöölise turvariietus	m n t	
sidevahendi olemasolu	m n t	

TAIME- JA LOOMAKASVATUSEGA SEOTUD OTSESED KEEMILISED JA BIOLOOGILISED OHUD

Peamiste kemikaalide käsitlemine				
Kemikaal	Kaubamärk	Kemikaalide klassifikatsioon	Kasutaja	Tähelepanekud isikukaitsevahendite kasutamise kohta
1 Puhastusvahendid			m n t	
			m n t	
			m n t	
			m n t	
2 Desinfitseerimisvahendid			m n t	
			m n t	

3	Lüpsimasinate, torustike ja jahutite pesuks kasutatavad ained			m n t	
				m n t	
				m n t	
				m n t	
4	Teravilja ja silo säilitusained			m n t	
				m n t	
				m n t	
5	Taimekaitsevahendid			m n t	
				m n t	
				m n t	
6	Mineraalväetised			m n t	
				m n t	
	Muud			m n t	
	Lestad, loomade epiteelid, hallitus jne.			m n t	

Taimekaitsetööd traktoriprits käsiprits seemnete kuivpuhtimine seemnete märgpuhtimine	Aeg, päeva aastas	Pestitsiid, kaubamärk
Kemikaalide ladustamine sobiv, ebasobiv, kuidas?		
Kemikaalide hävitamine (Kuhu viiakse hävitamisele kuuluvad kemikaalid?)		
Kemikaalide ohutuskaartide ja kasutusjuhendite olemasolu sobiv, ebasobiv, kuidas?		
Kokkupuude ohuteguritega, materjalide käsitlemine	bioloogiliste	Tähelepanekud materjalide (nt. heina, allapanu) kasutamisest

Lisainfo, vajadus teostada lisauuringuid

Ohutegur	Töö	Ettepanekud parandamiseks	töötingimuste
ergonoomika korduv töö füüsiliselt raske töö töoasendid muu			
Õnnetuste oht masinad - masinate kaitsed kardaanikaitsed ehitised - vahekäik loomad kemikaalid väävelvesinik (sõnniku käsitsemise) muu			
Bioloogilised ohutegurid hallitustolm muud			
Keemilised ohutegurid tolm puhastus- ja desinfitseerimis- vahendid pestitsiidid säilitusained sõnnikugaasid muud			
Füüsikalised ohutegurid müra, vibratsioon valgustus välisvalgustus ekstremaalsed õhutemperatuurid muud			
Füsioloogilised ja psühholoogilised ohutegurid sundasendid ja -liigutused koostöö inimsuhted iga-aastane puhkus			

Tekkinud küsimuste, märkuste ja ettepanekutega võib pöörduda kontaktaadressile:

Marina Kempinen, MSc (Küsimustiku koostaja)

Töötervishoiu Keskus

Hiiu 42, 11619 Tallinn

Tel.: (0)6700103, 6707040

E-post: info@ttk.ee

LISA V

OSALEVATE ORGANISATSIIONIDE STRUKTUURI JA ÜLEVAATE ANALÜÜS

MAA: EESTI

Phare projekt: "Lisaabi talunike ettevõtlust toetavatele organisatsioonidele ja talunike esindajate organisatsioonidele

Kesk- ja Ida-Euroopa kandidaatriikides "

Teema	<i>(Organisatsiooni nimetus)</i> Eestimaa Talupidajate Keskliit	<i>(Organisatsiooni nimetus)</i> Eesti Põllumajandustootajate Keskliit	<i>(Organisatsiooni nimetus)</i> Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	<i>(Organisatsiooni nimetus)</i> Eesti Ühistegeline Liit	<i>(Organisatsiooni nimetus)</i> Eesti Noortalunike Ühendus
1. Nimi ja aadress (peakontor)	Eestimaa Talupidajate Keskliit Teaduse 1, Saku 75 501, Eesti	Eesti Põllumajandustootajate Keskliit Lai 39/41, Tallinn 10 133, Eesti	Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda J.Vilmsi 53b, Tallinn 10 147, Eesti	Eesti Ühistegeline Liit J.Vilmsi 53b, Tallinn 10147, Eesti	Eesti Noortalunike Ühendus Teaduse 1, Saku 75 501, Eesti

<p>2. Organisatsiooni-line struktuur (põhikirja kohaselt)</p>	<p>Kõrgeim organ on aastakoosolek. 21 liiget. Nõukogus 5 liiget, valitakse üldkoosoleku poolt. Esimehe valib nõukogu Tegevdirektor 10 palgalist töötajat Liikmed on 16 kohalikku talunike liitu 2312 liikmega, 2 tsentraalset kooperatiivi, 3 riiklikku organisatsiooni. Töötavad teravilja ja piima komiteed ja kaks konsultanti: piimakonsultant ja teravilja konsultant.</p>	<p>Aastakoosolek on kõrgeim organ. Kohalikud liidud valivad Keskliitu ühe esindaja 7 liikme kohta kolmeks aastaks. Aastakoosolek valib esimehe, kes on ka Nõukogu esimees. Aastakoosolek valib Nõukogu kolmeks aastaks. Nõukogu valib juhatuse ja aastakoosoleku revisjoni.</p>	<p>Üldkogus 116 liiget Nõukogus 15 liiget Juhatuses 2 liiget Tegevdirektor Töötajad (7 töötajat) Komiteed: - õiguskomitee - teraviljakomitee - lihakomitee - piimakomitee - metsakomitee - toiduainete komitee (märgistamine, laadad, kollektiivne turustus).</p>	<p>Üldkogu Nõukogus 9 liiget Juhatuses 2 liiget Üks palgaline töötaja Liikmed: 14 tsentraalset kooperatiivi ja ühistut, 40 kohalikku ühistut.</p>	<p>Organisatsioon taasalus tegevust 06.12.2001.a. Üldkogu kord aastas Juhatuses 3 liiget. Personali ei ole 41liiget.</p>
<p>3. President Asepresidentid</p>	<p>Ilmar Haak Urmas Ardel</p>	<p>Viktor Sartakov Peeter Kibe – Nõukogu esimees</p>	<p>Aavo Mölder Jaanus Murakas Lauri Aaspõllu</p>	<p>Agu Kohari Valdur Miller Mati Toomsalu</p>	<p>Andres Soots</p>
<p>4. Valimiste protseduur ja tähtaegade kestus</p>	<p>Keskliidu aastakoosolek 21 delegaadi osavõtul on kõrgeim organ. Aastakoosolek toimub neli korda aastas. Aastakoosolek kinnitab Nõukogu kaheks aastaks, valib audiitorid ja revisjoni. Nõukogu valib esimehe ja aseesimehe. Nõukogu koosolekud toimuvad vähemalt üks kord kuus. Esimees, aseesimees ja tegevdirektor peavad koosolekuid vähemalt kord nädalas.</p>	<p>Keskliidu liikmed on kohalikud liidud. Nad valivad ühe esindaja seitsme liikme kohta Keskliidu juhatusse. Juhatus valib Nõukogu. Kõik juhtivad liikmed valitakse kolmeks aastaks.</p>	<p>Aastakoosolek valib Nõukogu kaheks aastaks. Nõukogu valib juhatuse kolmeks aastaks.</p>	<p>Aastakoosolek valib Nõukogu neljaks aastaks. Nõukogu valib juhatuse kolmeks aastaks.</p>	<p>Aastakoosolek valib juhatuse kaheks aastaks.</p>

<p>5. Liikmete arv</p> <p>5a. Liikmemaksu tasuvate liikmete arv</p>	<p>ETK liikmed on 21 juriidilist isikut, 16 kohalikku taluliitu 2312 liikmega, tsentraalne ühistu Eesti Piim, lihaühistu Viru, Eesti Erametsade Liit, Eesti Maanaiste Ühendus ja Eesti Noortalunike Ühendus.</p> <p>Kohalikud taluliidud maksavad liikmemaksu aastakoosoleku otsuse kohaselt iga liikme kohta. Teised riiklikud organisatsioonid maksavad kogumaksu aastakoos-oleku otsuse kohaselt. Liikmemaksu suuruse kohalikes liitudes otsustab kohalike liitude aastakoosolek. Igas liidus on see erinev.</p>	<p>Keskliidu liikmed on kohalikud liidud ja muud ühendused. Kokku 15 liiget. Organisatsioonil on ligikaudu 300 liiget – juriidilisi ja füüsilisi isikuid.</p> <p>Kõik liidud ja teised ühendused maksavad liikmemaksu, mis kantakse otse üle Keskliidu büroo töötamise kuludeks ja mitmete kaasfinantseerimisega projektide teostamiseks.</p>	<p>Liikmeskond – 112 juriidilist isikut, kaasa arvatud 71 põllumajandustootjate organisatsiooni ja 41 organisatsiooni toiduainetööstusest.</p>	<p>Liikmeteks on 14 tsentraalset ühistut ja 40 kohalikku ühistut. Individuaalseid liikmeid on 30000.</p> <p>54 liiget</p>	<p>41 individuaalset liiget üle kogu Eesti. Asutatud 1998. Hetkel kontrollitakse liikmete staatust.</p>
<p>6. Jaotuste arv:</p> <p>7. Sekto- raalne</p> <p>8. Regio- naalne</p> <p>9. Muu</p>	<p>2 tsentraalset ühistut, 3 riiklikku organisatsiooni, 16 kohalikku talunike liitu.</p> <p>Riiklikud komiteed taimekasvatases ja loomakasvatases. Igas maakonnas on kohalikud komiteed.</p>	<p>b) 15 kohalikku liitu</p>	<p>Ei ole</p>	<p>Ei ole</p>	<p>Ei ole</p>

<p>7. Liikmete registreerimine (toimikute lihtne või kompleksne süsteem, ainult paberkandjal ja/või elektrooniline andmebaas)</p>	<p>Liikmeskonna register on elektrooniline andmebaas. Plastikust liikmekaardid 2002. a alates aastaste kleebistega, et tõendada liikme staatust soodushindadega toodete/teenuste ostmisel.</p>	<p>Maakonniti andmebaasides.</p>	<p>Elektrooniline andmebaas.</p>	<p>Elektrooniline andmebaas.</p>	<p>Paberkandjal.</p>
<p>8. Peakontor Ressursid (personal, varustus)</p>	<p>Peakontoris 10 töötajat Head töötingimused – olemas ruumid, töövahendid.</p>	<p>1 töötaja peakontoris. Head töötingimused, kuid töövahendeid tuleks täiendada (vananenud arvuti jne).</p>	<p>Personal 9 töötajat. Väga head töötingimused ja head töövahendid. Uus juhatuse esimees alates 14.02.2002.</p>	<p>Personal 1 töötaja. Hetkel ei ole esimeest, alates 01.10.2001. Head töötingimused.</p>	
<p>9. Rahalised ressursid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikmemaks • Konsultatsioonid • Muu tegevus • Riigi abi 	<p>a) Taluliidud 100 EEK ühe liikme kohta aastas. Ühistud ja organisatsioonid 5000 EEK aastas. c) Tasu teenuste eest</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riigi nõustamistegevuseks, toetus põllumajanduslikuks koostööks, tasuliste teenuste ostmiseks. 	<p>2001a. 100% omafinantseering, kokku 300 000(liikmemaksudest ja teenustest).</p>	<p>Juriidiline isik 3000 EEK ja füüsiline isik 300 EEK aastas. Põhiline finantseerimine projektidest.</p>	<p>1. Tsentraalsed ühistud 2000EEK ja kohalikud ühistud 1000 EEK aastas. 2. Erinevad projektid.</p>	<p>a) Füüsiline isik 50 EEK aastas. Ühekordne makse 100 EEK. b) ETK kaasfinantseerimine. 3. Projektid.</p>

<p>10. Liikmetele pakutavad teenused</p>	<p>ETK esindab ja kaitses oma liikmete huve kõigil tasanditel, loob võimalikult soodsad majandus- ja elamistingimused oma liikmetele, Suurendab talunike sissetulekut mitmete teenuste ja koolituste, nõustamise, teabe jagamise, noortalunike abistamisprogrammide, arvutiprogrammide, spetsiaalsete ürituste jne abil. Aitab talunikel organiseerida ja luua talunike ühistuid.</p>	<p>EPTK esindab tootjaid ja nende huve. Koolitus, info jagamine. Hulgihindadega investeeeringute võimaldamine taludele. EPTK on valitsuse ja ministeeriumide sotsiaalpartner. Koostöö teiste liitude ja organisatsioonidega. Seadusloome.</p>	<p>Informatsiooni hankijad tellija nõudmisel. Koostööpartnerite ja ärikontaktide vahendamine. Reklaamimaterjalide koostamine. EPKK haldab registreid ja andmebaase, varustab oma kliente Eesti majandusarengu trendide informatsiooniga. Hinnainfo analüüsimine. EPKK ajakiri. Teabelehed piimaturust, lihaturust, õli ja seemnevilja turust, metsandusturust. Uudised tarbekaupadest. Koolitus. Messid, näitused. Toidu kvaliteedi küsimused – toidukvaliteet ja originaalmärgistus + tarbija nõuanded.</p>	<p>Andmete kogumine ühistute kohta, soodsa pinnase loomine ühistute seadusloomes, ühistu teadmiste ja haridustaseme tõstmise, informatsiooni jagamine ühistutest liikmetele ja avalikkusele, info ja kogemuste talletamine. Rahvusvahelised suhted. Kirjastustegevus. Ajaleht.</p>	<p>Informatsiooni vahetus. Liikmete koolitus. Osalemine erinevates projektides.</p>
--	---	---	--	--	---

<p>11. Inforinglus liikmete vahel</p>	<p>Kommunikatsiooni tehnilised vahendid – internetiühendus, telefonid, faksid, mobiiltelefonid, kirjavahetus.</p> <p>Juhatuse liikmete koosolek – iga osavõtja edastab teistele liikmetele igakülgset informatsiooni kõikidelt tasanditelt.</p> <p>ETKL Teataja – organisatsiooni ajakiri, tiraaž 3000 eksemplari, ilmub kord kuus, jaotatakse kõigile liikmetele, finantseerib ETKL.</p> <p>“Euroopa Liit“, ajakiri ilmub kord kuus, 90% ELi informatsiooni, finantseerib EL.</p>	<p>Informatsiooniteenuseid edastatakse faksi ja posti teel. Koostöö Põllumajandus-Kaubanduskojaga, et edastada uudiseid nende ajakirjas.</p>	<p>Kõik kommunikatsioonivahendid. Ajakirjad (250–300 tiraaž), infopäevad, konverentsid, seminarid, brošüürid jne. EPK raportite kokkuvõtted. Koostöö Eesti suurima maaelu käsitleva ajalehega Maaleht, 43 000 eksemplari. Üks kord kuus ilmub ajalehes EPK informatsiooni. Samuti publitseeritakse infot ajalehes Postimees, neli korda aastas (üks lk), tiraaž 50 000 eks. Organisatsioon vastutab vajaliku informatsiooni saamise eest. Koostöö Eesti ja rahvusvaheliste organisatsioonidega EU CAP , Agenda 2000 WTO. Eesti TV – TV saade maa-inimestele.</p>	<p>Ajaleht “Ühistu Uudised”, tiraaž 700-1000 eks.</p> <p>Kontaktid liikmete vahel e-posti, faksi ja kirja teel.</p> <p>Teabepäevad, seminarid maakonniti.</p> <p>Rahapuudusel oli sunnitud loobuma igakuisest ajakirjast, seepärast ilmub iga 4 kuu tagant. Palju üksikasju, mis käsitlevad projektide tegevust. Liidu raportite kokkuvõtted.</p>	<p>Peamiselt posti teel. Info-bülletäänid, telefoni teel.</p>
---------------------------------------	--	--	--	---	---

<p>12. Koostöö teiste institutsioonidega</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riiklikul tasemel <p>Parlament ja Vabariigi Valitsus Ministeeriumid ja teised riiklikud institutsioonid Eesti Tootjate Liit Eesti Ühistute Liit Eesti Piimaliit Eesti Metsandusliit Eesti Mustavalgekirju Karja Aretusühistu Eesti Punase Karja Aretusühistu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti Maatõugu Sigade Aretusühistu <p>Eesti Lihaliit Eesti Töoandjate Keskliit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahvusvahelisel tasandil <p>CEA liige juba 9 aastat. Taotleb saada COPA ja COGECA liikmeks.</p> <p>Koostöö Rootsi LRF, Soome MTK, Taani Põllumajandusnõukoguga jne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riiklikul tasemel <p>Parlament ja Vabariigi Valitsus Ministeeriumid ja teised riiklikud institutsioonid Eesti Ühistute Liit Eestimaa Talupidajate Keskliit Eesti Ühistute Liit Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda Eesti Metsakultuuride Liit Eesti Piimaliit Eesti Lihaliit Eesti Töoandjate Keskliit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riiklikul tasemel <p>Parlament ja Vabariigi Valitsus</p> <p>Ministeeriumid ja teised riiklikud institutsioonid</p> <p>Eesti Investeerimisagentuur</p> <p>Eestimaa Talupidajate Keskliit</p> <p>Koostöö talupidajatega projektide kaudu, osalemine seadusloome töörühmades. Eesti Metsakultuuride Liit Eesti Piimaliit Eesti Lihaliit jne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahvusvahelisel tasandil <p>EUCOLAITi liige (Euroopa piimakaubanduse organisatsioonid), muu koostöö realiseerub projektide kaudu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riiklikul tasemel <p>Parlament ja Vabariigi Valitsus</p> <p>Ministeeriumid ja teised riiklikud institutsioonid</p> <p>Eesti Põllumajandustootjate Keskliit</p> <p>Eestimaa Talupidajate Keskliit</p> <p>Eesti Investeerimisagentuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahvusvahelisel tasandil <p>Tihe koostöö ICAga Saksamaal ja Soome Pellervo'ga</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riiklikul tasemel <p>Eestimaa Talupidajate Keskliit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahvusvahelisel tasandil <p>CEJA</p>
<p>13. Eelarve 2002/2003</p>	<p>ETKL eelarve on ligikaudu 3,5 milj. EEK. Liikmemaksud katavad 8% eelarvest.</p>	<p>Riiklikku toetust ei ole 2002. a. eelarve 300 000 EEK liikmemaksud ja teenused</p>	<p>Riik eraldab raha projektidele vastavalt pikaajalisele lepingule. Riigi toetus projektidele 2,5 milj. Eelarve 5 milj EEK</p>	<p>Otsest riigi finantseerimist ei ole alates 2001. a. Liikmemaksud. Riigi toetus projektidele 700 000 EEK</p>	<p>Liikmemaksud</p>

<p>14. Äriplaani arendamise ja ellurakendamise protsess</p>	<p>2001. a aastakoosolek kinnitas arengusuunad 2004. a-ni. Alustas äriplaaniga aastal 2001. Sisaldub ka juhatuse aktis. Juhatuse otsustas, et äriplaani eest vastutab esimees. Novembri lõpus toimus ETKLi liikmete konverents, mis keskendub äriplaanile. Eesmärk saada uusi ideid, kaasata rohkem liikmeid äriplaani ellurakendamisse jne. 27.01.2002. a loodi töörühm 10st inimesest: juhatuse liikmed, 2 ETKLi personalist ja 3 aktiivset liiget eri maakondadest. Samal ajal 2001. a dets alguses loodi üks projekt meeskonna juhtimisest peaeesmärgiga selgitada välja organisatsiooni hetkeolukord, mis oleks heaks baasiks ametlikus äriplaani tegevuse töörühmas. Oli kavas tutvustada äriplaani eelnõud ETKLi Kongressil aprillis 2002. Äriplaani eest vastutab esimees.</p>	<p>Vastavalt seaduslikule tegevusplaanile on hakatud arendama äriplaani. Äriplaani eest vastutab büroo juhataja. Nov. lõpus ja dets alguses toimuvad liikmete koosolekud kohalikul tasandil. Põhieesmärgiks on alustada kirjaliku äriplaani koostamist. Tuleb luua töörühm, kes vastutab edaspidise töö eest. Töörühm saab kokku detsembris.</p>	<p>Mõned kompaktsed osad on koostatud. See on siiski rohkem tegevusplaan. Tulevikuplaan on liiga lühike, keskendudes peamiselt ühele eelarveaasta perioodile.</p> <p>Äriplaani eest vastutab aseesimees. Muudatused ei ole seadusega kinnitatud. Seoses muutustega personalis (uus esimees), anti soovitusi äriplaani arenguprotsessi. Väga edukas kohtumine Koja liikmetega. On suur huvi äriplaani valmimiseks kavakohaselt enne aprilli.</p>	<p>Peamiselt koostatud. Äriplaani kavandab palju rohkem, kui organisatsioonil on ressursse. Nõukogu otsustas töötada äriplaaniga sügavuti. Põhjalikud teadmised projekti seminaridelt.</p> <p>Äriplaani eest vastutab infojuht. Äriplaaniga ei ole edasist tööd tehtud.</p>	<p>Detsembri lõpus valiti uus juhatuse, kellel on ideid, kuidas töötada äriplaaniga. Liikmetel on hädasti vaja teadmisi. Aga hetkel ei ole muutusi äriplaani protsessis.</p> <p>Äriplaani eest vastutab esimees, aga iga juhatuse liige töötab ka selle probleemiga.</p>
---	--	--	---	---	--

<p>15. Eelmises projektis antud soovitusel, mida on kasutatud Tuua selgelt välja, kui soovitusi ei ole rakendatud.</p>	<p>Eesti büroo Brüsselis alates 06.12.2001</p> <p>Rakendatud: -uued seadused -juhatuse liikmete arv ainult viis -loodud kaks spetsiaalset püsivat komiteed – piima ja teravilja.</p> <p>1) ersonali koosolekud iga nädal ETKLi peakontoris.</p>	<p>Määratud on äriplaani eest vastutav isik ja äriplaani koostamise töörühm. Eesti kontor Brüsselis 06.12.2001. Ülevaade liikmete arvust.</p>	<p>Eesti büroo Brüsselis alates 06.12.2001. Koda organiseerib tegevust, aga büroo teenindab kõiki liikmesorganisatsioone. Osaliselt riiklikult finantseeritud..</p> <p>Ettepanek muuta määrusi demokraatlikumaks viisil, et oleks võimalik organisatsiooni juhtida. Nõukogu on kinnitanud uued määrused 19. nov. Üldkogu kinnitab määrused detsembris 2001.</p> <p>Koda saatis 15.10.01a kõrgetasemelise eksperdi Brüsse-lisse lobbytööle, kes esindab kõiki Eesti organisatsioone. Büroo avati 06.12.2001.</p>	<p>Eesti büroo Brüsselis alates 06.12.2001.</p> <p>On määratud töörühm ja äriplaani eest vastutav isik.</p>	<p>Korraldas taasalustamis-koosoleku detsembris. Valiti uus juhatus ja liideti rohkem inimesi projektiga.</p>
--	---	---	--	---	---

<p>16. Väljatoodud võtmeküsimused, mida on vaja täiendada, et saavutada Tulemust 1 ja teised projekti tulemused, mis on olulised</p>	<p>- ressursside puudus - teatava huvi puudus - infovahetuse puudumine juhatuse, kontori ja liikmete vahel</p> <p>2) uhatuse koolitus</p> <p>3) arem koostöö projektis töötavate organisatsioonide vahel</p> <p>4) arandada tuleb tööd meediaga</p> <p>5) on vaja rohkem tegevust, et saada rohkem liikmeid</p> <p>6) tippjuhid peaksid võtma aktiivselt osa regionaalsetest koosolekutest, et liikmete huvi suurendada</p>	<p>- ressursside puudus - ei ole selgust, mida organisatsioonid peaksid tegema</p> <p>7) juriidiline abi, mitmesugused lepingud</p> <p>8) Li seadusandlus</p> <p>9) nõustamise vajadus äriplaani koostamiseks</p> <p>10) rohkem erialast ja tehnilist personali</p> <p>11) parem koostöö projektis töötavate organisatsioonide vahel</p> <p>12) öö meediaga peaks paranema</p> <p>Ebaselge tulevikuvision.</p>	<p>13) ressursside puudus</p> <p>14) oda töötab aktiivselt teistel aladel, olles toidusektoris võtmeorganisatsioon. Seepärast ei jätku ressursse projekti elluviimiseks</p> <p>15) uutused personalis (lahkus esimees). Uus aktiivne esimees alates 14.02.2002.</p> <p>16) arem koostöö projektis töötavate organisatsioonide vahel</p> <p>17) õustamise vajadus äriplaani koostamiseks</p> <p>Hädasti on vaja muuta Koja struktuuri.</p>	<p>- ressursside puudus - on ebaselge, millised organisatsioonid töötavad kooperatiivselt - ei ole ikka esimeest - nõustamise vajadus äriplaani koostamiseks - töö meediaga peaks paranema</p> <p>18)</p>	<p>Tänu uuele juhatusele on organisatsioonis uusi tuuli.</p> <p>19) essursside puudus</p> <p>20) eeruline on saada ülevaadet potentsiaalsetest liikmetest</p> <p>21) eadmiste puudumine (juhatuse, tehniline abi jne)</p> <p>22) ei organiseerita efektiveid tegevusi eesmärgiga olla üks suur pere</p> <p>23) ajadus teha ennast nähtavaks – PR</p> <p>24) õustamise vajadus äriplaani koostamiseks</p>
--	---	--	--	---	--

LISA VI

Projekt "Tööõnnetuste kulude mudeli arvutamine Eestis"

Mõned arvud, mis iseloomustavad tööõnnetusi Eestis 2002.a [Allikas: <http://osh.sm.ee/statistics/state.htm>]

Kulude kalkulatsiooni mudel riigi ja ühiskonna tasemel ühe inimese kohta				
	andmed	kulud riiklikul tasemel	kulud ühiskonna tasemel	selgitused
Tööõnnetuste arv 2002.a	4033			andmed Tööinspeksiioonist
Haiguse tõttu puudumine				
Keskmine töövõimetuse päevade arv tööõnnetuses kannatanud inimese kohta	43			Haigekassa keskmine arv
Haiguse kompensatsioon (üks päev)	147			Haiguspäevade koguarv 171 850
Haiguse kompenseerimise kogumaksumus		20190134		Riigi osalus on 80% haiguse kompensatsioonist
Tööhõive	588600			
SKP Eestis 2002.a	108000000000			
SKP kaotus			136 371 429	(794 EEK inimese kohta päevas)
Rehabilitatsiooniprogrammi kogumaksumus	220			4% õnnetustest
		35 490	35 490	
Tervishoid				Eesti Haigekassa andmed
Keskmine statsionaarne kulu patsiendi kohta	6264	2 526 271	2 526 271	10% õnnetustest
Keskmine ambulatoorne kulu patsiendi kohta	275	4 391 937	4 391 937	99% õnnetustest (4 õnnetuses vigastatud isiku kohta)
Retsepti keskmine maksumus	180	718 681	718 681	99% õnnetustest, (1 õnnetuses vigastatud isiku kohta)
Kiirabi maksumus	500	201 650	201 650	10% õnnetustest
Varajane pensionilejäämine				Andmed Sotsiaalkindlustusametist
Keskmine kompensatsioon kuus ühe isiku kohta	1111			4% õnnetustest
Kompensatsiooni kogumaksumus		2 150 718		
Varajasele pensionile jäänute arv	157			
Keskmine pension	1037			

Keskmise pensioni maksumus		14 645 282		Arvestuse aluseks on inimeste eeldatav eluiga
SKP kaotus			215 944 049	Arvestuse aluseks on inimeste eeldatav eluiga
Surmad				Andmed Eesti Haigekassast
Surmaga lõppenud õnnetuste arv	39			
Surmaga lõppenud õnnetuse kahjuhüvitis	1800			
Kahjuhüvitise maksumus		70 200		
SKP kaotus			138 730 810	Arvestuse aluseks on inimeste eeldatav eluiga
Keskmine toitjakaotuspension pereliikmele	843			
Toitjakaotuspensioni maksumus		39 452		~10% surmaga lõppenud õnnetustest (2002.a = 4)
Administratiivsed kulud				
Juhtumi vormistamine riiklikes institutsioonides ühe õnnetuse kohta	500			
Kogukulu		2 016 500	2 016 500	Riiklikes institutsioonides
Õnnetuse uurimine TI poolt	6000			
Kogukulu		2 419 800	2 419 800	10% õnnetustest
Materiaalsed kaotused				
Keskmine kulu ettevõttes ühe õnnetuse kohta	9375			Ettevõtte uuringu ekstrapoleerimine
Kogukulu			37 809 375	
Riigieelarve 2002.a :	34 329 436 000			
	KULUD KOKKU:	49 406 116	541 165 991	
	% RIIGIEELARVEST	0,14	0,50	% SKPst

Sectoral Profile on Occupational Health and Safety in Estonian Agriculture

- Within the EST-FIN Twinning on Occupational Health Services
Estonian Occupational Health Centre (OHC) and Finnish Institute of Occupational Health (FIOH)
Marina Kempinen, OHC, Kari Kurppa, FIOH
Tallinn, Estonia, 2004, 137 p.

EXECUTIVE SUMMARY

A Sectoral Profile on Occupational Health and Safety in Estonian Agriculture was compiled under the umbrella of the Subnetwork on OH&S in Agriculture as part of the Estonian-Finnish Twinning Project on Occupational Health Services (2003-2004). The profile presents a panoramic view over OH&S specifics in agricultural sector and a relevant context.

Methods:

A rapid assessment approach was employed in gathering information about OH&S in Estonian agriculture and related issues.

Quantitative information was collected from secondary sources. Such sources included: statistics and documents from the Ministries, Statistical Office of Estonia, Labour Inspectorate, universities and technical agencies, and EU development projects.

The key-informants of qualitative information were the members of the Sectoral Network on OH&S in Agriculture that consists of County Farmers' Unions, agricultural enterprises, workers' representatives, universities and agricultural expert institutions, and government ministries and agencies.

A network task force mapped out the existing sources and channels on OH&S information on agriculture and made an inventory of training materials. Working conditions at some farms were assessed and a protocol developed for conducting rapid walk-through assessments. Three network seminars provided a forum for exchange of perceptions and views of the participants.

A SWOT analysis on the strengths and weaknesses of OH&S was conducted by the agricultural stakeholders.

Structure of the profile:

The parts of the profile address occupational diseases, work-induced diseases and occupational injuries in agriculture, coverage of services, strengths and weaknesses. The parts that deal with infrastructure include labour force demography, a Sectoral OH&S Network in Estonian Agriculture, accident insurance system, relevant legislation, training and education, review of organizations involved in agriculture. The contextual parts summarize the enterprise structure, production lines, agricultural holdings, rural development, and the use of agrochemicals. An appendix provides a protocol for agricultural walk-throughs.

Findings:

Labour force demography:

The agricultural labour force, i.e. the size of the population at risk, breaks up into wage workers and family labour force. Some of the work is regular and some non-regular, some full-time and some part-time. The total work time spent in agriculture can be expressed as 'annual work units' (AWU) - one AWU is 1,800 working hours (225 working days, 8 hours per day), or one 'work-year'.

The Agricultural Census 2001 indicated 31,088 wage workers in agriculture in 933 legal holdings, 17,741 of them regular workers and 13,347 non-regular. Full-time workers numbered 13,159 or 74% of the regular workers. The wage workers gathered a total of 16,857 AWU in 2001.

The family labour force was 133,278 in the Agricultural Census 2001, and gathered a total of 48,376 AWU ('work-years'). Family labour force is characterized by a small share of persons working full-time: 14,026 (10.5%) worked full-time. 41% of the family labour force were over 54 years old, 22% were over 64 years old (pension aged).

Work injuries:

In 2003 a total of 44 work injuries were notified among some 30,000 agricultural workers. This is much less than could be expected based on the experience of the EU countries, the EU average injury rate in agricultural work is 7% per year. It seems highly probable that most of the work injuries in Estonian agriculture remain unregistered.

The Agricultural Census 2001 showed that the 31,088 workers employed in agriculture gathered 16,857 AWUs (16,857 workers working full-time for one year). The EU average injury rate in agriculture would predict that an estimated 1,180 work injuries per year might occur among the employed agricultural workers. The above calculations only address agricultural work in employment. Yet, most of the work is done by family farmers and their family members. The family labour force in agriculture gathered 48,376 AWUs in 2001 (corresponding to 48,376 persons working full-time for one year). Using the EU average injury rate for 48,376 person-years would predict 3,386 work injuries occurring in 2001 in family farms. Most of the work injuries in agriculture are not registered probably for the reason that there is little incentive for doing so.

The most common causes of the injuries in agriculture are those involving vehicles and machinery, falls from the height, slip or fall on the same level and electrocution, and sudden unpredictable actions of livestock.

Occupational diseases:

Occupational diseases are listed by the Ministry of Social Affairs. Diseases caused by other occupational hazards, work-induced diseases, also have to be notified. However, there is no guidance on how to assess the relationship between occupational risks and clinical diseases. This has caused some confusion among occupational health physicians. The statistics show rather a low number of occupational diseases in Estonia in general, including occupational diseases in agriculture, and the number of reported cases has been declining during the past few years with little indication that this change was due to improved working conditions. Comparisons between countries are problematic for several reasons, but the overall rate of registered occupational diseases in Finnish agriculture is some ten times higher than that in Estonia.

The reasons for occupational diseases in agriculture being underreported may be due to the lack of knowledge of family physicians about work-health interactions, and the lack of possibilities of occupational health physicians to examine suspected cases. Furthermore, many workers ask physicians not to report an occupational disease because of the fear of losing a job or being appraised with lowered work ability. In addition, a great majority of the work force lacks access to occupational health services. Family farmers are required to pay themselves all the costs of possible occupational diseases including diagnostic examinations, and if an occupational disease is detected there is no financial or other compensation thereof.

SWOT analysis:

A SWOT analysis by the stakeholders indicated that there are strong features that can be used for strengthening OH&S in Estonian agriculture. These features of strength include the enterprising interest of the members of Estonian Farmers' Federation (County Farmers' Unions), the existence, capacity and information dissemination system of the Sectoral OH&S Network in Agriculture, the Labour Inspectorate system, and the beginning of discussions about OH&S problems in agriculture.

The perceived weaknesses included general absence of knowledge about the scope and nature of OH&S hazards in agriculture due to lack of research, lack of statistical data, insufficient awareness among farmers about occupational hazards, their consequences and preventive measures, lack of guidelines, fact sheets and other information materials, poor availability of personal protective equipment and their expensive costs, nearly non-existent possibilities for vacation and holidays due to the deficiency of substitute workers, lack of Insurance Act of Occupational Accidents and Diseases.

Conclusions:

A perusal of the statistics on work injuries and occupational diseases in agriculture, and crude comparisons with the situation in other countries, indicated that these indicators are not reliable monitoring tools in Estonia due to severe underreporting. Much of the work-related morbidity is hidden in the general morbidity statistics.

No surveys or other systematic studies have addressed OH&S in Estonian agriculture. Therefore there is very little reliable information available that could help in characterizing or assessing the magnitude of work-related ill-health in agriculture. In the lack of facts based on solid research it is also impossible make reasonable calculations on economic losses caused by work injuries and occupational diseases in agriculture.

Recommendations:

The most reasonable method for estimating the scope of work-related morbidity would be the conduction of surveys that cover various segments of agricultural labour force. In the same vein, a survey strategy is the most reasonable option for the assessment of awareness, attitudes and perception of risks by farmers and workers. Surveys could also be utilized for the measurement of the prevalence of various symptoms related to work at farms, and availability and use of personal protective equipment and other guards at farms. The scope of the risks at farms (physical, chemical, biological, physiological) would need characterizing by studies conducted by competent experts. Such studies could include participatory components for developing model solutions to OH&S problems encountered.

The Sectoral OH&S Network in Estonian Agriculture that has been recently established, has shown active interest in improving OH&S and productivity in agriculture. The subject-expertise of this multi-stakeholder body and their strong information dissemination capabilities could be capitalized by providing modest financial support for development activities and training.